

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE

2015

Světlana Machová

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DISERTAČNÍ PRÁCE

Ontologie interakce jako se-tkání duší

Ontology of Interaction

Mgr. Světlana Machová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ilona Semrádová, CSc

Studijní program: Filozofie

Studijní obor: Filozofie

2015

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma Ontologie interakce jako se-tkání duší vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha

.....

podpis

Chtěla bych poděkovat své vedoucí disertační práce prof. PhDr. Iloně Semrádové, CSc za odborné vedení, za trpělivost a pomoc při zpracování této práce.

ABSTRAKT

V této práci jsme navrhli nový ontologicky přístup, odhalující vnitřní rozměr bytí a jeho interakce založené na fenomenologii, kvantové fyzice, psychoanalytické metodice a teorii kognitivních metafor. Empirické poznatky o fenomenologii interakce, získané z přirozeného jazyka, nám otevírají nový rozměr pro vědecké badání a nastolují společný podklad pro mezináboženskou diskusi. Porozumění vnitřní sémantiky slova nás vede k hlubšímu pochopení dimenze bytí. Ontologie interakce popsaná kognitivními metaforami nám umožňuje identifikaci hlavních universálních struktur skrytých v jazyku. Získané jazykové údaje naznačují, že způsob sebereflexe ducha úzce koreluje s teorií zapletených kvantových částic a fenomény provázanosti světla. Tato teorie nám dává jedinečnou příležitost pomocí kognitivních a filozofických studií představit pravděpodobný obraz fungování vědomí, mysli a její interakce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ontologie, interakce, sémantika, kognitivní, metafora, světlo, kvantový, mysl, duch, bytí, fenomenologie

ABSTRACT

In this dissertation we propose a novel ontological point of view representing inner dimension of being and its interaction based on the phenomenology, quantum physics, psychoanalytic methodology and cognitive metaphor theories. Empirical findings about the phenomenology of interaction, gained from the natural language, open a new dimension of scientific research and interreligious discussion. Comprehension system of inner semantics leads us to a deeper understanding of the world of being. Essential Self interaction, described by cognitive metaphor and allows us identification of universal structure hidden beyond the language. Acquired linguistic data suggest that mind's metaphoric self-reflection semantics closely correlate with a concept of entangled quantum particles and light binding phenomena. This theory gave us a unique opportunity to visualize the probabilistic picture of mind itself within an interdisciplinary approach of cognitive and philosophical studies.

KEYWORDS

ontology, interaction, semantics, cognitive, metaphor, light, quantum, mind ,spirit , being,

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Via lucis	16
2.1	Vnitřní světlo jazyka	18
2.2	Univerzální jazyk Ducha	22
2.3	Duch, svět, idea	24
3	Výchova k transcendenci	27
3.1	Filosofie víry - nástroj výchovy	29
3.2	Paideia jako vývoj duše	31
3.3	Výchova k péči o duši	32
3.4	Výchova jako vztahování se - at-tention	35
3.5	Bytí a nepředmětno	38
3.6	Já, duše a nevědomí.....	43
4	Ontologie interakce jako komunikace jevení.....	48
4.1	Společnost	50
4.2	Setkávání jako vliv	55
4.3	Setkání v duchovní akceptaci	56
4.4	Duše v zapomnění	60
4.5	Smutek versus zmatek	65
4.6	Identita, osobnost, nebo „rozpouštění“ se v davu?.....	67
5	Lidské Já jako zrcadlo vesmíru.....	70
5.1.1	Krása a láska	73
5.2	Člověk a jeho universum	78
5.2.1	Umělecká tvorba	82

6	Kvantová mysl	86
6.1	Kvantové vědomí	87
6.2	Bioontologie komunikace.....	89
6.2.1	Oči - portály do dimenze bytí	91
6.3	Mysl jako vznešená spirála.....	96
6.3.1	Duch nebo plasma?	100
7	Závěr	106
8	Literatura.....	110

*„Každým svým krokem vždy rozhodujeme, ať výslovně či nevýslovně, co znamená být člověkem. A jsme proto také neustále v nebezpečí, že sejdeme na scestí, že se ztratíme sami sobě, ale zároveň nejsme nikdy zbaveni možnosti znovu se tak říkajíc nalézt.“*¹ Jiří Michálek

1 Úvod

Člověk není bytost oddělená, ale bytost sociální, je součástí kolektivního fenoménu individuálních Já. Einstein kdysi napsal, „lidská bytost je elementem celku, nazvaného vesmír, součástí omezenou prostorem a časem. Lidská bytost vnímá své myšlenky a pocity jako něco odděleného od ostatního světa - ale tento optický klam je jakýmsi vězením, oddělujícím nás od ostatních lidí.“². Každý člověk je něco jako *mikrovesmír* – galaxie, v neviditelném, přesto duchovním spojení s jinými. Tato spojení přináší obrazové konfigurace v podobě nových „celků“ vytvořených právě touto *fúzí mikrovesmírů* - celků rodících se za nějakým vyšším účelem.

M. Prokešová shrnuje: „Podle některých autorů je člověk nedokonalou bytostí, omylem přírody a evoluce (Köstler, Gehlen, Portmann). Člověk (...) je existencí v paradoxu (Kierkegaard), je **zrcadlem** Vesmíru (Leibniz). Podle jiných autorů není člověk nedokonalý, ale naopak - člověk je **transcendencí**, je modlitbou života (Coreth), je **vznešenou** bytostí, která v sobě zahrnuje vlastnosti samotného Boha (Komenský a jeho kořeny lidské vznešenosti). Podle E. Finka je člověk „zvláštním stvořením země, které není stálé jako zvíře, ani dokonalé a úplné jako Bůh. Je na cestě sám k sobě, je poutníkem, který se sám hledá“, v tomto smyslu je člověk bytost vychovávající a **vychovávaná** - homo educans a homo educandus.“³ Člověk je spojením dvou substancí – tělesné a duchovní, stále se tvořící a sebe

¹MICHÁLEK, J., Topologie výchovy, s. 10.

²Dostupné na WWW: <http://www.matrix-2001.cz/clanek-detail/4693-evoluce-a-vzajemne-propojeny-vesmir/>

³.PROKEŠOVÁ, M., Filosofie výchovy.

překonávající⁴, k jejímuž do-konání je třeba mnohých činitelů. K výchově těla je třeba pohyb a tělesná strava, k výchově a vnitřnímu vývoji duše je třeba strava duchovní – světlo poznání.

Proto jsme pro tuto práci zvolili **multidisciplinární** přístup, kde kombinujeme výklad Písma svatého, Jungovu teorii psychoanalýzy, kvantovou fyziku, kognitivní lingvistiku a filosofické úvahy, zejména heideggerovskou ontologii a hegelianskou dialektiku ducha, se snažíme přiblížit povahu **metafyziky komunikace**, vnitřního světla, důležitost vědění na cestě světla a *vyjevení* tohoto světla pomocí **univerzálního jazyka**. Prostřednictvím podobenství mezi světlem vnějším a vnitřním, na základě vědeckých poznatků o **kvantové provázanosti** světla v této práci vytváříme ucelený výklad o původu, pohybu a transcendenci světla, které nám propůjčuje samotný tvůrce vesmíru – Bůh. Transcendence tohoto vnitřního světla popsána v **metaforách**⁵ a v Písmu svatém nám umožňuje **proniknout neviditelnou dimenzi bytí** a poznat **pravdu** o **povaze duše a vědomí**.

Úzká spolupráce vědy a filosofie je možná, pokud pochopíme, že každé smysluplné vědění je komplementární součástí celkového poznání odkrývajícího podstatu lidství. Kdyby kvantoví fyzici byli obeznámeni s hegelianskou dialektikou a teorií kognitivních metafor, byli by schopni vyřešit mnohé interpretační problémy a zdánlivá tajemství kvantové fyziky, stejně jako by byli schopni učinit významný příspěvek v rozvoji racionální filosofie zabývající se samotnou esencí existence.⁶ Pokud uvažujeme o vztahu metafyziky a kvantové fyziky, chápeme, že v tomto směru je **vědomí** společným a perspektivním bodem zkoumání. Z metafyziky se zrodila fyzika a do ní se i navrací. Poslední desetiletí XX. a začátek XXI. století jsou charakterizovány vznikem nové metafyzické etapy ve vývoji teorií a modelů

⁴ PATOČKA, J., Komeniologické studie, s. 48.

⁵ Pozn.aut. Většina slov v textu označených kurzivou jsou příklady zmíněných metafor duše

⁶KOHUT, P., Crisis of Contemporary Theoretical Physics and the Truth in the Mirror of Dialectical Logic.

poznání. Podle některých vědců se kantovská „věc o sobě“ - noumenon stává objektem zkoumání moderní kvantové fyziky.

Existuje celá řada způsobů, jak chápat kvantové teorie ve vztahu k vědomí, které přijaly základní myšlenky o kvantové teorii metaforickým způsobem. Kvantové teoretické pojmy, jako je zapletení (entanglement), superpozice, kolaps, doplňování a jiné jsou doposavad použity bez výslovného návodu k tomu, jak jsou definovány přesně, a jak jsou aplikovatelné pro zvláštní situace. Podle první kategorie studia vědomí, vědomé činy jsou jen předpoklad, aby se nějakým způsobem daly interpretovat obdobně jako fyzikální jevy měření nebo pomocí korelace. U psychologických systémů jsou tyto teze postulovány analogicky k metafyzickému *zapletení*.

Druhá kategorie zahrnuje přístupy, které používají status quo dnešní kvantové teorie pro popsání neurofyzilogických nebo neuropsychologických procesů. Tato teorie byla zahájena von Neumannem v roce 1930, později se jí ujal Wigner, a v současné době za ni bojoval Stapp. Dalším nápadem je teorie Ricciardi a Umezawa v roce 1960, která byla použita k léčbě duševních stavů, zejména stavů paměti, v souvislosti s vakuovými stavy kvantových polí. Prominentní zastánce tohoto přístupu je v současné době Vitiello. V neposlední řadě je zde idea, kterou navrhli Beck a Eccles v roce 1990, podle které jsou kvantově mechanické procesy relevantní pro popis exocytózy v synaptické štěrbině a její možnosti být ovlivněna mentálními záměry.⁷

Třetí kategorie přístupu studia vědomí z hlediska kvantové fyziky pochází z Oxfordské univerzity od fyzika Rogera Penrose a anesteziologa Stuarta Hameroffa z Arizonské Health Sciences Center. Jejich Orch-OR teorie nám nabízí výzkum kvantového vědomí z hlediska jeho pravděpodobného výskytu v mikrotubulech lidského mozku.

⁷ Dostupné na WWW: <http://plato.stanford.edu/entries/qt-consciousness/#4.1>

V této práci spojujeme teorii fyziky s filozofií jazyka. Jazyk jako můstek mezi oběma světy - kvantovým a hmotným nám nabízí možnost nahlédnutí do vnitřní reality a přiblížení našeho povědomí o jsoucnu v jeho nezkreslené a průzračné formě. Řeč je řečí bytí, kontextem vetkaným do vědomí, je zde pramenem poznání, otevírajícím horizonty bytostného pochopení druhého a nakonec i pravého *se-tkání*. Pravě v jazyce člověk vidí sám sebe jako v zrcadle vědomí⁸. Výrazy přirozeného jazyka nejen odrážejí nepředmětnou dimenzi, ale mají také analogii v kvantové fyzice a korelují s fenomény kvantového provázání částic⁹, elektromagnetických polí a interakce světla již popsanou A. Einsteinem, De Brogliem aj. Slovo, (jakož i některé jiné zvuky a vibrace), je schopno přetvářet vlnovou frekvenci bytí i formovat materii v neskutečně krásné geometrické tvary.

Jazyk, jako pravý a doslovný odraz bytí, je zároveň explicitním odrazem jednotlivých forem našeho psyché. „Psyché je duše, která svými *kruhy* samu sebe vynáší z těla ven a současně vše vnáší do těla nazpět, vždyť pobývá v těle,“ píše A. Hogenová. „Tím vzniká jednoduchá **jednota** mezi živým oduševnělým člověkem a světem kolem, vzniká tzv. ομολογειν. Stejnosti v nás i venku vcházejí do jednotného **Logu**, jenž je původním určením bytí samého. Proto je člověk místem pravdy bytí. (...) Pastýřem bytí může být jen takový člověk, který je schopen se na bytí naladit, a to v původním usebrání, které se jmenuje **Logos**.“¹⁰ Člověka v jeho *zavinutém bytí*¹¹ nelze od vesmíru oddělit, „svět bez člověka není autentickou skutečností“¹². Zatímco materiální svět vypadá jako soubor oddělených jsoucen, vnitřní svět je tím, co nás spojuje, je celkem, s jazykem Logem, neviditelnou sítí, kontextem, ve kterém jsme ve-tkání.

⁸MACHOVÁ, S., Metafyzika jazyka.

⁹RADIN, D. I., Entangled minds: extrasensory experiences in a quantum reality

¹⁰HOGNOVÁ, A., K „usebírání“.

¹¹HOGNOVÁ, A., Jsme rozhovorem, s. 125.

¹²HEJDÁNEK, L., Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti, s. 23.

V práci, kromě jiného, vycházíme, stejně jako Heidegger z Humboldtovy teorie jazyka jako projevu duchovní činnosti („energei“), představující **pojmy** samočinně utvořené **sebenazírajícím** bytím (u Humboldta duchem) v procesu utváření řeči. Ve zkoumání jazykového fenoménu Humboldtovi „nejde o rozšiřování horizontů člověka, ale o dosažení **nové dimenze**“¹³. Tedy nelze poznat smysl bytí dříve, než pochopíme samo bytí, a pochopit ho můžeme s pomocí zkoumání jazyka jako „*jazyka bytí*“.¹⁴ Pomocí studia metafor bytí jsme zjistili, že univerzální *pojmy jazyka duše* vykazují stejnou konceptualitu ve všech zkoumaných jazycích. George Lakoff, profesor kognitivní lingvistiky na univerzitě v Berkeley, upozorňuje na to, že tyto pojmy – v kognitivní lingvistice známé jako esenciální metafory –, lze nalézt nejen v indoevropském jazykovém pásmu, ale i v tak odlišných jazykových strukturách, jako je například japonská. Ve své práci uvádíme příklady sesbírané japonským profesorem lingvistiky Yukio Hirosem. Jak dodává Lakoff, metaforický systém vnitřního života je prozkoumán zatím ve velmi malé míře, ale tento výzkum je nutný, abychom mohli zpracovat nějakou závažnou empiricky podloženou tezi o tom, zda je možné se domnívat, že zkušenosti vnitřního života (života ducha) jsou ve všech jazycích univerzální¹⁵ a tvoří skrytý **universální jazyk**.

Pro nalezení universálních pojmů popisujících vnitřní život člověka je nutné konceptualizovat metafory podle oboru jejich vyjádření, například šťastný člověk je nahoře- vznešený, nešťastný je dole, šťastný člověk září, nešťastný – je temný, zamračený, z-matený – s-mutný, rozptýlený nebo koncentrovaný.¹⁶ „Pravda se vštěpuje v mysl buď proto, že sama je větší pravdou, jako jsou obecné pojmy, nebo proto, že se častěji naskýtá smyslům jako jejich zkušenost.“¹⁷ Vzniku teorie

¹³ HUMBOLDT, W., O rozmanitosti stavby lidských jazyků a jej vplyve na duchovní rozvoj lidského rodu

¹⁴ MACHOVÁ, S., K metafyzickým otázkám jazyka. Diplomová práce FF ZČU

¹⁵ LAKOFF, G., & JOHNSON, Philosophy in the flesh, s. 284.

¹⁶ VANKOVÁ, I., Co na srdci to na jazyku, s. 105.

¹⁷ KOMENSKÝ, J. A., Via lucis, s. 60.

konceptuálních metaforických schémat vděčíme, jak už jsme se zmínili, z větší části Lakoffovi a Johnsonovi, u nás známých jako autorů díla *Metafory, kterými žijeme* nebo *Philosophy in the Flesh*. V úvodu o metaforách Lakoff říká: „Pojmy, kterými se řídí naše myšlení, nejsou pouze věcí intelektu. Pojmy nám strukturují všechno, co vnímáme, jak se pohybujeme ve světě a jaké vztahy si vytváříme k ostatním lidem.“¹⁸

Metaforičnost myšlení podle Lakoffa je v myšlení strukturována podle konceptuálních schémat. Konceptuální schémata jsou **mentální vzorce**, které jsou dány běžné zkušenosti člověka, jeho orientaci v prostoru. Sem podle Ireny Vaňkové například patří schémata odrážející klíčové zkušenosti, např. schéma *kontejner*, nebo česky *nádoba* (jednou z takto typicky konceptualizovaných nádob je pojetí lidské duše).¹⁹

Způsob, jakým my pojmáme interakční vlastnosti jevů, je zcela unikátní a potenciálně vytváří celé vědecké odvětví, zabývající se **metafyzikou komunikace** zkoumající bytostnou stránku komunikace jako neoddělitelnou součást lidské existence. V naší práci vycházíme z přirozené řeči: metafor myslí, emocí, frazeologismů, lidové mluvy, náboženských pramenů a výrazů běžného každodenního jazyka. Jako dodatečný zdroj nám posloužily etymologické slovníky, slovníky české frazeologie a idiomatiky a slovník anglických frázových sloves. Tato práce kontinuálně navazuje na naše předešlé badání v oblasti konceptuálních metafor, a to zejména v předcházející (bakalářské, diplomové) práci, kde jsme vyzdvihli tezi o doslovném chápání „inner being“ metafor jako odrazu duchovní jsoucnosti člověka. Ve svém výzkumu pomocí psychoanalýzy, zejména asociativního experimentu, jsme již shromáždili více než 5000 příkladů slov a

¹⁸ LAKOFF, G., & JOHNSON, M., *Philosophy in the flesh*, s. 15.

¹⁹ VANKOVÁ, I., a kol 2005, s. 105.

jazykových výrazů *vnitřního* světa člověka v ruštině, češtině a částečně v angličtině seřazených do sémantických konceptuálních kategorií.²⁰

Přesto, že vnitřní svět je pro každého jiný, je pokaždé autentický. Vnímáme ho skrze naši vlastní existenci, bytí, vidění světa. Je nainstalován, „zamíchán“, **zavinut** do naší existence tak hluboko, že nejde odlišit, kde začíná já, a končí vesmír. Této vnitřní realitě říkáme **niternost** - nepředmětnost v nás. Nepředmětný živý svět (Hejdanek) a existence člověka v něm je jedním z ústředních témat této práce, kde s pomocí hloubkové jazykové sémantiky zkoumáme **ontologii interakce**, odhalujeme člověka v jeho **univerzu bytí, duchu** vyjevujícím svoji podstatu jako **kvantové vědomí**. Znalost ontologie komunikace je velmi důležitá v péči o duši (epimeleia), pro pojetí výchovy jako Komenského vnášení duchovního světla v lidskou existenci.

²⁰ MACHOVÁ, S., K metafyzickým otázkám jazyka. Diplomová práce FF ZČU, s. 7.

2 Via lucis

„Ó světlo neviditelné, dej nám zrak, který by tebe viděl! Ó světlo věčné, osviť naše mysli stvořené k účastenství na věčnosti, aby tobě rozuměly a tebe milovaly“²¹.

Jan Amos Komenský ve své knize předkládá archetypální koncepci člověka – jako bytosti světla na cestě světla. Tou cestou je via lucis. „Jemu (člověku) je vdechnut dech božího života, tj. rozumná duše, která se stala měřítkem všech věcí. Neboť ona svými **vrozenými pojmy** měří všechno, i samotného Boha,“ říká Komenský.²² Naše existence je osvětlená Božím duchem a naše Jáství je částíčkou jeho Jasu. Já je světlo a světlo je duch, naše Já sídlí v duchu. Člověk, který nachází vnitřní světlo, nachází své Jáství – své Já.²³

V této kapitole se snažíme rozvinout myšlenky pojetí a šíření světla, propojit je s koncepcemi světla v jiných religiózních zdrojích, navázat koncepci světla a univerzálního jazyka na moderní kognitivně lingvistické zkoumání přirozeného jazyka.

Pro nikoho z nás není pochyb, že světlo je jedním ze základů existování života na Zemi, ale málokterý člověk ví, že vnitřní, duchovní neviditelné světlo je pro nás mnohem důležitější podmínkou existence. Právě toto světlo determinuje formu vývoje od nebytí k bytí. Světlo, jsouc duchovní povahy, je tedy předurčeno světem, který je nepoznatelný smyslům, světem, kterému Jan Patočka říká ideový a pravzorový²⁴. Z emanace mysli jakožto nejčistšího odrazu božské podstaty člověka vzniká potřeba šířit myšlenky pravdy jako osvětu přinášející procitnutí po dlouhém spánku temnot. Pansofia (všeobecná moudrost) má podle Patočky dvojí

²¹ KOMENSKÝ, J. A., Via lucis, s. 144.

²² Tamtéž, s. 11.

²³ MACHOVÁ, S., Via lucis v univerzálním jazyce světla.

²⁴ PATOČKA, J., Péče o duši, s. 113.

základ: světlo naší mysli, řeči – základ subjektivní, antropocentrický a první jsoucno či první mysl, jsoucno nekonečné, jeho vnitřní činnost, sklad a tvorbu, jehož je světlo mysli.

Lidský jazyk se stává zrcadlem, průvodcem bytí. „*Logos* nechává vidět, může být *právě proto* pravdivý, nebo nepravdivý. Tato idea v žádném případě není v pojmu *alétheia* tím primárním. *Alétheuein* řeckého *logos*, „být pravdivý“ ve smyslu *alétheuein*, znamená: vyjmout jsoucno, o kterém je řeč, v *legein* jako *apofainesthai* z jeho skrytosti a nechat je jako neskryté (*aléthes*) vidět, *odkrýt* je.“²⁵.

Slovo je klíčem k chápání bytí jsoucna, skrze něj „lze nahlédnout do těch nejhlubších a nejvyšších sfér i do celé mnohotvárnosti světa“²⁶. Nejjednodušší způsob, jak postihnout význam slova, je přistoupit na to, že jazyk je apriorně pravdivý – tj. na doslovné chápání některých pojmů odrážejících život a „*myslivost*“ mysli. Petr Vopěnka ve své knize *Meditace o základech vědy* napsal: „Některé poukazy jsou natolik skryté v hlubinách, že si jich vůbec nemusím být nikdy vědom – a přesto se mé myšlení po nich ubírá, neboť jsou uloženy v mém nevědomí. Tak je tomu například s českým názvem „svět“, který v sobě nese, a to velmi zřetelně, prapůvodní poukaz světa na světlo.“²⁷

„Bůh, když byla (Země) stvořená, osel ji semeny všemožného poznání. Tato semena nazýváme vrozenými pojmy a ohníčky přírody nebo také troudem přirozeného světla.“²⁸ Ačkoliv naplnění univerzálního cíle – nápravy všech lidských věcí, vnímání vnějšího světa a vytváření odpovídajících pojmů je antropologicky a kulturně podmíněno, Komenského obecné pojmy prozrazují svůj původ v mnohem hlubším vhledu.

²⁵Dostupné na WWW: www.cfb.cuni.cz/capek/pravda/texty/zs/5_prf_zs.doc

²⁶ HUMBOLDT, W., O rozmanitosti stavby lidských jazyků a jej vplyve na duchovní rozvoj lidského rodu.s. 22.

²⁷ VOPĚNKA, P., *Meditace o základech vědy*, s. 15.

²⁸ KOMENSKÝ, J. A., *Via lucis*, s. 54.

Toto univerzální vnímání a *vidění* světa je nám propůjčeno Bohem a tvoří základ pro univerzální jazyk, ztracený při babylonském zmatení jazyků, který se snaží nalézt Komenský, jako Böhmeho „pokus o návrat k poměrům rajským“²⁹. Člověk je nadán šesti smysly nejen proto, aby vnímal svět okolo, ale aby nazíral bytí a svět pomocí světla³⁰. Podle Komenského vnější nazírání vyžaduje tři komponent: oka, předmětu, světla. „Vnitřní nazírání má rovněž 1) vnitřní oko, mysl, rozum, 2) předmět – veškerenstvo, 3) světlo, pozornost.“³¹ Myšlenkový rozbor se rovná pro-svícení, vy-světlení objektu. Říkáme: „Můžu ti to vysvětlit? Můžu ti to vysvětlit pomocí univerzálního jazyka – jazyka duše?“

Jazyk sídlí v duchu³² a je darem ducha. Jakým jazykem mluvil Bůh k člověku, jakým jazykem pronesl slova „Budiž světlo“? Mohlo by znovu nalezení tohoto „univerzálního“ jazyka znamenat překonání babylonského prokletí? Budeme moci toto univerzální světlo duší jednou zažehnuté postupně sdělovat všem národům?

2.1 Vnitřní světlo jazyka

Člověk je malý vesmír. Jako je vnější svět vybaven světlem, tak je člověk vybaven svým vnitřním světlem patřícím k darům ducha, říká Komenský. Koncepce vnitřního světla je natolik archetypální (i když bohužel zanedbávaná moderním školstvím a vědou) záležitost, že se vyskytuje téměř v **každém náboženství**, v každém religiózním či mystickém textu a hlavně v přirozeném jazyce všech kultur.

Tato koncepce je pro přirozený jazyk univerzální. Víme, že k tomu, abychom naplnili předpoklady osnovy všeobecné lidské moudrosti – pansofie, potřebujeme

²⁹ PATOČKA, J., Komeniologické studie, s. 294.

³⁰ Tamtéž, s. 294.

³¹ Tamtéž, s. 294.

³² HUMBOLDT, W., O rozmanitosti stavby lidských jazyků a jej vplyve na duchovný rozvoj lidského rodu.s. 22.

objevit a vychovat pansofický jas ve své duši. Ale právě největší překážkou pro šíření tohoto jasu pomáhají nám odhalit v nás vtištěný obraz boží, „jasu je, podle Komenského, rozmanitost jazyků. „Ó jak blažení by byli lidé, kdyby chápali, že všechno, co je může učinit blaženými, je v nich, a uměli toho užívat k dosažení daných cílů.³³ Vyšší školy přírodní vymalovaný psanými znaky vrozených pojmů, instinktů a schopností.“³⁴ Hyperfyzika je školou nejvyšší, jak vyjasňuje Komenský, je v ní zahrnuto to, „co žádné oko nevidělo, ani ucho neslyšelo,“ jsou to pojmy a ideje, které „sám Bůh zjevuje svým duchem“³⁵ – vlité světlo moudrosti.

Komenský, jak víme, rozděluje světlo na vnější a vnitřní. Vnitřní světlo je světlem rozumu o třech stupních – rozum, vůle a cit. Světlo rozumu je rozumová znalost věcí – moudrost, kde člověk vnímá pravdu, uvažuje o vnitřních vztazích a „příjemně zaměstnává ducha“³⁶. Tma, ze které pochází neznalost věcí, u Komenského koreluje s malátností a tupostí mysli. V přirozeném jazyce také nacházíme charakteristiky osvětleného ducha: je to bystrost rozumu, jeho ostrost. K darům transcendence dále patří jeho duchovní pronikavost a *prozíravost*. Všechny tyto pojmy popisují skutečné vlastnosti ducha pocházející z čistého poznání, kterého je schopná jediná a nejvyšší bytost – Bůh.

Duše lidská obrací se v sobě *kruhovitým* pohybem, tj. je schopna reflexe o sobě samé, aktu sebevědomí, v němž je její nekonečná síla a věčnost, schopnost reflexe a sebereflexe – tj. zrcadlení, říká Patočka³⁷.

Druhý stupeň vnitřního světla, podle Komenského, je ve vůli. „Tma protikladná tomuto světlu je nečistota mysli“³⁸ vedoucí k duchovní slepotě. Zde je důležitý detail. Ne všichni lidé prahnoucí po samoučelném osvětlení tuší, že samotné

³³ KOMENSKÝ, J. A., Via lucis, s. 14.

³⁴ Tamtéž, s. 14.

³⁵ KOMENSKÝ, J. A., Via lucis, s. 14.

³⁶ Tamtéž, s. 51.

³⁷ PATOČKA, J., Peče o duši.

³⁸ Tamtéž, s. 51.

osvícení je k ničemu bez vnitřní čistoty. Pokud si představíme dvě sklenice vody, jednu s kalnou vodou a druhou s čistou, a do každé z nich kápneme kapku bledě modré barvy, ta kalná sklenice to ani „nezaregistruje“³⁹. Nejde přehlédnout roli čistoty srdce a duchovního očišťování, které již dávno patří k úkonům věřících. Všechny tyto úkony by měly být zahrnuty v osvětě mající za účel šíření světla. Tyto tradice mají hluboký smysl a jsou podmínkami k získání a udržení vnitřního světla. Mezi očišťovací metody patří: 1) odpuštění zla spáchaného jinými, jelikož držení zla má destruktivní účinek na duši, a konání dobra, 2) modlitba k Bohu (zahrnuje proces vlití světla), 3) pokání ze svých hříchů s úmyslem to již nikdy nečinít, a samozřejmě půst, 4) půst, který očišťuje a zprůhledňuje duši pro Boha, pro naše dokonání – vnitřního Já. Jako čisté zrcadlo odráží světlo velmi dobře, nečisté zašpiněné zrcadlo je schopné reflexe velmi špatně, proto k uchování schopnosti sebereflexe je důležité zachovávat duši čistou, provádět duševní hygienu – očistu duše. Nakonec, bezpochyby, naše celková vnímavost, empatie (schopnost „číst“ lidi) a jasnost myšlení se přímo odvíjí od vnitřní čistoty.

Podle jazykového obrazu „zření“ sebe a ostatních není možné bez **čistého zářivého** ducha. Uvedme příklady z Bible, Koránu a Bhagavadgíty, které naznačují, že společnou podstatou duše pro všechna tři náboženství je **světlo**.

„Svíce těla jest oko. Když by tedy oko tvé sprostné bylo, i tělo tvé všecko bude světlo; a pakliť bude nešlechetné, i tělo tvé tmavé bude. Viziž tedy, aby **světlo**, kteráž jest v tobě, nebylo tmou. Pakli celé tělo tvé světlo bude, nemaje žádné částky tmavé, budeť všecko tak **světlo**, že tě jako svíce bleskem osvítí.“⁴⁰

„A seslali jsme Tóru, v níž je správné vedení i **světlo**, aby podle ní soudili proroci, kteří se odevzdali do vůle Boží“⁴¹.

³⁹ ULANOVA in MOORE, G. Jung a křesťanská spiritualita.

⁴⁰ BIBLE, Evangelium od Lukáše, 11,34–36.

⁴¹ KORÁN 5:44

„Člověk čistý má na zřeteli věci nebeské, člověk vášnivý se oddává démonům a nevědomý člověk uctívá temné duchy a běsy.“⁴² „**Zářivá** a bezúhonná *čistota* už sama sebou váže lidského tvora ke štěstí a vědění.“⁴³ „Proniká-li každou branou těla **světlo** poznání, tu věz, (...) že *čistota* má vládu nad takovým obydlím! Z *čistoty* vykvétá moudrost, (...) kdežto zmatek, sebeklam a tupost jsou trojím plodem temné nevědomosti.“⁴⁴

Každý významný člověk byl (nebo je) zároveň zářivá osobnost. Písmo také považuje osvícení či zářivost za ideální stav ducha. Uvedeme další příklady:

„**Světlo** vychází spravedlivému a veselí lidem upřímného srdce.“⁴⁵

„V ten den (soudný den) budou jedny tváře **zářící** (lit with light) a jiné tváře v ten den budou **sinále**, tušící, že dovrší se na nich trest páteř lámající.“⁴⁶

Zdá se, že je zde vnitřní světlo prozařující tvář popsáno jako rozhodující znamení soudného dne, kritérium rozdělující lidi do dvou destinací: věčného trestu nebo věčného a šťastného bytí. Vnitřní **světlo** ducha popsané v svatém Písmu je společnou esencí pro péči o duši a platformou pro **mezináboženský dialog**.

Třetí stupeň vnitřního světla je ve **svědomí** neboli citu, „tomuto světlu protikladnou tmou je sklíčenost mysli, která je si vědoma nepravosti a špatnosti. Tato sklíčenost je předejrou věčné tmy pekel,“ říká Komenský. **Svědomí** je úkon sebe-nazírání, sebe vědomí – nahlédnutí do své duše. Hledání pansofického jazyka jako prostředku obecného světla je zároveň otázkou správného chápání existujících bytostných rovin jazyka.

Jazyk nám nabízí poměrně propracovanou představu o způsobech nabytí světla skrze osvícení ducha a mysli – produktu *myslivosti* ducha – nositele světla.

⁴² BHAGAVATGITA 17:4.

⁴³ Tamtéž, 14:06.

⁴⁴ Tamtéž, 14:11-17.

⁴⁵ BIBLE, Žalmy 97,11.

⁴⁶ KORÁN 75:22.

Tato *myslivost* prahne po pochopení sama sebe, pro-jasnění své existence. Naše rozumová spokojenost se přímo odvíjí od toho, zda je či není nám něco jasné – osvětlené. Světlo jako projev transcendentna je úzce spjato se slovem obsahujícím v sobě vnitřní světlo. Slovem vysvětlujeme, objasňujeme, prolíváme na něco světlo, *se-tká-váme* se s ostatními. Například v angličtině prolít světlo, vysvětlit je *pour the light*, elucidate nebo v ruštině výrazy prolít svět, objasnit. Slovem **vyjevujeme**, **vyjadřujeme**, ve slově, jako rostlina z vody, bytí se roz-víjí, **vzkvétá**.

2.2 Univerzální jazyk Ducha

Komenský ve *Via lucis* používá hlubokého mystického jazyka. Univerzální jazyk podle něj by měl být právě potravou pro plamen tohoto světla (nejčistším olejem), přirovnává ho k oční masti, která by se mohla aplikovat na zrak ducha, olej, který očistí náš zrak a zbystří mysl pro lepší pronikání do povahy věci. Zásadním v tomto problému podle našeho zkoumání je, že vynalézat nový univerzální jazyk nemusíme, stačí použít stávajících univerzálních struktur – jazyka duše, který je všem jazykům společný. Tedy po důkladném výzkumu zabývajícím se srovnáváním jazyků lze tvrdit, že tyto duchovní (univerzální) pojmy jsou totožné.

Komenský uvádí, že tyto pojmy jsou naší duši „vrozené“, duše je poznává a rozpomíná, se, tedy myslí pomocí očí ducha. Avšak nebylo tomu tak od začátku. Zatímco pro nás od zmatení jazyků jsou tyto pojmy vrozené proto, abychom se dorozuměli, tak v Koránu nacházíme zajímavé svědectví o původu duševního univerzálního jazyka. „A naučil (Bůh) Adama jména všechna, potom je předvedl andělům a řekl: „Sdělte mi jména těchto, jste-li pravdomluvní!“ Andělé odpověděli, že mají vědění jen o tom, čemu byli naučeni. A pravil Bůh: „Adame, sděl jim jména toho všeho!“ a poté, co Adam ta jména sdělil, se Bůh ptá: „Neřekl jsem vám, že znám nepoznatelné na nebesích i na Zemi a že znám dobře i to, co najevo dáváte, i to, co skrýváte?“⁴⁷

⁴⁷ Tamtéž, 2:31,33.

Tyto verše naznačují zajímavou skutečnost. Pokud víme, tak jak je napsáno, že Bůh sdělil Adamovi „jména“ popisující „nepoznatelné“ a to, co je „skryto“, pak z toho vyplývá, že lidský jazyk odjakživa obsahoval pravdivý popis i TOHO, co nevidíme, „nedáváme najevo“, co můžeme pouze zřít samotným bytím (očima ducha). Tedy zřejmě Bůh mu sdělil pojmy popisující skryté neviditelné bytí, niternou skutečnost.

Zde je důležité podotknout, že zatímco pojmy popisující vnější věci mají různou motivaci jako například slovo *kopf* – hlava (v němčině) vzniklé na základě podoby se *zelím* a slova *head* v angličtině, které má podobnou motivaci jako čeština, nebo jako *golova* (hlavní) v ruštině, **univerzální pojmy** jazyka bytí naopak vykazují stejnou konceptualitu ve všech jazycích. Tudíž jazyk světla je jazyk duše a ten my chceme znovu nalézt. Zde uvedeme několik příkladů. Například japonská věta⁴⁸:

„Zibun-no kara-kara de-te, zibun-o youku mitume-ru koto-ga taisetu da.“
Doslova: „To get out of self shell and stare at self well is important.“ Překlad: „Dostat se ven ze své skořápky a podívat (zírat) se na sebe dobře je důležité.“

Ruština má pro tento výraz podobný ekvivalent: „Посмотри на себя со стороны.“ Dosl.: „Podívej se na sebe ze strany.“

„Kare-wa ki-ga titule-i-ru.“

Doslova: „He has his spirits *dispersed*.“

Překlad: „Jeho duchové jsou *roztržiti*.“

Ru: „On kakoj to *rassejannyj*.“⁴⁹ (rozptýlený⁵⁰)

⁴⁸ LAKOFF, G., & JOHNSON, M., *Philosophy in the flesh*, s. 285. in MACHOVÁ, S., *K metafyzice jazyka*, ZCU, 2009.

⁵⁰ Srov. Výraz: rozptýlené světlo. Pozn. aut.

Jsou to výrazy, které v materiálním světě nedávají žádný smysl. Vždyť rozptýlenost tělesná je nemožná, naopak pro světlo se tento výraz používá nejčastěji. Slovo jako „rentgenové záření“ svým světlem rozpouští, proniká a transcenduje bytí, rozjímá mraky temnot pokrývajících rozum. Světlo je spojeno v nekonečnu. Je tím, co je v nás nestvořeného, původního, dokonalého, je zdrojem poznání. „Světlo duše dám těm, kdo chápe moje slova,“ říkala svatá Hildegarda. Protože „slávou boží je skrývat tajemství věci, slávou králů je zkoumat skryté věci“, cituje Komenský ⁵¹. Pochopení slova je tedy zároveň uchopením světla, jako by slova byla tím nosičem světla.

Komenský uvádí čtyři potřeby cesty univerzálního světla: univerzální knihy (pansofie, panhistorie a pandogmatie), univerzální školy, univerzální sbor učených mužů a univerzální jazyk. Chybí nám jen společný jazyk, jímž bychom se dorozuměli, říká Komenský. Tímto jazykem by měl být **jazyk světla**, jazyk, kterým si budeme moci promluvit do duše, kterému porozumí a který pochopí každý jen trochu osvětlený člověk.

2.3 Duch, svět, idea

Jedním z nejdůležitějších nástrojů komunikace je řeč. Řeč často prozrazuje to, co se opravdu děje v našem nitru - naše duševní (doslova) **pochody**, otevírající nekonečné „zazrcadlí“ existence, metafyzického „**světa idejí**“. Anglické slovo Idea v českém přechtění zní **I- Dea**, tedy „*Já Boha*“. Pomocí hloubkové sémantické analýzy přirozené mluvy se zde snažíme dokázat to, že jazyk obsahuje *božský vhled*, tedy musel existovat ještě před stvořením člověka. V lidské řeči se zachovaly výrazy vypovídající o přístupu jazyka k nekonečnému a neomezenému bytí ducha, bytí, jež manifestuje svoji přítomnost napříč dimenzemi.

Paralelu nacházíme v Hegelově koncepci absolutního idealismu popsané v jeho *Fenomenologii ducha*. Podle F. Hegela je absolutní duch prapočátek, absolutní

⁵¹ KOMENSKÝ, J. A., Via lucis, s. 19.

idea, obdařená samostatnou existencí. Duch představuje třetí a poslední (po logice a přírodě) stupeň absolutní ideje. Duch v chápání Hegela je ideální celek, charakterizující se rysy systémovosti a dynamiky, celek jako proces i nazírání. Na rozdíl od klasického racionalismu, kde se při interpretaci systémovosti takto ideálního celku zdůrazňovala jeho nehybnost. Vše pronikající charakteristika ducha je činnost vyvolávaná jeho imanentní potřebou v sebezdokonalování, která činí stimul k jeho pohybu a „**rozbalování**“. Prochází tři etapy vývoje, duch vystupuje nejdříve jako subjektivní duch, poté jako objektivní duch (společnost, společné vědomí - morálka, právo) a nakonec jako absolutní duch (jednota toho a druhého), přijímající formy umění, náboženství, filosofie. Hlavním rysem ducha podle Hegela je spontánní rozumová aktivita vlastní činnosti jako atributu ducha, která nese cílevědomý charakter.⁵² Podle Patočky je náš životní existenci především pohyb, interakce je zase *spolupohyb* – kde nás napadá výraz **e-motion**, rozptýlené v jiném, autentickém pobývání sami se sebou přesto v **přesahu** - ve *společnosti*⁵³.

„Duch je obsahem vědomí, píše Hegel, zprvu ve formě čisté substance, čili je obsahem svého čistého vědomí. Tento živel myšlení je pohybem sestupu k jsoucnu či jednotlivosti. Střed mezi obojím je jejich syntetické spojení, vědomí **zjinačování** čili představování jako takové. Třetí člen jest návrat z představy a jinakosti čili živel sebevědomí sama. — Tyto tři momenty jsou celek ducha; jeho **rozestupování** (sounáležení přesahu) v představě záleží v tom, že je určitým způsobem; tato určenost není však nic jiného než jeden z jeho momentů.“⁵⁴

Vstup člověka, *ve-tkání* do světa lidí, je nemožný bez lásky ve smyslu **přijímající přízně**. Slovo **přízeň** naznačuje, že setkání nám *vytkává* neviditelné „příze“, vytvářející duševní spojení, *vplétající* naši duši do jiné. „Bylo mi potěšením, že jsem byl s vámi v tomto duchovním společenství a doufám, že jsme

⁵² HEGEL, F., Fenomenologie ducha.

⁵³ To, co máme společné. Pozn. aut..

⁵⁴ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

navázali **duchovní pouto**“ (provázanost částic-entanglement⁵⁵), říká Hegel. **Pouto** lásky dle Finka nás *vytrhuje* z každodenního řádu.⁵⁶ Jde o *vytrženost, nadnesení* duše nad pozemskou existenci. Láska si s námi dělá, co chce, jsme *mimo sebe*, nejsme sami sebou, protože druhý nám nevědomě dává sebe⁵⁷.

⁵⁵RADIN, D. I., Entangled minds.

⁵⁶MICHÁLEK J., Topologie výchovy, s. 74.

⁵⁷Tamtéž, s. 75.

3 Výchova k transcendenci

Transcendentní vlastnosti Já jsou určeny nejen vztahem ke světu, ale i vztahem k vnitřnímu nazírání sebe sama jako součásti celku. V duchu máme možnost se rozvíjet jako svobodné bytosti interagující s celkem a chápající svoje bytí v neomezeném modu naší existence. Pokud budeme nahlížet na dítě jako na část našeho Já v rámci těchto celků, budeme mít příležitost napojit se na jeho rozvíjení v edukativním procesu. „Dítě můžeme tedy chápat jako nově přicházející, novou lidskou bytost, s otevřenou možností rozvíjející se k Bytí. Nic není třeba vnášet do člověka zvnějška, nýbrž pouze rozvíjet a vybavovat to, co má v sobě zavinuto. Vše je zavinuto, *implicatio et explicatio Dei*.“⁵⁸

„Já“ z hlediska fenomenologie, zdá se, je nanejvíc výstižné jako duch Dei. Obětování své jednotlivosti ve *sdílení* a *prolínání* proniká duší mnohem hlouběji a má mnohem dalekosáhlejší následky, než si umíme představit. Tedy slovy Hegela, síla ducha je jen tak veliká jako její výraz, jeho hloubka je jen tak hluboká, jak dalece si troufá rozvinouti a ztratit se ve svém rozvinutí do šířky⁵⁹, pochopit a transcendovat vědění. Učitel (člověk), který je schopen takového vědění a zároveň má jeho duševní vývoj odpovídající úroveň, je pro žáky mnohem větším přínosem než dokonalý faktografický vzdělanec, suchý, lhostejný a nevědomý *vlivu* své osobnosti na ostatní. Znalost mnohých věcí je k moudrosti potřebná, ale dále se ukáže, že za ni není zaměnitelná; že je dokonce protikladem vztahu k jedinečnosti, moudrosti. „Ti, kdo hledají zlato, píše Zdeněk Kratochvíl, **překopávají** mnoho země a nacházejí málo... Takový je vztah mezi mnohoznalectvím a vzděláním: Moudrost není sumou znalostí, ale čímsi, k čemu vede cesta přes velmi mnoho jednotlivostí. Každou z nich je třeba prozkoumat, a pak odložit. Sama „*mnohoučenost rozumu nenaučí*“,“⁶⁰ Vývoj ducha národa nelze změřit, zvážit a

⁵⁸ KRATOCHVIL, Z., Výchova, zřejmost vědomí, s. 30.

⁵⁹ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha, s. 57.

⁶⁰ KRATOCHVIL, Z., Výchova, zřejmost vědomí, s. 30.

zaškatulkovat do jedné tabulky. Ani jedna ministerská tabulka nepopisuje reálný stav mysli, nereflektuje její vývoj nebo dekadenci.

Místo moudrosti se moderní výchova a výuka orientuje na hmatatelné důkazy: známky, sylaby, hodiny a tento model je stále uzpůsobován požadavkům institucí a úředníků, zapomínaje přitom na to, že opravdová práce je **neviditelná**. „Ve školství chybí moudrost,“ dodává Z. Kratochvíl. „Jsme tak pohlcení honbou za výkazy našich vzdělávacích aktivit, že zapomínáme na to hlavní. Přesto jsme v pokušení být touto mnohoučeností zajati, být zavaleni onou vykopanou zemí. Jsme v pokušení vykazovat svůj výkon množstvím vykopané zeminy. Jsme dokonce v pokušení být zajati samotnou touto cestou, totiž v pokušení prohlásit moudrost za metodu mnohoučenosti, anebo hledat takovou znalost mnohého, která je metodou (cestou) k moudrosti“⁶¹. Výchově slepě se honící za empirickými důkazy vstřebání učební látky, testy a znalostním maratonem na všech úrovních uniká to podstatné a to je, jaký člověk se stane z toho či jiného žáka. Tomu ostatně i odpovídá počet sebevražd mezi mládeží, který je nejen alarmující, ale zároveň vypovídá o lhostejnosti společnosti k jakýmkoliv hodnotám, které nenesou pokud možno okamžitý zisk a hlavně k lidskému životu jako takovému. Podle Hegela, duch zakořeněný v pozemskosti, je de facto chudý, jeho ztráta je nezměřitelná⁶².

Škola je výchovou k dokonání lidské podoby v každém z nás. Bez uskutečnění, nalezení vznešené lidskosti v sobě nevzniká nárok na považování svého života za něco jako vzor, tvorba je nejen působením (po sobě), sdílení sebe druhému. *Sdílíme* sebe v nějaké míře vždy, ať už chceme nebo ne. Neznalost základních faktů o fenomenologii interakce duší činí celkový vzdělávací proces přízemním, slepým tápáním ve tmě.

Edukace je vznešená duchovní záležitost. „Výchova člověka, říká Michálek, je schopnost uvolnit (duchovně se rozdat) pro druhé to z nás, co není v naší moci,

⁶¹ Tamtéž, s. 32.

⁶² Tamtéž, s. 32.

co nás nese, to, co nás určuje“⁶³. Abychom pochopili **ontologickou** podstatu výchovy, musíme pochopit **bytošnou podstatu komunikace**, neboť výchova je především **kommunikace duší**. Musíme především určit definici člověka jako bytosti duchovní, myslící, zářící, tvůrčí, zakotvit lidské Já v **neviditelném**. Bez nalezení lidskosti v sobě nevzniká nárok na považování svého života za uskutečněný. Výchova k lidství je v mnohém méně viditelným úkolem, protože „počátek nového ducha, píše Hegel, je výtvorem dalekosáhlé proměny rozmanitých forem, vzdělanosti, odměnou za mnohonásobně zauzlené cesty a právě tak rozmanité úsilí a námahu. Je to celek, který se navrátil i do sebe z posloupnosti i ze svého rozvinutí, a stal se tak jednoduchým pojmem tohoto celku. Skutečnost tohoto jednoduchého celku však spočívá v tom, že se ony předchozí útvary pokleslé v pouhé momenty vyvíjejí a formují znovu, ale ve svém živlu, kterým je smysl takto vzniknuvší.“⁶⁴. Navracený a obohacený o vědění celku duch tak vychovává mladé duše ve smyslu Platonské paideji – v ideálního člena *polis*.

3.1 Filosofie víry - nástroj výchovy

Vědomí vlastní duše, sebe vědomí je klíčovým fenoménem pro nalezení svého vlastního já, výchovy od nevědomí k dokonalosti nesoucí pravost a nezkrivenost vnímání. Zářivost duše tak nastolí pravý řád poznání místo zmatku a strachu ze tmy vlastního bytí. Tento strach úzce souvisí s obvyklým strachem ze tmy, který je **hluboko zakořeněn v nevědomí**. Nedodržení zákonů ducha vede k jeho neprůhlednosti a blokuje jeho duševní zrak a vedlejším účinkem této neprůhlednosti je právě duševní slepota a zmatenost.

Jedním z nejvýznamnějších proudů filosofie existence duše je filosofie víry K. Jaspersa. Jaspers dal jako první nový akcent konceptu existence odlišné od jakékoliv dosavadní formy filosofování.⁶⁵ Ve své tvorbě se autor zabývá otázkou -

⁶³ MICHALEK, J., Topologie výchovy, s. 73.

⁶⁴ HEGEL F., Fenomenologie ducha, s. 58.

⁶⁵ GADAMER, H.G. „Philosophical Hermeneutics“ University of Kalifornia Press, s. 137.

existencí „která je nad a před vším bytím světa“. Jaspers říká, že „**bytí se musí zpřítomňovat**⁶⁶“ a to pomocí **transcendence, prosvětlení** tohoto bytí, uvědoměním si svého ducha. Pro toto uvědomění je nutné Bohem *vlité* chápání samotného aktu **existence**. Pravá filosofie, podle Jasperse, musí být vedená **vírou** v původní transcendenci lidské existence. Filosofie, která negativně vyřazuje a ignoruje svůj transcendentní původ, neuspěje v nejvyšších úlohách bytí⁶⁷.

Podle Jasperse je nejdůležitější podmínkou aktu existence víra. Bez víry vzniká nebytí-absurdno. Co vlastně je ale **bytí**? Není to tou „nejbanálnější otázkou“. Uvědomění si hloubky bytí je jedním z nejdůležitějších prožitků v životě člověka. Janke interpretuje Jaspersovo dílo jako „návrat do existenciálního neklidu víry“. Ale právě víra umožňuje existenci zakusit pravdu bytí. Existence ve víře- „bytí sebou“, přibližuje člověku jeho vlastní podobu, umožňuje mu poznání sebe sama a smysluplnosti svého bytí, převtěluje „pouhé bydlení“ v „existenci“. Uvědomění si svého **vznikání**, zrození v bytí, je nejhlavnějším pilířem přinášejícím klid a jistotu. „Víra je vitálním fluidem a první podmínkou všeho, překračuje danost a každodennost směrem k budoucnosti, její růst je nesen pohybem pravdy, otevíráním se bytí samému“⁶⁸. Návrat k **sobě**, zpřítomnění si svého bytí způsobuje návrat do bezpečí jistoty, kterým je racionální či filosofická víra. „V nabytí víry je jediné život člověka k nové naději a lásce, k odvaze a k nalezení smyslu“⁶⁹. Jaspers říká, že právě vírou, jejím citem se člověk vztahuje k absolutnu, nazírá střed bytí, kde čerpá pravou míru a oporu pro život.

Člověk, jenž ve svém duchovním vývoji dozraje k nazření této pravdy, již **nikdy** neoznačí svůj život za nesmyslný, již nikdy nebude tápat ve tmě vlastní nenávisti k sobě a světu okolo. „Filosofická víra je víra myslícího člověka a

⁶⁶ JASPERS, K., Filosofická víra, s. 33.

⁶⁷ Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006.

⁶⁸ Dostupné na WWW: <http://www.casodej.cz/filosofi.htm>

⁶⁹ Tamtéž.

vyznačuje se tím, že je spojená s věděním⁷⁰ a je tak kvalitativně možná vyšším stupněm víry. Je stupněm jistoty, „objímajícího“, zkušeností vlastní existence. Prožitek „objímajícího“ je umožněn transcendencí ducha, jenž se dostává bezprostředně k jádru bytí. Jsme součástí vědomí, „pronikajícího svým bezprostředním osvětím k idejím světa dokonce myslí až za svět“.

Jaspersovy kategorie zatím ještě nebyly asimilovány mladou generací z prostého důvodu: reálné dimenze Jaspersova vlivu jsou „nadčasové skrze čas“ a jeho vliv na budoucnost filosofie ještě nebyl prozkoumán. Racionalita filosofické víry poukazuje na hlubší smysl života, proniká za hranice bezduché nevědomosti. Pomocí **transcendence** víra spojuje člověka s Bytostí, pro níž tento svět **má** jistý účel, který nám nemusí být znám za života, ... a který můžeme pouze tušit...

3.2 Paideia jako vývoj duše

Paideia - podle Platóna je výchovou duše, a proto je ve výchově důležité, naučit se ji **vyvíjet**, vyvést ji z platónské „jeskyně“. Například někdy popisujeme běžnou tvořivou činnost otázkou: Co vyvádíš? Ruština tento výraz používá více expresivně ve smyslu (zřejmě spirálovitého) „vytáčení“, „Ne vyvodi menja iz sebjja“. Nebo jak říkají starostlivé maminky dětem,- „Vsju dušu vymotal“. V překladu znamená: „Vymotal ze mne všechnu duši“, jakoby duše byla zámotek čekající na život ve věčnosti jako motýlí housenka ve svém kokonu.

Je důležité být v *přesahu*, ale zároveň přitom *neztrácet sebe*, nebýt roztržitý, učit se usebranosti a přítomnosti pro bytí zde a teď, neupadávat do stavu „volnenie“-vlnění kvantových strun. Protože extrémní **vlnění** čeří a zakaluje duši, stejně jako vlnobití na moři, zvedá ze dna písek a nečistoty, rozvíří vodu tak, že se stává neprůhlednou.

Člověk je povolán kontinuálně přemýšlet nad smyslem života a jeho řádem takovým způsobem, aby si uvědomoval a osvojil pro sebe opravdovou lidskost, aby

⁷⁰ JASPERS, K., Filosofická víra, s. 12.

byl schopen sám sebe ve světě vždy pociťovat. Proto, jakmile si to uvědomí, se již nemůže „odpoutat“ od svého ideálního obrazu; schopnosti transcendence, schopnosti nepřetržitě se obnovujícího úsilí, povznese se nad svět materiální.⁷¹ Tato schopnost transcendence, přesahu tvoří podstatu lidské existence. Naše Já (na úrovni bytí) vytváří a sdílí sobě vlastní unikátní atmosféru. Je to to první, co se lidí nevědomě dotkne, osloví, chytí, zaujme, když člověk vejde do místnosti. Jinými slovy je to to první, co lidé takřkajíc vdechnou. Proto nadšení pro vzdělávání musí především vycházet z pedagoga. Nezajímavý znuřený pedagog, který neaktualizuje svoje znalosti, nedokáže přijmout nadšení a zájem žáků. Tento nakažlivý proces nadšení pro ně je o to zábavnější, čím více se žáci nechají tím nadšením „unést“, nakolik je tento proces „pohltnut“.

3.3 Výchova k péči o duši

Anna Hogenová říká, péče o duši dodává lidskému bytí smysl „Bude-li smyslem jen empirické zkoumání bez zřetele k celku, jak tomu jest, pak se ztratíme v houštinách nahrnutých informací, které jako celek nebudou mít vůbec žádný smysl. Logos je hledáním stejností v celém bytí, nikoli jen ve sféře prostředků k zabezpečování základních biologických funkcí. Jde o regulaci celkem a celek je možno potkat jen v pohybu starosti o duši, o vlastní duši. Zde se skrývá paradox, nalézání stejného vyzvednutím od původní půdy a usebíráním do jednoduché jednoty, provádí duše svými **kruhy** stejnosti a rozdílnosti ono „legein“, kterým se vše nekonečně rozmanité stává jednoduchým a jednotným. Tento logos je schopen dobrat se celku a z celku pak hodnotit a řídit vše, co je v něm jako součást tohoto celku. Proto každá péče o vlastní duši je současně péčí o polis i kosmos.“⁷² Usebírání se v celku je pohyb koncentrující naše vědomí do bodu, kde nazíráme událost v její neskrytosti a neskrytost (alethea) je způsob, jak projevit naše já, jak

⁷¹ СЕРГЕЕВ, К., СЛИНИН, А., Феноменология духа Гегел как наука об опыте сознания.

⁷² HOGENOVÁ, A., K „usebírání“.

ho vyvolat na svět. Vztah ke světu (Welt) je jedním z nejdůležitějších účelů vývoje duše.

Individuální *duše* se tak stává nejen součástí ducha kolektivu, ale také je tento duch často ovládán celkovou atmosférou vytvářenou jak učitelem, tak žákem v tom nejobecnějším smyslu. Protože každý okamžik života je svým způsobem školou, a to jak školou, jako institucí, anebo školou života, kde se učitelem nebo žákem může stát každý z nás. Každé setkání za účelem poznání sebe sama nebo fungování světa je péčí o duši a přímo se podílí na jejím vývoji – (educatio) vy-vádění do světa nových zkušeností a zážitků, reflexe a introspektivních vjemů založených na pohybu a transcendenci ducha neboli mysli našeho Já. Jak píše Anna Hogenová: „Výchova je vlastně uvedení na cestu, na které má člověk jeden úkol. Poznávat sám sebe. To je ten nápis, co byl napsán v Delfách: Gnóthi seauthon – Poznej sama sebe. Toto sebepoznání má být poznáním pramene, ze kterého člověk žije, pramení. (...) Ten pramen je právě proto pramen, že neustále vždy poprvé a naposled vzniká, pramení, a proto pobývat s tím pramenem neznamena popisovat jej jako předmět, ale pramenit s ním. A to je ten největší problém výchovy. Protože když chci, aby někdo žil ze svého pramene, tak nejdříve musím žít já ze svého vlastního pramene“⁷³

Podle Michálka „především potřebujeme, aby nás výchova nadchla pro život, aby v nás zrozením probuzenou „chuť do života“ v dané dějinné chvíli naplnila či rozvinula, aby ji v nás nenechala vyhasnout, aby ji snad dokonce nepotlačovala“.⁷⁴ Proto si musíme uvědomit, co je pro náš život nejdůležitější. Hlavním úkolem výchovy je pochopit, že člověk se narodil hlavně proto, aby *pečoval o svoji duši* a duše ostatních, aby svoji apriorní nedokončenost dokonal. Bohužel, málokdo si to v průběhu života uvědomí, že nežije **svůj** život, jelikož říká Michálek: „většina je

⁷³ HOGENOVÁ, A., Dostupné na WWW:

http://collegium.skauting.cz/verejnost/materialy/profesorka_hogenova_rozhovor

⁷⁴ MICHÁLEK, J., Topologie výchovy, s. 11.

predeterminována výchovou“⁷⁵. Místo nalezení vlastního Já (*vyniknutí*) se mnozí snaží naopak „*zapadnout*“, zprůměrovat se a tím ztrácí sami sebe ještě více. **Nezáživná** povrchní existence vytvořená v procesu „*zapadnutí*“ může člověka doslova přetvořit v robota bez vlastního názoru a bez myšlenek. Umění žít svůj autentický život může být velmi vzrušující a zároveň někdy velmi těžké. Systémově zaškatulkovaný jedinec nerad vidí někoho, kdo se vymyká jeho představám, vybočuje z řady, přemýšlí jinak, nebo vnáší inteligibilní chaos do zaběhlého ospalého řádu vědy nebo vzdělávání, kde chybí úcta k životu. „A. Schweitzer používá ve vysvětlení svého pojetí úcty k životu, tedy ke všemu živému ve spojitosti s etikou, tato slova: „Opravdu etický je člověk jen tehdy, když poslouchá naléhavý příkaz pomáhat všemu živému, jemuž může prospět, a přímo se hrozí mu škodit. Neptá se, nakolik si ten nebo onen život svou hodnotou zaslouží jeho účast, ani na to, zda a pokud vůbec je ještě schopen něco pociťovat. Život je mu svatý sám o sobě.“⁷⁶

Struktura vzdělávání by měla spíše připomínat snahu o systém absolutního poznání jako úplného sebeprojevení ducha. Následovné etapy projevení ducha v jeho kontinuálním pohybu k absolutní hodnověrnosti **poznání** – v tom je podstata hegelovské fenomenologie.⁷⁷ Bytí sám sebou vyžaduje poznání sebe sama a to je jeden z dalších úkolů výchovy.

„Ze života vyprchal **tvůrčí** přístup“⁷⁸, říká Michálek. Ve snaze se rozplynout ve společnosti přestáváme tvořit sami sebe, necháváme se ovlivnit dobovými proudy, módou, světonázory a ismy. Člověk se musí naučit žít SVŮJ život a přitom zachovat nadhled. Jde tedy nakonec o to, co je vlastní, to nejvlastnější, co dělá

⁷⁵ Tamtéž, s. 10.

⁷⁶ PROKEŠOVÁ, M., Filosofie výchovy.

⁷⁷ СЕРГЕЕВ, К., СЛИНИН, А., Феноменология духа Гегел как наука об опыте сознания.

⁷⁸ MICHÁLEK, J., Topologie výchovy, s. 11.

výchovu výchovou, co nesmí být potlačeno či opomenuto, má-li se „narozený člověk“ stát člověkem.“⁷⁹

3.4 Výchova jako vztahování se - at-tention

Slovo je „napětím bytostného tázání“⁸⁰. „Vztahování se“ má ruský ekvivalent popisující tento fenomén jako *otnoshenija*. Jak se kdo ke komu chová, je vyjádřeno, jak se k němu *otnositsja*, nebo s někým *nositsja* (s někým nosí sebe). Toto slovo se dá chápat jako odnášení se, nebo také odnošení jiného jako „dítěte“ v sobě. Nejen jeho duše, ale i naše „zrno“ poznání, světlo je investováno do druhého a je tam „odnošeno“. Viditelné je tak „těhotné“ neviditelným. Zase at-tention - pozornost, vztahování je tenzí, napětím života, které určuje pohyb existence. Bytí je **proces**, ne substantivum. Intencionální objekty vědomí jsou formovány fenomény ducha. Každý člověk je pro duši vychovávajícího potenciálním „úrodným polem“.

Získání pohledu je získání pozornosti. Věnovat jinému pozornost znamená věnovat sebe. Být přítomen sdílení. Nalezení v-zoru je pro žáka možností, jak získat v tom jiném domov bytí. Bytí v jiné duši. Bytí vzorem pro někoho je poskytnutí **přístřešku** pro jeho duši. Zor - jako pohled, je místo, které otevírá hloubku vlastní duše, *vyzařuje*, *zjevuje* bytí v neskrytosti- aletheia.

U Hegela bychom našli: „Ale jako první vdech dítěte přeruší dlouhé, tiché období pouhé výživy a nenáhlost postupu, který pouze rozmnožuje — kvalitativní skok — a tu se dítě narodí, tak zraje duch, který se vzdělává, pomalu a tiše k nové podobě, rozkládá jeden dílec stavby svého předchozího světa po druhém; kolísání tohoto světa naznačují jen jednotlivé symptomy; lehkomyšlnost a nuda, které pronikají do stávajícího řádu, neurčité **tušení neznámého** jsou předzvěstí i toho, že nastupuje něco nového. Toto pozvolné rozpadání, při němž tvářnost celku zůstává

⁷⁹ Tamtéž, s. 11.

⁸⁰ HOGENOVÁ, A., K problematice dobra, s. 1.

beze změny, přeruší východ slunce, který bleskově najednou předloží podobu nového světa.“⁸¹

Jsme přitahováni (v ru. stre(a)mimsja) spíše tam, kde jsme očekávání (longing). Vztažení k jinému bytí, tam, kde jsme přítomní duchem, bez čeho, nebo koho se cítíme „incomplete“. Neúplnost, touha po jednotě je hnacím motorem ducha. Vnímání celku je jedním z tajemství existence, napojení na celek není možné bez sdílení, otevření se a vztažení se k tomu druhému. Zaujmutí, vytvoření pozornosti (at-tencion) způsobuje její „pohlcování“ (např. pohlcoval pozornost publika). Intence, intenzita a attention přivádí nás k myšlence, že (i myšlenkový) pohled (zor) je tím určujícím faktorem, který zajišťuje vztahování spojení se s objektem názoru. Avšak přílišný zájem způsobí, že člověk se může v jiném ztratit. Například, „v tobě se ztrácím celá“ nebo „I am losing myself in you“, ale zároveň tato hluboká interakce může přinášet vytoužené duchovní naplnění. Dokonalé splynutí je dokonalé přijetí, stát se na chvíli tím druhým, je konsekvencí pravého dialogu, uvidět sebe v tom druhém (on se v něm vidí), pravé **vzáření** (Erscheinung) je tím, co se dá nazvat pravým setkáním **světla** -sdělování informací mezi buňkami a tělesy.

Pohled je prodloužené Já, je zapleten do mysli a ducha jiného. Proto Korán vyložene zakazuje dívat se na opačné pohlaví. Pohled je „jablkem“, které může být Newtonovo, ale i hadovo. Může nám dávat poznání, stejně tak může být matoucím nástrojem ďáblovo, **zastírajícím** pravé bytí. Podle Biblického příběhu Eva s Adamem, pozřevši jablko, najednou uzřeli svoje tělo. Zdá se, že dříve se jejich spektrum vidění neomezovalo jen na tělo (spektrum elektromagnetického záření) a tím, jak snědli toto jablko, se jim spektrum zúžilo. Oni duchovně oslepli.

Interakce pomocí intuice je nejspíš tím určujícím faktorem, který by nám měl poskytnout představu nebo spíše vjem toho druhého. Přijmutí pohledu druhého jeho *akceptace* je částečná ztráta sebe přinášející proměnu vnitřního světa člověka.

⁸¹ HEGEL, F., Fenomenologie ducha, s. 57.

Poskytnutí svého pohledu pozornosti, vycházení vstříc, je sdílení intrapsychické reality. Tyto zásadní postuláty nejsou něčím, co by nebylo známo, spíše je to zásadou hlubšího poznání a niternějšího vhledu do interakce jednání. Duševní pochody do jiných duší mohou být stejně přínosné jako nebezpečné. Nalezení samého sebe skrze poznání „ne sebe“ je rizikem a případnou nejistotou. Odcházení toho druhého přináší roz-loučení, prázdnotu nebo naplnění. Mechanismy vztahování se, sebe prodloužení *belonging* (kvantová provázanost)⁸², je způsobem, jak zanechat kousek duše jinde a zároveň **být na dvou místech** najednou. **Rozšíření vědomí** není jen spekulativní teorii, ale i metafyzickou realitou umožňující **vhled**, vcítění se do duše jiného. Jak říkal jeden mudrc: „Pokud chceme namalovat bambus, musíme se jím stát.“

„Pravda (αληθεια) je neskrytostí, nikoli odkrytostí. (...)Proto se Aletheia (neskrytost) nazývá pravdou. Není to odkrytost, je to neskrytost, jež byla zachráněna před skrýváním.“⁸³Sdílení sebe je zároveň možností rozšíření vědomí jiného. Aletheia je také projekcí sebe pro jiného, je nevyhnutelným „vpadnutím“ do zjevu. A ten si můžeme dovolit jen při otevřeném jednání. Protože niterně sdílíme vždy jen **to, co jsme**. Rozporuplnost mezi vnitřní složkou a vnějším zdáním může navodit pocit diskomfortu, proto je důležité vždy autenticky prožívat sdílenou pravdu. Například dětské vnímání jde jen ztěžka oklamat. Pokud nejsme ztotožnění s tím, o čem mluvíme, má z toho člověk smíšené pocity, jako bychom nevěděli, o čem vlastně mluvíme.

Hogenová dodává „I nacházení pravdy je usebíráním, jež se děje v prostoru hry. O jakou hru se zde jedná? Jde o vyhmatavání neskrytosti pod nánosy zakrytí a překrytí. Jde o vytržení neskrytosti z těchto nánosů. Je třeba pochopit logos této neskrytosti ve vztahu k horizontu, jenž umožňuje usebrání tohoto logu. Proč?

⁸² RADIN, D. I., Entangled minds.

⁸³ HOGENOVÁ, A., K problematice logu.

Protože i daná neskrytost je propojena ve smyslu „legein“ s horizontem, pozadím, kontextem. Toto pozadí vlastně nechává vyvstat neskrytost ve smyslu pravdy“⁸⁴

Transformace vlastního ducha ve smyslu legein „usebírání“ je základním pilířem přípravy na působení a výchovu. Nemůžeme se spoléhat na prázdná slova a fakta, ani to u dětí nejde. Děti dokážou rozplést i ty nejspletitější vjemy. Dokážou vstřebat jen to podstatné z našeho působení. Jejich duchapřítomnost je kolikrát zarážející, stejně jako fakt, že se dokážou nechat unést i věcmi, které pro dospělé nepředstavují předmět zájmu. Jednání, kde dítě je uchváčeno zájmem a inspirováno, je nejpřirozenější cestou k výchově.

Vychová je někdy psychologická náročnost činností. Přesto si smíme přiznat, že nás zaskočí, vyčerpají, přesto jsou nám schopny otevřít nový svět, jak říká Ivan Havel „plný kouzel“⁸⁵, jsou schopny totiž uvažovat v úplně nových a neprobádaných dimenzích, vidět vše v úplně novém světle. A pokud my se v průběhu výchovy *nerozdáme*, nezanecháme v nich kousek duše, tato výchova zůstává prázdná a formální. „Vylej se, abys byl naplněn“⁸⁶, říká Anna Hogenová, - tedy **vyčerpej** se, abys na dně duše našel sebe – živoucí spáru - mezi nebem a zemí.

3.5 Bytí a nepředmětno

Svět bez života není podstatným světem. Toto pochopení vyžaduje vynoření z oceánu hlubokého nevědomí na světlo poznání. Současná exaktní věda podle Hejdánka není schopna vytvořit obraz celkového poznání, nereflexuje přítomnost člověka jako bytosti spojené s celkem. „Z vědeckého obrazu světa nějak vymizel člověk“⁸⁷, říká Hejdánek ve své knize „Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti“. Člověk přestává být součástí zájmu vědy. „Ideálem vědeckého poznání je

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ HAVEL, I. M., Zjitřená mysl a kouzelný svět, s. 8.

⁸⁶ HOGENOVÁ, A., K filosofii výkonu, s. 280.

⁸⁷ HEJDÁNEK, L., Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti, s. 23.

postihnout skutečnost tak, jako by člověka nebylo. Člověk je vykázán ze skutečnosti anebo pojat do obrazu skutečnosti v redukované podobě. Redukovaný člověk však přestává být člověkem.“⁸⁸ Redukcionismus vede k nihilismu a nihilismus k světovým tragédiím, jako byla například II. světová válka.

Nelze redukovat člověka na pouhý tělesný objekt, věc. Moderní věda si neuvědomuje, nebo ignoruje, že nejsme pouze to, co vidíme a můžeme zachytit přístroji, ale spíše to, co je v nás **nepředmětné**, co se jeví jen duševnímu zraku a nachází se **mimo vědomí**. Kapacita mozku, jeho operační paměť je omezená a není schopna obsáhnout všechny duševní a nevědomé procesy.

Duchovědy ve spojení s poznatky exaktních oborů jsou tím chybějícím článkem na cestě k utváření celkového obrazu světa. Každé odvětví jde odnikud nikam, pokud nesleduje společný cíl - *poznání*. Spojení exaktního myšlení vědců s otevřeností mysli filosofů je pro mnohé z nás nepředstavitelné. Tušení a intuice jsou hybnou silou nejen vědy. Každá z těchto věd by se měla na chvíli odcizit svému dosavadnímu kontextu, aby se podívala na sebe v paradigmatu toho druhého. „Věda se odtrhla od filosofie - v tom vidím její hlavní vinu,“ řekl kdysi na své pražské přednášce ruský vědec V. V. Nalimov.⁸⁹ Vize řešitelnosti problémů vědy a filosofie vždy záleží na tom, ze které strany se k problému přistupuje.

Všichni jsme ovlivněni kolektivním nevědomím, ve kterém společně „bydlíme“. Vlastně se „vaříme“ ve společném kotli „sociumu“. V sociologii existuje termín „melting pot“, který vyjadřuje asimilaci člověka do společnosti pod vlivem jeho postupné socializace. „Vědecká antropologie vyškrtla člověka jako subjekt“ a člověk se stává asimilovaným konformním „předmětem, objektem, a v této degenerované podobě se stává věcí“⁹⁰, říká Hejdánek. Věc, která je schopná sebereflexe, je pro „kotel“ a pro vědu nebezpečnou věcí a je schopná se vymknout kontrole. Stejně jako člověk vzdělaný pouze v úzkém kontextu jednotlivých věd se

⁸⁸ Tamtéž, s. 23.

⁸⁹ NALIMOV, V. V., Pražská přednáška Jak já matematik jsem se začal zabývat člověkem.

⁹⁰ HEJDÁNEK, L., Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti, s. 23.

stává pouhým nemyslicím článkem obrovské mašinérie vyrábějící technologie, ideologie a různé „ismy“.

Zda je socializační vliv kolektivního nevědomí a jeho užšího pole primárním faktorem utváření člověka, není doposud jasno. Víme jen to, že toto nevědomí má archetypální povahu. Přístup do něj máme skrze duševní (platonovské) rozpomínání se (*anamnesis*). Toto rozpomínání může ale probíhat pouze v jazyce nepředmětnosti, v jazyce duše.

To, co bychom potřebovali, je humanizace, polidštění přírodních věd, proměnu světa, sjednocení pod vlajkou hluboké reflexe, nové filosofie založené na otevřeném přístupu k autentickému bytí. „Autentická skutečnost zůstává mimo dosah předmětného myšlení“⁹¹, píše Hejdánek. Mechanisticko-materialistický přístup byl kritizován i Marxem. Autenticita člověka byla redukována na produkt okolností, světa, socializace, je nejen ne-lidská, ale i zavádějící.

Nejsme pouze to, co se uvaří v „melting“ kotli. Jsme sami, ve velké míře, potenciální tvůrci sebe, svého Já. Ale toto není předmětem zájmu předmětného myšlení. Bezduchost a prázdnota utváří povrchní současnost. Předmětné bezduché myšlení způsobuje zanevření na pravou stránku lidství, její niternost a „osvětu“, jak říká Hejdánek. Bezduchost se promítá i do konvenčního vzdělání a je jeho hlavní náplní. Konvenční myšlení totiž podléhá zákonům logiky a matematické přísnosti. „Vy kalkulovanost“ se stala u mnohých životní náplní. Marx kritizuje jednostrannost materialistického učení a říká: „Člověk chápaný jako produkt okolností není autentický člověk. Ale je redukován na ne-člověka.“⁹²

Uctívání „hodnot“ materialistického vidění světa je řídícím faktorem současné vědy. Nepředmětné myšlení je perzekvováno, jako by ohrožovalo dosavadní styl života mocných materialistů, jako by podryvalo základy a bezchybnost „vědecky“ grantového způsobu myšlení.

⁹¹ Tamtéž, s. 30.

⁹² Tamtéž, s. 33.

Podle Kosíka není přírodovědecký obraz světa autentickou skutečností, „vědecký přístup není nejenom jediným, nýbrž ani nejhlubším přístupem“⁹³. My přesto neříkáme, že poznatky exaktních věd nejsou nutné. Dokud exaktní vědy nejsou používány k účelům poznání lidského světa a samotného lidství, nemůžou se nás jejich poznatky nějak bytostně dotýkat. K čemu bude teorie superstrun, dokud nevíme, jak je vztažena k lidské existenci, k člověku samotnému? K čemu je nám teorie relativity, když nechápeme vlastní každodenní relativitu ve vnímání času? K čemu nám jsou stovky knih o neverbální komunikaci, když žádná z nich nepopisuje opravdovou komunikaci – interakci duší? Ani ta nejnoblesnější přírodovědecká teorie dosud nevysvětlila podstatu jevů, jako jsou intuice, extraverte, extroverze, vliv, setkání, smích, empatie, C. G. Jungem popsany fenomén přenosu, projekce a mnohé jiné. K čemu jsou nám popisy materiální reality, když nás bytostně neoslovují, nenaplnují, nepřináší bytí, pouze iluzi života?

Podle Marxe totiž „skutečnost není něčím, co je vně subjektu, protože ani subjekt není vně skutečnosti.“ „Skutečnost je bez člověka neúplná.“⁹⁴ Neúplná skutečnost, neúplná realita, neúplná věda, neúplná poznání, veškerý redukcionismus bez nahlédnutí do nepředmětna se hroutí jako domeček z karet, pokud chceme nahlédnout do hloubky. Věda, která nemá základnu v bytí, není autentická. Aby však subjekt mohl k sobě přistoupit, píše Hejdánek, musí nejprve od sebe odstoupit. Jednou z nejpodstatnějších složek reflexe je odstup subjektu reflexe od sebe: jen díky tomuto odstupu je možná bytostná proměna subjektu, který od sebe odstupuje, v subjekt, který k sobě přistupuje. K oné bytostné proměně dochází v tom momentu reflexe, kde „subjekt sám sebe opouští, kdy se ocitá mimo sebe, kdy vyčnívá, trčí, vystupuje ze sebe“⁹⁵.

„Mytická vyprávění doslova někdy zní bláznivě,“ říká Hejdánek, „přitom ale mají hluboký smysl. Například pokud budeme brát Thaletovu vodu doslova, pak

⁹³ Tamtéž, s. 33.

⁹⁴ Tamtéž, s. 34.

⁹⁵ Tamtéž, s. 107.

nepochopíme myšlenku arche .“⁹⁶ Ale pokud si uvědomíme, že inspirace a vliv (angl. Influence - flu-tok, rus. vlijanie) mají stejnou sémantickou podstatu, Thaletova myšlenka *arche* jako *fluida* nepřijde nám beze smyslu. „V samém mýtu předmětné intence jsou čímsi druhořadým, zatímco rozhodující je účast na archetypálním dění.“⁹⁷ Archetypální ideje niternosti jsou v nás nainstalovány jako sémantické apriori koncepty vyjádřené v kognitivním metaforickém myšlení, v jazyce duše. Náš celek, jediná monáda, de Chardinův „unité naturelle“, má ve svém podvědomí informaci o naší stvořenosti i o celém Vesmíru.

„Obsahem poznání je jakýsi záblesk v jeho neskrytosti, vstup do bytí.“⁹⁸ Podle P. Vopěnky člověk je uvržen do spleti jevů a pohled není toliko pohled zrakem, ale „hledání toho, s čím se lze shledat, co lze zahlédnout, a hlídáním, hleděním a ohledáváním toho,“ co člověk zahlédl. Toto nepředmětné zahlédnutí způsobuje porozumění viděnému a následnému poznání. Náзор vzniká nazřením určité části světa, porozuměním něčemu, co se nachází za obzorem,⁹⁹ za předmětem.

„Cesta filosofického poznání je cestou uzření bytí, cestou porozumění bytí v jeho neskrytosti. A tomuto postupu filosofie dosud nepřikládala velký význam,“¹⁰⁰ říká S. Stark. Stejně jako básnění je poměřováním, zhuštěním¹⁰¹ (Dichtering) bytí člověka. „V dosavadních pokusech pochopit člověka dominoval redukcionismus, říká Nalimov, u Freuda to byla redukce na instinkty, v sociologii na sociální struktury, v behaviorismu na chování člověka, v kognitivní psychologii redukce na počítačové představy. Dnešní psychologie nemá teorii člověka a nemá ji ani biologie. Je překvapivé, že některé vědy mohou vůbec existovat, aniž by měly

⁹⁶ HEJDÁNEK, L., Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti, s. 66.

⁹⁷ Tamtéž, s. 66.

⁹⁸ STARK, S., Filosofie 18.-20. století: vybrané kapitoly, s. 61.

⁹⁹ VOPĚNKA, P., Meditace o základech vědy, s. 11.

¹⁰⁰ STARK, S., Filosofie 18.-20. století: vybrané kapitoly, s. 61.

¹⁰¹ HOGENOVÁ, A.

teorii o svém vlastním objektu zkoumání.“¹⁰² Snaha o bytostné pochopení existence člověka je pro tradiční vědu pouhým psychologismem. Nelidská věda vytváří nelidské hodnoty.

Podle Hejdánka existují dva druhy jsoucen: pravá a nepravá. Právě je původní jsoucno – věc o sobě, Chardinův „*unité naturelle*“ – integrovaný, vnitřně založený celek jednoty. Jednotky ležící v základě jsoucen mohou být jak atomy, molekuly, buňky, mnohobuněčné organismy, tak energetické kvantum, zde autor zmiňuje například i teorii superstrun. „Jsou ty nejmenší jednotky o sobě nebo jediný celek?“¹⁰³, ptá se Hejdánek. Kdy můžeme s jistotou určit, že je to pár jednotek nebo oddělená jsoucna? „Buňky integrované v tkáň nevstupují do nových vztahů, aniž by je to vnitřně nepoznamenalo, vnitřně se proměňují, jsou v tomto vyšším celku jinými buňkami. Zde Ladislav Hejdánek zdůrazňuje názor Whiteheada, který kdysi poznamenal, že „elektron v živém těle se chová jinak, než v neživé hmotě“¹⁰⁴, jakoby vstupem do bytí přestává být *nevědomým*.

3.6 Já, duše a nevědomí

Nevědomí je pojem, který podle slov samotného Junga se konceptuálně liší od Freudovského konceptu. U Junga nevědomí není pouhou stránkou vytěsněné infantilility, ale mnohem komplexnější podprahovou a přesto aktivní složkou vnímání a existence, něčím, co je silnější než člověk sám. Nevědomí schraňuje obsah lidské duše, její niternou touhu po životě, zatím ještě neoplozené a neuskutečněné zárodky vědomých obsahů mysli. Nevědomá duše, podle Junga, „je celost nadřazená vědomí, je matkou a prvním předpokladem vědomí, proto je i věda jen jednou z jejích funkcí, která nikdy nevyčerpá plnost jejího života... i nemocná

¹⁰² NALIMOV, V. V., Pražská přednáška Jak já matematik se stal zabývat člověkem.

¹⁰³ HEJDÁNEK, L., Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti, s. 83.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 83.

duše je lidskou duší, která se bez ohledu na svou nemoc přece nevědomě podílí na celku duševního života lidstva.”¹⁰⁵

Psychické zkušenosti, říká Jung, jsou nezávislé na zákonech newtonovské fyziky. Moderní přesvědčení o primátu fyzika vede v první řadě k „psychologii bez duše“, to znamená, „že psychika nemůže být vůbec nic jiného než biochemický efekt. Moderní vědecká psychologie, která by interpretovala z pozice ducha, vůbec neexistuje”¹⁰⁶. Přesto duševno se jeví důležitým a autonomním faktorem a religiozní pocity, podle Junga, jsou duševním přesvědčením, které je posledním resortem zakládajícím se na nevědomí, tj. na procesech transcendentna. Tyto procesy nejsou vnímány fyzickými smysly, ale právě nevědomím.

Nevědomí je podle Junga „psychický zrcadlový svět”¹⁰⁷ vnitřních obrazů. Autor se domnívá, že zcela nezávislé nevědomí bývá jen u patologických jedinců. V optimální podobě je v jisté míře kontrolováno vědomím, ve smyslu kompenzačního vztahu s předpoklady, že všechny obsahy duše nemusí být pouze osobní povahy, a tudíž ani nemusí být omezen počet jeho výdobytků, jejichž obsah by se mohl pomocí analýzy integrovat do vědomé složky duše. Jung ve svém díle „Vztahy mezi Já a nevědomím“ zkoumá mechanismus nazývaný přenosem a vysvětluje ho nevědomou snahou pacienta po vzájemné reflexi, duševnímu propojení, sdílení, přijetí a nakonec i lásce hlubší a silnější, nežli láska k nějaké osobě, lásce pocházející z nejniternějších hlubin našeho Já, záblesků světla duše, touze po Poznání Boha a přiblížení se k Němu.

Mechanismus přenosu je úzce spojen s projekcí a podle Junga tkví v tom, že nevědomí vyvine „nadosobní, do jisté míry virtuální cíl, který se symbolicky projeví ve formě archetypální představy Boha jako „neviditelné dechové bytosti“ - prvotního Ducha. Podle Junga projekce znamená stav identity, která se stala pozorovatelnou. Člověk může pociťovat stav jednoty, kde už žádného odlišného

¹⁰⁵ JUNG, C. G., Člověk a duše, s. 24.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 12.

¹⁰⁷ JUNG, C. G., Osobnost a přenos, s. 55.

nevnímá. Někdy si člověk uvědomí, že je vinen přesně tím, z čeho někoho obviňuje, jakoby promítal svůj obraz na protějšek. Podle autora spíše introvert je schopen tyto obsahy v sobě objevit a sledovat je, extrovert je vnímá jako projekci na lidském objektu.

Jungovskou projekci lze také chápat doslova. Vnitřní záře prozaňuje jeho ducha tak, že se v té bytosti začínáme zrcadlit a tato reflexe nám zpětně vytváří obraz našeho Já. Čím čistší a dokonalejší duše, tím jasnější obraz. Naopak *zamlžený* duch vytváří clonu, která mu brání ve výhledu, zatemňuje jeho „mind's eyes“.

Bytostné Já je jednota osobnosti, není jen středem, ale také celým povrchem, který obepíná jak vědomí, tak nevědomí, je to střed toho celku, stejně jako Já je střed vědomé mysli. Podle Junga Já je komplementární s vědomým obsahem, jenž v procesu socializace a přizpůsobení světu vytváří jakéhosi „nadčlověka-*persónu*“, pěstitele, jak říká autor, „*nafouklého Ega*“. Duše pak představuje křehkou a nestabilní bublinu, jež je v nebezpečí *inflace*. Sebe-vědomí „stojí v kritické blízkosti pýchy“. Jenže „*pýcha předchází pád*“...

Sebeidentifikace člověka se svými schopnostmi, s *personou*, vytváření chorobné hrdosti na tomto základu může člověka *unést* do světa vlastní „dokonalosti“. Mnohdy tato identifikace není ničím jiným než snahou o kompenzaci vlastních nedostatků. „Když se identifikuji se svým úřadem“, - říká Jung, „chovám se tak, jako bych sám byl tímto komplexním sociálním faktorem a současně ztělesňoval hlas celé společnosti.“

Terapie individuace by měla vést pacienta hlavně k duchovnímu růstu. Čím více člověk klade důraz na falešné vlastnictví, tím méně je citlivý k tomu podstatnému, tím méně uspokojivý je jeho život. Cítí se omezený, protože má omezené cíle. „Lékař duše musí umět přiznat, že ego je nemocné proto, že je odříznuto od vyššího celku, a proto se ztratilo lidstvu právě tak jak duchu¹⁰⁸“.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 24.

Zážitek nalezení bytostného Já tvoří spojovací článek k věčnosti a jednotě, kde duch, jenž překoná matérii, bude mít dostatečně sil k tomu, aby přežil nesmrtelnost.

Obraz Boha tkví v duši, „která se *rozpomíná*“, a která je ještě pořád schopna nazírat Boží velikost. Pacient si nemusí uvědomovat souvislosti „mezi duchovní“ povahou *pneuma* sídlící v nás a obsahy nevědomí vyvstávající z hlubokého bytí, nebo, jak říká Jung, z vytěsněných obsahů vědomí. Archetyp Boha u Junga koreluje s fenoménem kolektivního nevědomí – „světové duše (Geist)“¹⁰⁹, jednoty, jež spojuje lidi- jakožto produkt původního Ducha, jenž vnímavějšímu jedinci dává poznat nepopsatelný pocit stvořenosti. Stvořenost, která nekončí narozením, ale ke své dospělosti neboli *individuaci*, potřebuje projít pozemskou etapou výchovy vtělených duší.

„Duše (Seele), stejně jako anglické soul, v góštině saiwala, starogermánsky saiwalo, je etymologicky uváděna do souvislosti s řeckým „aiolos“, což znamená pohyblivý, pestrý, měňavý. Řecké slovo psyché znamená též, jak známo, motýl.“¹¹⁰ Vznešenost tohoto „motýla“ se odvíjí od jeho průzračnosti, čistoty a nevyslovitelného vjemu vyvěrajícího z láskyplné přítomnosti Boha, jenž *vlívá* do duše bytosti stvořené k jeho obrazu (či odrazu?) a *naplňuje* ji pocitem lehkosti a numinozity vlastního bytí. „David Burel správně poukázal na skutečnost, že člověk nemůže se s Bohem nasetkat, pokud se na cestu individuace vydá. Ale potká i mnohé z toho, co Bohem *není*, co Bohu dokonce protiřečí. Je bez pochyby, že je tam něco, co předchází naši představivost, která přesahuje vědomí a operuje cestou, kde dogmata nemění se neomezeně a chaoticky, ale zřejmě uvádějí se ve vztahu k několika základním principům nebo archetypům“¹¹¹

Transcendence ducha je, podle Junga, jedním z archetypů, produktem luminosního a numinosního procesu, jenž umožňuje přechod od *povrchního* stavu

¹⁰⁹ JUNG, C. G., On the Nature of the Psyche, in Collected Works vol 8. In The structure and Dynamics of the Psyche, London, s. 196.

¹¹⁰ JUNG, C. G., Člověk a duše, s. 13.

¹¹¹ MINÁŘÍK, K., in MOORE, R. C. G. Jung a křesťanská spiritualita.

k ***hlubokému*** uvědomění sebe sama, propojení vědomých a nevědomých procesů očisty duše.

4 Ontologie interakce jako komunikace jevení

Co reprezentuje druhý, a jak jsme vnímáni? To jsou nejčastější otázky, které si pokládáme v duchu. Zda mi teď zrovna rozumí a zda mu to dochází, že jsme zrovna teď a tady v neopakovatelném bytí - v přesahu. V dialogu člověk vidí sám sebe jako v *zrcadle*. Duše zrcadlí transcendentno, a tím vytváří mnohodomenzionální nekonečný prostor, který nám umožňuje poznávat substanci v jejím kontinuálním pohybu, jenž uskutečňuje to, co nazýváme *ontologií interakce* – *se-tkáváním* duší¹¹². Pravá lidská setkání jsou setkání s božským nekonečnem, nekonečnou smyčkou *jevení, přijímání a sdílení*, proplétání se paprsků duše v koridoru *zrcadel*.

Ale jak to, že se to vůbec jeví? Hogenová říká: „Tito lidé si nepoloží otázku ze všech nejjednodušší, jak se to vše ukazuje? Proto neprožijí údiv, proto neporozumí tomu, že Dobro je to, co vše ostatní uvádí do *jevu*. Maximálně budou uvažovat o Bohu tvůrci, jenž je pochopen jako nejdokonalejší jsoucno, tj. jako něco, co patří již do stvořených jsoucen. Ale to je právě ten nedostatek, který je Heideggerem na mnohých místech označen jakožto projev blasfémie (rouhačství). Bůh není uchopitelný našimi lidskými představami o nejvyšší dokonalosti. Zde stojíme před tajemstvím, které se odtajnit nedá. A to bychom měli pochopit. Zbývá jen posvátná distance. Nic víc!“¹¹³

Jevení se nejde bez otevřenosti. Otevřenost je nutná k *přijímání* světla, říkáme „nech si to vysvětlit“, vnést jasno. Otevřenost je dětská naivita, dávání najevo, stejně jako „vidění je *porozumění*. Touha po vznešenosti, po nejvyšší dimenzi výšky otevírá a překračuje hranice nekonečna. Zemřít pro neviditelné, toť metafyzika“¹¹⁴ Jsou ovšem také lidé, kteří se umí neprojevoval, zůstávají pořád jako nevyvolaný fotografický papír, máme pocit, že do nich nevidíme, nemají žádnou

¹¹² Viz příloha Obr. 5.

¹¹³ HOGENOVÁ, A., K problematice dobra, s. 3.

¹¹⁴ LEVINAS. E., Existence a ten kdo existuje, s. 21.

„chut“, barvu, je tam pocit nejasnosti. Taková tvář je nevýrazná a hůře si ji vybavíme. Tvář, která mění masky, je námi vnímána jako několik různých lidí. Nakonec i my nejsme stále stejní, protějšek se mění a je na nás, jestli v tom proměnlivém prostředí uvidíme opět duševně blízké individuum nebo se nám to individuum již odcizilo.

Odcizení se lidí a celková mdlost ducha společnosti zahajuje její dekadenci. „Bytí pro vědomí jest zprostředkováno pohybem zjevu, vědomí se tedy odtud odráží do sebe jako do toho, co je pravdivé, činí však jako vědomí opět toto pravdivé předmětným nitrem a rozlišuje tuto reflexi věcí od své reflexe v sobě samém“¹¹⁵. Obdivujeme osobnosti, které se svojí jedinečností dokáží prosadit, najdou odvahu čelit náporu šedé masy vyžadující „*similaci*“, a poté asimilaci – jakémusi zpodobnění se **duchu loci**. Přijetí do sebe průměrnosti a ztráta vlastní identity může být zdrojem tak rozšířeného jevu jako deprese. Člověk může cítit úzkost z tlaků okolí, z bytostné **prázdnoty**. Společenské hodnoty a atmosféra, které ho nejen hustě obklopují, ale i zcela pohlcují hodnotami, kde se velikost osobnosti měří kvantitativně. Hodnoty jako láska, dobro, slušnost, pomoc bližnímu, které byly uznávány století, příchodem „*normalizovaného*“ povrchního školství a sugestivních masmédií zmizely zcela ze scény vzdělávacího procesu. Obecná měřítko výchovy jsou nastavena tak, že k čemu se snažit, abys byl lepším člověkem, když to lze asertivně zahrát. Existují stovky kurzů na umělé sebevědomí, ale velmi málo na opravdové poznání sebe sama, a přitom bez tohoto nemůže člověk vést smysluplnou existenci.

V bytostném kontaktu vše funguje úplně jinak. Příručky o etiketě si ale neuvědomují jednu důležitou věc - lze napodobit úsměv a stisk ruky, ale nikdy **nejde** napodobit *bytostnou vřelost*, která v interakci a výchově schází. **Vřelost**, kterou známe z komunikace s někým duševně blízkým. Vřelost, která je pro nás hlavním faktorem připomínajícím „teplo domova“, která není jen teplem ústředního

¹¹⁵ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

topení, ale je jakýmsi duševním objetím, hřejivým pocitem uvolnění, propojenosti a jakoby *rozpouštění* se v jiném. *Nenaplněnost, vyprahlost* duše vyvolává u lidí pocit samoty.

„Otázka po výchově (duše) jim připadá nadbytečná, anebo přinejmenším podružná, podřazená hlavním úkolům společnosti a individuím v ní.“¹¹⁶ Vše, čemu se pokoušejí vzepřít, je láká zpět do tenat pohodlnosti, konzumu, konformita a lhostejnost nabízí možnost mít hodně „přátel“ včetně kamarádů na elektronických sociálních sítích - přátel bez závazků, přátel, které lze kdykoliv vypnout nebo předstírat nepřítomnost. Prázdné přátelství, které nenaplnuje, ani neubližuje. Život tak napůl, virtuální interakce, slova a svět, který nemá skoro nic společného s reálným životem, objetím, láskou, pochopením, a bytostným setkáním.

4.1 Společnost

Společnost je to, co máme společného. Je to přesah, spolu-bytí. Společný duch je emergence, která dává vzniku novému organismu, novému pohledu na svět, okamžité odpovědi. Co jsem já? Co „JE“ SE mnou? Bytí stejná duše s někým je závazek, ale i přínos, je to společná práce a vztahování se ke společnému zajmu. Vznešenost a světlo společného ducha je tím, co naplňuje naši existenci. Hegel dodává: „Jinakost této světelné bytnosti je právě tak jednoduché záporno, temnota; pohyby jejího vlastního sebe-zbavení, její výtvoř v živlu její jinakosti, nekladoucí odpor, jsou proudy světla; jsou ve své jednoduchosti zároveň procesem vznikání světelné bytnosti pro sebe a návratem z jejího jsoucna, proudy ohně, jež stravují utvářenost“.¹¹⁷

Připravenost *přijetí* světla je cestou k osvětlení, niterné neskrytosti duše. Tato připravenost vyžaduje nejen odříkání pozemských svodů, ale i odříkání sebe, zejména zmíněného ega. Tam, kde je ego, není místo světla. Světlo se zde neukáže. „Přesto, že nám jde vždy o neskrytost. Vše vznešené se skrývá a miluje skrývání.

¹¹⁶ MICHÁLEK, J., Topologie výchovy, s. 10.

¹¹⁷ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

Jak jinak by mohlo být vznešené, vždyť skrývání dodává vznešenému jeho výtečnost. Uměřenost je velmi požadovanou vlastností člověka v celé antické době. Uměřenost je hlavní rys klasického věku. Vidíme ji na chrámech i na tom, jak se lidé v této době oblékali, nacházíme ji v ideálu kalokagatie, v paidei, v požadavku arete, zkrátka všude. Míra je dána prožíváním logu, původního usebrání protikladností, mezi kterými je die Fuge (spára), je zde „nic“, nepředstavitelné nic, skrytost. Tato skrytost je myslitelná, proto nevadí, že si ji neumíme představit. Toto „nic“ spáry nějak „je“, věděl o tom Parmenides, věděl o tom Platón (chórismós), ví o tom Heidegger“¹¹⁸

Pokud předpokládáme nadřazenost bytí vědomí, můžeme si vytvořit pocit, který chceme a vnitřní realitu, jakou uznáme za vhodnou. Ale pokud naše vědomí je podmiňující složkou celé konstelace entit, je dost pravděpodobné, že je vázaná na paměť lidstva, zkušenosti, události a společnost lidí, ego se tudíž vnímá jako hlavní více méně stabilní složku málo ovlivnitelnou zvenčí anebo sugescí. Život v duálním světě je vnímán člověkem na jednu stranu jako vězení, na druhou neskrytost jsoucna mu poskytuje jakousi jistotu bytí. Například pokud ulehne do postele ve svém bytě, s velkou pravděpodobností se nevzbudí v jiném těle, v jiné dobrodružné zemi. Z hlediska vědomí je duch omezen a více méně řízen k usebírání, ke koncentraci. „Duch ví o sobě, jako o duchu jako živel se sám dovršuje a stává **průhledným** teprve pohybem svého **vznikání**. Cílem jest to, aby duch po-*stihl* myslí, co jest vědění. V absolutní rozervanosti najde sama sebe. Bytí je myšlení. Myšlenka, jež sama se uvádí v pohyb, sama se rozrůžňuje, je vlastní nitro čistý pojem. Jak je rozvažování vznikáním a toto vznikání je rozum. Pojímající myšlení. Rozptýlenost obsahu je spoutaná v jednotě osoby. (zámotek) Běželo však o to, aby to nejlepší nezůstalo v nitru, aby bylo vytěženo na světlo.“¹¹⁹

¹¹⁸ HOGENOVÁ, A., K problematice logu.

¹¹⁹ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

Soustředění v světlině dává duchu pocit přítomnosti a jasnosti, ale na druhou stranu mu nebrání ani v *rozletu*. Jakákoliv forma živého zářivého vědomí jakoby vstupuje na živou hýbající se, ale stále zachovávající scénu vzájemné interakce individuí. Tajemství interakce jednotlivých složek společnosti je zahaleno *tajemstvím ontologického pobytu* člověka, entity, jejíž duchovní podstata se vyvíjí či degeneruje společně s jazykem této společnosti. Proto je důležité pečovat o původní jazyk stejně jako o společnost.

Mdlost ducha společnosti zahajuje její dekadenci. Pavel Ždárský říká, že současná společnost je bezohledná, dynamická, dravá, honící se za výkony a snažící se překonat výkony včerejší. „Posedlost výkonem má v sobě rysy závislosti: uspokojení z výkonu je střídáno touhou po novém – po další dávce... Neustálé sebepřekonávání, bez klidu, je znakem správného života. Kam se to ženeme? Vždyť ta honička z hlediska celku nemá vůbec žádný smysl. Jakmile nemáme čas, žijeme špatně! Přítomnost se pak stane jen a jen přestupní stanicí. Co je to vlastně pravda? Co je ta pravá, autentická existence? Proč máme tak často strach? Nepřebíjíme náhodou vlastní nejistotu uměle vyráběnými výkony? Nebloudíme?“¹²⁰ Jak tyto výkony prospívají celku? K čemu spěje naše duše po tomto neustálém shonu událostí, které jsou jí niterně cizí? Jak prospívá společnosti věda, která si představuje výkon jako imaginární schopnost zařadit se do série publikační činnosti, která z globálního hlediska nemá inovativní význam. Věda reprezentuje tak jakousi přerušovanou čáru, která reflektuje neustálý boj ducha progresivního a ducha tradičního lpícího na dávno odumřelých tezích a brzdícího tak vývoj nových myšlenek společnosti.

Ačkoliv vědecká společnost navzájem komunikuje, nezdá se, že úplně chápe podstatu komunikace. Zatímco jazyková se jeví spojující složkou registrující bytí, ta duchovní ho vnímá v pravé podobě, složkou, jež vyvěrá z hlubin našeho jsoucná, složkou, které říkáme vědomí. Tato složka zároveň představuje jakýsi můstek mezi

¹²⁰ ŽDARSKÝ, P., recenze k HOGENOVÁ, A., K filosofii výkonu.

dimenzemi poskytující vhléd v bytí nezachytitelný zrakem. Jak víme, jazyková komunikace je zásadní spojující složkou reflektující bytí v jeho pravé podobě, složkou, jež vyvěrá z hlubin našeho jsoucna. Tato složka zároveň představuje jakýsi můstek mezi dimenzemi, poskytující vhléd v bytí neregistrovaný vědomím. Uskutečňujeme komunikaci, ale co o ní víme?

Komunikace za účelem společenského uznání, akceptace, je natolik složitým požadavkem ego, že přivádí duchovní složku k paradoxu, zda společenské uznání lze považovat za objektivní nebo subjektivní záměr umožňující tomuto uznání dále existovat bez tíživých následků pro duši. „Žijeme v podivné době“ píše Anna Hogenová. „Každý chce úspěch, požitky, zážitky, chce si to užít, tj. chce svůj život stupňovat. V čem? V životní síle, v intenzitě bytí. To je samozřejmě jedinečný důkaz slabosti dnešního „titána“, řídicího se na své silné motorce vesnicí. Masaryk měl pravdu, když tyto „titány“ kritizoval. Potřeba síly je důkazem slabosti. Silný, opravdu silný, nepotřebuje svou sílu denně ukazovat, aby se sám o ní přesvědčoval. Takový nepotřebuje vidět v očích ostatních strach, aby se sám uklidnil a získal potřebnou rovnováhu pro provádění obyčejných životních úkolů. Potřeba být silný, sama o sobě svědčí jen a jen o slabosti. Proč je třeba přesvědčovat druhé o mé síle? Protože já sama se jen tímto způsobem vždy znovu a znovu přesvědčím o tom, že nejsem žádný slaboch“¹²¹.

Zda je ego natolik soudné a schopné zhodnocení vlastní síly nebo přínosu takového „uznání“? Pokud jen na chvíli připustíme, že ne, jak tedy tento přínos můžeme reflektovat? V poměru k čemu? Nevyzrálá duše dychtí po akceptaci v kolektivu, zatímco zralá duše na totální společenské uznání moudře rezignuje, jako uznání neadekvátně reagující masou ovlivněné momentálním hnutím. Klasická teologie nám nabízí vzor a odpověď v sebehodnocení, zda se můžeme srovnávat s božskými kvalitami, zda a nakolik jsme milosrdní jako on, zda umíme odpouštět jako on, zda jsme tvořiví jako On, zda je v nás tolik dobra a lásky anebo jsme

¹²¹ HOGENOVÁ, A., K problematice dobra, s. 3.

zaplnění pocity nenávisti ke svému okolí, které nás nechápe. Levinas říká „Potřebujeme ideu nekonečna, ideu dokonalého,... abychom poznali svoji vlastní nedokonalost.“¹²² Protože uvědomění si vlastní nedokonalosti je prvním krokem ke stvoření duše dokonalé.

Schopnost duševní interakce je niterný fenomén, součást a vrozené nadání lidského ducha, které se v procesu života vyvíjí společně s člověkem. Tento **spirálovitý** vývoj postupně nabývá formy celku reflektujícího jak vnější, tak i vnitřní bytí. „Kruhy platónovské duše mohou dosahovat i za svět v prostoru a v času a pak při návratu dodávají člověku pocit podobný božskému, totiž pocit nesmrtnosti, věčnosti, klidu a neměnnosti. Jde o něco, co nenalezneme v sublunární oblasti prostoročasového světa, kde se vše neustále mění, vzniká a zaniká. I my, lidé jednadvacátého století nemůžeme nepocítit úchvatnou nesladěnost, pocházející z těchto kruhů. Tyto kruhy nejsou nic jiného než lidské myšlení, jež je intencionálně prodchnuto emocemi, vůlí, tj. všemi mohutnostmi lidské duše vůbec. Celky je možno nacházet jen tam, kde nevládne prostoročasové myšlení“¹²³. Celek je **Logos** vnímaný skrze řeč bytí. Jakmile si uvědomíme fakt, že jazyk operuje nejen v empirické realitě, ale i v „realitě psychické“, tato realita se nám bude přibližovat, čím dál více a budeme schopni nahlédnout do její říše. Přesto, že je těžké přijmout tezi, že naše jazyková abilita sahá za rámec našeho vědomí, je více než zřejmé, že některé metaforické výrazy **nedávají v empirickém světě smysl**, v hlavní míře proto, že jejich původ se musí hledat ve světě metafyzickém – světě „idejí“.

Sémantická analýza metafor ducha by měla tímto způsobem být schopna nejen schopna ozřejmit bytostní stránku člověka. Řeč smyslově „usebírání“ ontologickou podstatu základních jevů v jeden celek, například popisuje *setkávání (od slova tkát)*, *smích (od slova míchat)*, *zábavu, fenomén vlivu, empatie, vnímání* a jiné fenomény. Metaforická ontologie setkání je jakousi prapůvodní formou

¹²² LEVINAS, E., Existence a ten kdo existuje, s. 68.

¹²³ HOGENOVÁ, A., K „usebírání“.

interakce světla, která pomocí jazyka, *sahajícího* za naše vědomé vnímání se zjevuje našemu vědomí. **Smích** je paradoxem tvoření společného přesahu. Záchvat smíchu je neregulovatelný druh interakce (smíchávání ducha) činnosti zakoušející jinobyť druhého v tom nejpřirozenějším smyslu. Smích ruší bariéry komunikace a umožňuje vstup vlivu, nejmocnějšího *vlití* lidského ducha do společného bytí.

4.2 Setkávání jako vliv

Sdílíme nejen svoje názory, ale i celou svoji bytost. Naše osobnost, právě **Já transcenduje**, přesahuje, **se-tkává** se a vztahuje se k ostatním, k prostředí, ve kterém se nacházíme. Proto jedním dilematem výchovy je autenticita osoby vychovatele. Vychovatel, který nežije to, co hlásá, není dobrým vychovatelem, protože člověk spíše **ovlivňuje** druhé tím, **jaký doopravdy je** vevnitř nežli tím, jak si myslí, že chce zapůsobit. Proto jediné, co nejde předstírat, je naše duše, a to, co působí, je naše pravé já, nikoliv naše představa o ideální výchově - **vlivu**. Vědění, chápání, introspekce, pohled vnímajícího, který je zároveň vnímaným. Zakoušení své vnímavosti, být přijímán je pro pedagoga efektivním nástrojem a stimulem. Pokud nenaplní svoje poslání, není žáky akceptován, znamená to, že žák „neabsorbuje“, nepronikne do podstaty věci, když bude „mimo“. Komunikace vyžaduje přítomnost nebo tedy duchapřítomnost, *vstřícnost*, schopnost *vnitřního setkání* s druhým.

Proto výchova jako **vliv** je doslova skrytým významem **působení** (po sobě) na někoho – tedy zcela božským úkolem – *tvoření někoho podle sebe* - podle svého obrazu. Toto je podstatou **vlivu** (ducha). Zároveň je v průběhu interakce nevyhnutelná možnost **být ovlivněn** jinými. Nelze ovlivnit a zároveň sám být uzavřen vlivu. Možnost ontologického ovlivnění - tedy výchovy, je podmíněna **otevřeností**, nutností být **otevřen** jako nebe, být nebem. **Pravá interakce** přináší **setkání** (interference)¹²⁴ pohledů, naladění, sdílení, jednotu - jako když ležíme na

¹²⁴ MACHOVÁ, S. How Influence Creates Quantum Entanglement? Visualizing Mind – Mind Interaction, 2012, Tucson, USA

hladině klidného moře a díváme se do nekonečna. Interakční vliv je spíše intuitivní vjem, který v nás téměř fyzicky zanechává prázdnotu nebo naplnění, teplo nebo chlad, kyselost nebo sladkost, někdy tíhu nebo naopak povznesenost - náladu, která jítří mysl. My sami svým bytostným projevem můžeme interakci buď prozářit, nebo ji naopak můžeme zmást mlhou nejasností. Vliv je tak inspirací protkanou řečí „bytostného Já“ stvořeného k obrazu Boha a mluvící Jeho jazykem. Jazykem, který se stará o duši jako o celek a napomáhá nám procitnout ze zapomnění, řečeno s Platónem *anamnesis*.

Vnímání vlivu se tedy odehrává i mimo lidské tělo. Ruština má výraz *trogatelnyj*, (dojemný, touching). Kořen slova znamená *dotýkat se*. Duše se tak ve chvíli dojetí dotýká jiné duše. Dojem, v ruštině se také řekne *vpečatlenie* (kořen slova печать znamená otisk) a v angličtině *im-pression* - **otisk duše**. Stejně, jako tvarově **zavinutý** otisk prstu, nebo otisk zkameněliny, naše duše zanechává svůj otisk v duších jiných. Vliv neboli *spirálovitý otisk duše*, probíhá nejen v osobním kontaktu, ale i skrze online komunikaci či média, jako jsou fotografie, video atd. Lidská tvář je vlastně způsob, jak se *vyzářit* beze slov.

4.3 Setkání v duchovní akceptaci

Nepředmětná rovina vyžaduje dar „slyšení“ jazyka. Jak je napsáno v Evangelii: „kdo má uši, uslyší.“ Intencionální skutečnost prosvítá skrze pojem tak, že je v něm obsažena nepřímě, nebo naopak je natolik „alethea“ - nezakryta, že v doslovném významu je až neuvěřitelná. Jak se říká, pod světlem je největší tma. „Osvětlený“ pojem, takový jako například *se-tkání* nám předkládá netušenou nepředmětnou rovinu nacházející se za prahem naší fyzické percepce. Informace obsažená v jazyce duše může být *uslyšena* jen samotnou duší. Je zá-zrakem, pokud je naše duše schopna se rozpomenout, uvědomit si, o čem vlastně mluví, s čím se *se-tkává*.

Patočka říká: „Sebe vidím skrze druhého nejen jako objekt, ale i jako dynamismus v tom tělesném obsažený. Ty je druhé Já. Situace, ve které jsem Já

vzhledem k Ty, je dvojsituace, vzájemné zrcadlení.¹²⁵ Pohyb **akceptace** je součástí získání vlivu, po-*zorností* a úzce s ní souvisí. Pozornost je uchvácení pohledem, něco, co nás zanechá na chvíli „zá-vislými“ na rtech mluvícího. Pozornost je přijetí do sebe vlivu pozorovaného, otevření duše pro působení jeho nitra. Podobně laděné osobnosti mají schopnost *vidět se v druhém*, reflektovat **sebe** v zákoutí jiné duše. **Zrcadlení a akceptace** je společná, týmová práce a nevyhnutelným důsledkem tohoto zrcadlení je vznikání nové formace, **vlnová interference paprsků** duší, která nás naladuje na dialog. „Vidíme tak opět řeč jakožto jsoucno ducha. Řeč je sebevědomí. Řeč je osoba, která se odlučuje od sebe samé, která se stává svým předmětem jako čisté já = já, která se v této předmětnosti udržuje jako tato osoba, ale též bezprostředně splývá s jinými a je jejich sebevědomím; sebevědomí slyší sebe právě tak, jako je slyšeno od jiných a slyšené je právě jsoucno, které se stalo osobou.“¹²⁶

Musíme být připraveni nést pravdivé důsledky své *otevřenosti*. Pravda nás může přivést na novou cestu k sebezlepšení. Vnímání protějšku je vždy doprovázeno projekcí sebe na toho druhého. Tudíž i jeho náhled na nás je v nějaké míře zvětšeným **hologramem** jeho vlastního Já. Proto musíme být opatrní s tím, jak soudíme ostatní. Ne vždy naše projekce odpovídají realitě, proto je důležité setrvat v transcendenci a přijmout pravou tvář druhého bez ohledu na to, jaká je teď. Vždyť i ten druhý, pokud bude přijímán, ucítí sounáležitost a ta sounáležitost ho inspiruje k lepšímu vhladu do své duše. I **propůjčené** světlo je světlem **poznání**. Hogenová píše: „Jednoduché zakoušet znamená něco jiného, než slyšet zvuk či hlas. Zakoušet jednoduché je jiným slyšením, není pouze akustické, a přesto je zachytitelné slyšením. Toto naslouchání je možno „přeslyšet.“ Neslyšíme, protože máme uši, ale je to naprosto naopak. Protože slyšíme a nasloucháme, máme uši. To, že máme uši, je důkazem toho, že je zde původní usebrání nás samých s naslouchatelným. To, že máme oči, je důkazem logu nás samých s viditelným.

¹²⁵ PATOČKA, J., Tělo společenství, jazyk, svět, s. 41.

¹²⁶ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

Nepatříme jen sami sobě, ale celku a to je třeba zaslechnout. Tělo máme proto, že prázdný prostor nás vyzývá k tělesnění. Oči a uši máme proto, protože jsme logem svázáni s viditelným a slyšitelným.“¹²⁷

Duchovní přijetí (akceptace) je jakýmsi druhem **reinkarnace** druhého v nás. Loučení se s láskou je obvykle bolestivá záležitost, je to loučení se s kouskem sebe, malá duševní smrt. Láska funguje univerzálně, může člověka změnit, **naplnit** tak, že bez ní se člověk cítí **prázdný**. Nejlépe to vystihuje anglický výraz – *to be incomplete*. Láska k bližním a Bohu je jedním z hlavních elementů péče o duši. „Láska je obdarování, jako kosmické setkání, myslíce přitom na zasaženost člověka do něčeho nadlidského, čeho se právě v lásce dotýká, říká Michálek“¹²⁸. My jsme s druhými srozumění¹²⁹, jsme s nimi **zajedno**, z naší vzájemné bytostné vztažnosti. **Vztažení** k něčemu – (*intencionalita*), jak napovídá samotné slovo, zároveň předpokládá nějakou tenzi, *bytostné napětí*, natažení se pro toho druhého, naladění superstrun, vyvolávajících *souznění duší*. Vztažení jako šťastné patření (*be – longing*) – je doslova **býti prodloužen**. Metafyzické **pouto** k druhému je zároveň **očekávání** (*longing*) **setkání**, setkání v přítomnosti onoho nekonečného teď.

Připomeňme si, že J. S. Mill se v souvislosti se zmiňovaným štěstím domníval, že „účelem výchovy není nic jiného, než učinit jednotlivce pokud možno způsobilým, aby nejprve založil vlastní štěstí a potom štěstí bytostí jiných. Vychováváme děti k tomu, abychom je naučili chápat, co je (a tedy i nás samotné) i v případě ne zcela úplného uspokojování potřeb i přesto dělá, nebo je možné učinit šťastnými. K pochopení vlastního štěstí, v podstatě ukrytého **smyslu** našeho života, by nás měla vést výchova a nakonec i vzdělání. Člověk musí být vzdělán k vnitřnímu klidu – domníval se J. H. Pestalozzi. Jen ten člověk, který v sobě tento **duševní klid** nalezne, je schopen jej předávat ostatním, především však těm, kteří

¹²⁷ HOGENOVÁ, A., K problematice logu.

¹²⁸ MICHÁLEK J., Topologie výchovy, s. 75.

¹²⁹ Tamtéž, s. 35.

ve svém hledání buďto zcela tápou nebo vůbec nehledají – nevědí, že by mohli hledat.“¹³⁰

Jaké to je být ponořen do sebe a přesto pociťovat jednotu s okolím? Nakolik je introspekce schopna prohloubit „alertness“ vnímání, zaostřit vědomí interakce a sdílení bytí v přesahu. Podle Schwartze¹³¹ každý „pohled je **informací**“. Pohledem odkrýváme naše Já, umožňujeme prolínání osobních vesmírů. Pohled je někdy více výmluvný než řeč. Když si vzpomeneme například na chápavě empatický pohled psa, zrcadlově otevřený pohled dítěte, pronikavost pohledu kočky, vybaví se nám, že i neverbální komunikace může být zcela autentická a naplňující.

Jak opravdový umělec vkládá svoji duši do svých děl, tak opravdový pedagog komunikuje s námi pomocí duše zanechané v nás, oduševnělý portrét nám připomíná známou esej od Oskara Wildea „Obraz Doriana Graye“. Podle této teorie portrét jakoby „krade“ duši své předloze, ale zároveň zanechává v sobě vidění, projekci, duši samotného malíře. Opravdový umělec žije tím, co tvoří, jeho díla ho naplňují, inspirace shůry je předávaná dál skrze jeho díla. Vidět je, zanechat sebe a vystoupit transcendencí naproti svému protějšku. Opravdoví znalci umění se nesnaží vhlížet do obrazů, nechávají se unášet dojmy a zakoušejí to celou svou duší. Setkání nás připoutává a snaží se zjistit, jak se mění náš duchovní stav po setkání s tím či jiným dílem nebo člověkem.

Rozeznávání duší, tváří a dotyku duší je schopnost, která je pro život nezbytná a nepřipouští slepé rozhodování mezi smyslem a životem jakoby život sám o sobě neměl smysl. Tímto směrem vzdělané vědomí musí mít zároveň jistou svobodu rozhodování, aby nebylo závislé pouze na subjektech vzdělávání, jejich komunikačních sítích a institucích. „Všechno kolem nás se vyvíjí, ale školství jaksi stagnuje víceméně od svých začátků. Stále se totiž držíme modelu, který vytvořili v Prusku ke konci 18. století a který se rozšířil téměř do celého světa.“¹³² Výchova

¹³⁰ PROKEŠOVÁ, M., Filosofie výchovy.

¹³¹ SCHWARTZ, S. Towards science of consciousness.

¹³² TOTH, R., Deset omylů naší školy.

je především napomáhání rozvoji, **rozvíjení**, k odkrývání se pravému setkání. Stejně jako **existence**, **výchova** je nejen *vyváděním*, ale hlavně duševním *pohybem vstříc*, jak řekl Merleau Ponty- „*vyjítím na procházku skrze oči*“¹³³.

Pravá výchova je interakcí, která naplňuje, tedy „napájí“ duši. Přesto „nepotřebujeme do nich nic (nuceně) nalévat, sami do sebe vstřebají vše potřebné a pro ně zajímavé. Jen bychom jim neměli stát v cestě“¹³⁴, pouze vycházet *vstříc*, vycházet do *jevení*. „Děti chtějí vědět a chápat souvislosti ...začnou se na všechno ptát: Proč?! Pro nás dospělé je to někdy až otravné a únavné. Často ani nedokážeme odpovědět.“¹³⁵ Dítě potřebuje zakusit nejen bezmocnost, říká Prokešová, ale především péči. „Péči na své cestě za poznáním zkušenosti lidstva, péči na své cestě za „vědomím“, péči na své cestě za seberealizací lidské bytosti, toužící po poznání, toužící po štěstí. Tato péče je pak tím, co můžeme nazývat výchovou ve smyslu vycházení z nevědomosti (ne z nevědomí) k poznání. Není ani tak vycházením z jeskyně stínů, ale je **metanoia**, procitnutím duše.“¹³⁶

4.4 Duše v zapomnění

Jevení je proces vyvstávání fenoménů z mlhavých představ ducha v proměnlivém prostředí vlastního já. Tato mlhavost neúprosně zastírá naše skutečné vědomí a činí nás tak nevědomými vůči procesům, které jsou psychologicky potlačovány, disociovány v hlubinném vědomí. Dialog jako proces myšlení rozvíjí naše vědomí pomocí asociativních vazeb s verbálními stimuly, které potkáváme u protějšku. Stanovit tyto vlivy lze pomocí asociativních metod vyjasňujících stav podvědomí a přinášejících vhled do hlubinných stavů duše.

Je nemožné mít vhled do svého nitra, když duši sužuje *bezduchost*. Její existenční vyprahlost definuje bezcitné prázdno, chaos a nebytí. Nechápagice

¹³³ MERLEAU-PONTY, M., *Oko a duch a jiné eseje*.

¹³⁴ TOTH, R., *Deset omylů naší školy*.

¹³⁵ TOTH, R., *Deset omylů naší školy*.

¹³⁶ PROKEŠOVÁ, M., *Filosofie výchovy*.

základní principy bytí lidé preferují nechávat se potáčet životem jako *tělo bez duše*. *Mlha* střídající *mračno* dusí jejich existenci, nedává jí se *rozvinout*, *zrcadlit* se podle nebeského scénáře napsaného samým Bohem. Anna Hogenová říká: „A tak zůstáváme jen v oblasti jsoucen, v prostoru jejich počitatelnosti, v prostoru jejich jevové danosti, přičemž otázka, jak se tyto danosti staly danostmi, je neverifikovatelnou a nefalzifikovatelnou. Proto **bezbožnost** nevzniká na základě popírání Boha, ale ve ztrátě této půdy, z níž nemůže nevzniknout posvátno. Lethe pedion je obludné místo, děsivé místo. Nic zde nevzniká, naopak vše se ztrácí, vše mizí a to neustále jako jediná možnost, jde o čistou „antifysis,“ jen bytostným prožitím tohoto protikladu může vzniknout na základě vblíknutí opak, protiklad, tj. posvátno.“¹³⁷.

Moderním duším chybí posvátno. Chtějí být pořád *mimo sebe*, bez náplně, bez citu. „Neschopnost být naladěným na bytí činí člověka něčím, co spatřuje základ svého života jen v prožitcích a v rauši.“¹³⁸ Beztvárný život, veselost a „enjoy“ je smyslem jejich bytí. Život, který se snaží upoutat pozornost právě tím, jak je bizarní. Snaha být nápadný, odlišit se tím, že ignoruje veškeré konvence, ale netuší, že za tím číhá nebezpečí domnělé „autenticity“. Autenticita ale není bizarnost, je to něco víc, než pouhá „odvaha“ k jinakosti. Pravá autenticita je nalezení opravdového já, cesty duše vedoucí blíž k Bohu, ne dál od něj. Autenticita je zároveň „nebezpečná“ tím, že hrozí samotou. Čím víc splýváme, tím jsme kompatibilnější a podobnější s více lidmi a máme víc kamarádů, přesto paradoxně tím více se cítíme přijímání. Povrchní přátelství na základě falešné identity přináší jen více falše, člověk ztrácí sebe a už přestává být osobností. Poznat sám sebe znamená se nejdříve nalézt ve vší mnohosti habitu a každodennosti. Přijít k sobě znamená změnit prostředí, lidi a zvyky.

¹³⁷ HOGENOVÁ, A., K problematice logu.

¹³⁸ HEIDEGGER, M., *Besinnung*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, s. 238. in HOGENOVÁ, A., K problematice logu.

O samotě člověk opravdu pozná svoji hloubku, s čím žije, co v sobě má a musí se s tím občas neúnosným obsahem poprat. „Bytnost nazírá ve svém bytí pro sebe toliko sebe; je v tomto sebezbavení pouze u sebe“, říká Hegel ...“je vědění bytnosti sebe sama; je to Slovo, které, je-li vysloveno, zbavuje vyslovujícího sebe a zanechává jej vyprázdněným, ale které je právě tak bezprostředně zachyceno, a jen toto zachycování sebe sama je jsouncem. Slova pravda a skutečnost je právě tento pohyb **kroužící** v sobě samém. Cíl této posloupnosti je zjevení **hloubky**, a hloubka je absolutní pojem; toto zjevení je následkem toho překonáním této hloubkysebezbavení se samo o sobě zbavuje sebe a jsouc ve své rozloze, je právě tak i ve své hloubce, totiž v osobě.“¹³⁹

Nechtění prožít v samotě je jakýsi obranný mechanismus pro zachování „konformity“. Být jako všichni je velmi pohodlné. Sociologie má o tom celou nauku. Socializace primární už v rodině, kde dítě přejímá, ať už chce nebo ne, (nechtěné) návyky chování a vzory, *patterny*, svých často nedokonalých rodičů. Hřebíkem do rakve většinou bývá sekundární socializace, dítě ztrácí svoje já pod vlivem masového školství. Někdy si uvědomíme, kolik Michelangelů, Bachů a Mozartů toto školství zahubilo... A jsme opět u výchovy.

Bytí každého je unikátní drahou života. Bojíme se odhalit **pravé** já v obavě, že ostatní nás nepřijmou takovými, jací jsme, přitom je to ta největší chyba, kterou můžeme udělat, naučit se hrát nějakou roli je jedna věc, ale vžít se do této role a vyměnit ji za svůj pravý život je osudový omyl. „A toto si má duše zapamatovat. Nesmí pít mnoho vody z řeky Ameles, z řeky, která je nazvána „bezstarostná“. Proč je takto nazvána? Protože každý, kdo z ní pije příliš, zapomene na hrůzu zacházení do nicoty, prázdnoty, jež je svou prázdnotou „plná“, uchvacující. Vždyť tato hrůza je to, co zbývá, když Vám bude odňato to, co je Vám **nejvlastnější**, tj. to, čím jste sami u sebe, co je Vaše **uvlastnění** (*Er-eignis*)“¹⁴⁰.

¹³⁹ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

¹⁴⁰ HOGENOVÁ, A., K problematice dobra, s. 5.

Pro moderní existenci lidí je typická nesoustředěná *roztržitost*, netečnost. Zavřít oči na zlo je pro ně nejlepší strategií, zavřít oči na vlastní *duševní nečistotu* je dalším krokem - omylem nazvaným tolerance. Tento zvyk nese s sebou necitelnost v chování, *neprozíravost* duše nese neprozíravost v jednání. Když *do někoho nevidíme*, jsme *zaslepeni*. Zatvrdlé, nevnímavé prázdno v očích a povrchní *roztěkanost* jsou nejhorším nepřitelem. Mnoho lidí preferuje se tak oprostit od reality, jen proplout *nezaskočen* životem. Žít jen tak napůl, je stejné, jako zemřít jen tak napůl, neživý nemrtvý, slepý a zabraný do svojí ulity v nejasné *mlze* dojmu nedojmu. Nikdo z nich nechce být otřesen pravdou, být rozerván a rozpolcen pravým vnímáním toho, jací jsou. Je pro ně lepší nemít svůj názor, potácet se, nevědět, kudy kam, *popleten* dojmy svého ega. Bytí místo pravé autentické existence hledá spíš *rozptýlení* z této existence, snahu se *rozplynout nevyrušení* jinou vlnovou délkou. Přitom netuší, že existence sklíčená pod sebevědomým dozorem vlastního ega je jen smutným pokleslým individuem unaveným a spoutaným napodobeninou života.

Světlem vladné lhostejnost. Většina preferuje, do ničeho se *nemotat*, aby nebyli považováni za „*vlezle*“. Nikdo nechce sdílet s nimi duševní prostor. Ti, co preferují nemít černé svědomí, nemají totiž raději žádné, aby neprocitli ze zapomnění, Améles, bezstarostného spánku temnot. Nemají starost o sebe ani o ty druhé. Jsou spokojení s dvojí tváří, která necítí odpovědnost, ani není zaskočena, když náhle čelí pravdě. Tito lidé jsou mlhavé nevyhraněné osobnosti, které nemají jasnou představu, kam by chtěli směřovat. Jsou spokojení s tím, že do nich není vidět, protože *nejsou průhlední*, ale zároveň nejsou přístupní myšlenkám o smyslu života. Nechtějí, abychom *viděli do jejich duše*, chtějí mít každého nejraději *omotaného* kolem prstu, takový ten manipulační vliv, aniž by se člověk namáhal pochopit toho druhého.

V tomto omylu, v této skrytosti žije současný člověk, obdařený věděním, ale nikoli rozuměním. „**Neví o Dobru**“, píše Hogenová, „protože jej nevidí lidskýma očima, nemůže si na ně položit ruku, nemůže Dobro měřit, vážit, nemůže jej

vlastnit. Ale tento člověk potřebuje a chce vše vlastnit, protože to mu dodává sebejistotu, která mu podstatně chybí. Smutné je, že neví, co neví. Proto je dvojí zapomenutí tak typické pro existujícího člověka v našem století. Zapomněli jsme na bytí a zapomněli jsme na toto zapomnění. Proto jsme vězni pouhých jsoucen, která do omrzení popisujeme vědeckými subtilními metodami bez naděje, že bychom z této špatné nekonečnosti vybředli. Proto potřebujeme **rauš**, opojení v nejrůznějších podobách, od sexu po mocenskou tyranii. V tom spočívá naše existence.“¹⁴¹

Taková duše si neumí *vysvětlit*, co se děje, protože toto světlo jednoduše ztratila. V rozervané *rozhozenosti* se cítí *vedle* všeho dění, nejednotná, neusebraná. Je z toho *celá pryč*, cítí se na dně utrápená tímto *klesáním* ducha, které je vždy spojeno s pocitem trápení. Snaží se utéct od sebe samotné, jenže její samotný stín ji pronásleduje. Nejde utéci od sebe sama, proto **snášení samoty** je nejvyšší ukazatel komfortu ve společnosti se sebou samým. Dav nás sice dokáže strhnout, ovlivnit směrem, který ještě úplně netušíme. Však tímto doufá, že čas bytí uteče rychleji, snaží se posunout subjektivní vnímání času do bodu, kdy přestane vnímat, zředit svůj neúnosný obsah, jen aby dožila do příštího dne. Hogenová dodává „V tomto světě není dobré být mladým! A pokud je člověk, řečeno s Ortenem, „kruté mlád,“ pak potřebuje z tohoto světa alespoň občas vystoupit, bytostně vystoupit, tj. vrhnout se do rauše. Vždyť i ten rauš je něco, co odpovídá neustálé stupňovatelnosti, která se stala výkazem účinného, tj. efektivního života.“¹⁴²

Duše v rauši není *čitelná* nejen pro ni samotnou, její oči vyjadřují nekonečný smutek nad sebeztrátou. **Nečitelná** přítomnost nese s sebou **nečitelnou** budoucnost, jejíž nejasný projev ještě víc zavádí duši do *nekonečné tmy*. Nové se-tkání s někým jí nepřinese očekávanou úlevu. Tito lidé nejsou schopni se s někým trvale spojit, preferují mít nezávazné *zapletení*, pletky. Poznáme je podle pohaslého prázdného pohledu, který nevyjadřuje nic nebo spíš to, že nemají žádnou radost ze života. Jsou

¹⁴¹ HOGENOVÁ, A., K problematice dobra, s. 5.

¹⁴² Tamtéž, s. 6.

duševně mrtví dříve, než zemřeli. Jejich hlava je *popletená, roztěkaný* vzor hledá ve tmě a nenachází to hlavní - sebe.

Nejasnost vlastního myšlení jim nepřináší ucelený pohled na svět, spíše pomáhá nevidět k nim krácející zlo. **Stín** na duši, který jim pomůže projít tím vším bez toho, aby procitli. „Odlidštěný, „**mrtvý**“ člověk uctívá místo živého Boha modlu, výtvar lidských rukou, klaní se zlatému teleti, penězům, moci, slávě a mnoha dalším fetišům. Naše společnost, formálně se hlásící k odkazu židovsko-křesťanské tradice, je ve skutečnosti projevem orientace na hodnoty zcela protikladné, která je utvrzována neustálým oslavným mediálním hlomozem. Kdo vyčnívá, kritizuje, nespolupracuje, neklaní se, zaslouží cejch podobný Kainovu znamení.“¹⁴³

4.5 Smutek versus zmatek

*„V den, kdy spatříš, jak před věřícími muži a ženami
a po pravici jejich poběží **světlo** jejich, bude jim řečeno:
„Radostná zpráva pro vás: dnes vstoupíte do zahrad, pod
nimiž řeky tekou a v nichž nesmrtelní budete! A to věru bude
úspěch nesmírný“.“¹⁴⁴*

Myšlení je proces nazírání, uvědomění se. Nevědomí vlastní duše, duševní **nečistota** přináší dezorientaci v dimenzi ducha. O takových lidech Korán říká „A jsou mezi nimi někteří, kdož ti naslouchají, ale pokryli jsme srdce jejich **clonou** a uši jejich hluchotou, aby nepochopili, a i když vidí znamení všemožná, nevěří v ně.“¹⁴⁵ Nejvýstižnějším slovem pro tuto slepotu je „dullness“ – *neprůhlednost*. Smutek a zmatek, **zmatení** (matnost, nezářivost) jako fenomény- jsou si natolik sémanticky blízké, že lze uvažovat o smutku jako stavu rozrušujícímu myšlení, kde mysl není schopna rozeznat, kam má směřovat, a tak pochoduje roztržitě a

¹⁴³ ŽDARSKÝ, P., recenze k HOGENOVÁ, A., K filosofii výkonu.

¹⁴⁴ KORÁN 57:12.

¹⁴⁵ Tamtéž, 6:25.

nepřehledně pro oči ducha. Slovo „smuta“ v ruském jazyce je užíváno pro popis chaosu, intersubjektivního vnášení zmatku, například pro jednání v davu. Smutná duše nese v sobě zmatek a zmatek naopak smutek. Většina lidí to popisuje jako úzkost či depresi přitom, netuší, jak nečistota duše ovlivňuje jejich vnímání světa a zastírá pravou skutečnost: „Podobají se tomu, jenž rozžehl oheň: když osvětleno jim bylo vše, co je kolem, Bůh odnesl jim světlo a nechal je v temnotě, nevidoucí“¹⁴⁶. Zamlžené vědomí je vědomí, které nese v sobě neklid, absenci prostorového vnímání, ztrácí na lehkosti bytí. Zátěž vyvolaná nedostatkem dobra jejich vlastních představ a hříchu nesoucích toto vnímání je hlavním fenoménem pro studium smutku a jiných stavů duše. Je jí charakterní zamračená rozčilenost ve chvíli, kdy v emocionálním rozrušení je zaslepená a **zajata** tím, co ji **pohltilo**.

Vznešenost ducha nemá šanci se projevit ve společnosti, kde individualita a svoboda myšlení je potlačovaná. U neurotických osob strádajících úzkostí takto zlomená duše je psychicky na dně, je bez sebe, protože ztratila **ná-zor**, není schopna názoru, jelikož je nevidící. Taková duše se slepě potýká se životem, zmatena. „Neurotik má všude zrcadla, která jsou součástí jiných zrcadel, proto se sám sobě ztrácí, neví, co je opravdu tím posledním jádrem zrcadlení, a z toho je v neklidu a v ustrašenosti, které říkáme neuróza.“¹⁴⁷

Zmatenost, strach- **stín hříchu** na duši je tak nejen symptomem a dalo by se říct prapůvodním jevem zmatených stavů rozrušené sklíčenosti a úpadku ducha, kde veškerá tíha způsobuje sesypání se celé osobnosti. Prázdný pohled, který nevypovídá o ničem, je fenomén, do kterého nelze *nahlédnout*. Duch, který není *čitelný*, raději uzavírá svoje vrátka pro interakci. Nelze **zrcadlit** ve tmě nebo v mlze, je k tomu zapotřebí cisty jas myšlení a *prozářen*í duší se navzájem. Duch sužovaný *nečistotou* je vyháněn ven, raději volí existenci **mimo** tělo než v něm. Ne jasnost a ne jistota jsou pravými opaky *světly*ch chvil, kdy rozum je schopen číst sám v sobě, kdy myšlení přináší *chvě*ní a radost v *rozvíjejícím* se pohybu ducha. Člověk v

¹⁴⁶ Tamtéž, 2:17.

¹⁴⁷ HOGENOVÁ, A., Myšlenky o dnešku.

projasněných stavech se sobě zda více *sebe-vědomým* a *spletitost* všech vjemů začíná konečně dávat smysl a řád. Zamlžení vědomí vlivy vedoucími od zmatku k neproniknutelnosti světla ducha a *smutku*, stavu, kdy člověk je dezorientován v duchovním prostoru, *je mimo* čitelnou realitu. Ne –jasnost, *zkalený* stav ducha vede k zaslepenému primitivnímu jednání, úzkosti a neklidu. Člověk tak neví, co ho čeká a ani to, co může čekat sám od sebe, ke stavům, kdy člověk *sám sebe nepoznává*.

4.6 Identita, osobnost, nebo „rozpouštění“ se v davu?

Celky sestávající z primitivů spíše připomínají stádo. „Dokud člověk žije ve stádě, **nemá duši** a ani žádnou nepotřebuje“¹⁴⁸, říká Jung, a dodává - přílišné *rozpouštění* v kolektivu může být **nebezpečné**. „Velké společenství složené ze samých znamenitých lidí se ve své morálce a inteligenci podobá velkému, hloupému a násilnickému zvířeti“¹⁴⁹. Proto ten, kdo dosáhl „vědomí Dasein“, vlastního návratu - **přítomnosti**, je nutně osamocený. „Takový člověk je v každé době člověkem osamoceným, neboť každý krok k vyššímu a širšímu vědomí ho vzdaluje od původní, čistě animální **participation mystique** - mystického účastenství se stádem, z ponoření do společného nevědomí“¹⁵⁰.

Tento jev popisuje existenci synchronně fungujícího kolektivního pole. Toto patří k fenomenologickému obrazu interakce, který Karl Jung popisuje jako „nevědomé **smísení**“, rozpouštění v kolektivním nevědomí a vytváření společného „spiritu“. Z tohoto smísení, podle Junga, vyvěrá také nutkání jednat „tak jak to člověku není vlastní.“¹⁵¹ Velký počet lidí (desítky tisíc lidí) byl zapojen v epidemiích psychóz při několika příležitostech a na dlouhé časy ve středověku.¹⁵² Emile Durkheim dokonce prokázal existenci kolektivních psychických polí.

¹⁴⁸ JUNG, C.G., On the Nature of the Psyche, in Collected Works vol 8. In The structure and Dynamics of the Psyche, s. 28.

¹⁴⁹ JUNG, C.G., Osobnost a přenos, s. 123.

¹⁵⁰ JUNG, C.G., On the Nature of the Psyche, s. 25.

¹⁵¹ JUNG, C.G., Osobnost a přenos, s. 137.

¹⁵² GRANDPIERRE, A., The Physics of Collective Consciousness, s. 6.

Poukázal na to, že reálnost těchto polí je ve stejné míře „hmatatelná“ jako fyzikálních (kvantových) polí, protože to je měřitelné (prostřednictvím sociálních indexů) a vykazuje stejnou míru stability. Kolektivní psychické pole vytváří pozoruhodně stabilní míru sebevražd v daném národě. Jednotlivé společnosti se mění rok od roku, ale míra sebevražd zůstává stabilní. Tato sazba se liší v různých zemích, a zdá se být určena morálními faktory.¹⁵³

Sebeidentifikace se skupinou způsobuje nejen ztrátu osobní zodpovědnosti. „Čím větší a sevřenější skupina, tím se její členové mohou cítit méně zodpovědní za kolektivní chování“¹⁵⁴. Ztráta své **identity** je jednou z nejtěžších životních chyb, které lze učinit. Je to nejen ztráta vlastní cesty, ale i ztráta vlastního **smyslu** života. Je alarmující počet pokusů o sebevraždu u dospívající mládeže.

Nalezení smyslu života bytostného Já je pro některé nesplnitelným úkolem. Čím dále člověk zabředává do svých představ o sobě jako o *sociální roli*, tím déle mu trvá cesta do vlastního nitra. Nereflektované nepoznané nitro je matoucím důsledkem socializace, ať už primární nebo sekundární, sice je pro člověka formujícím, ale přesto někdy *bytostně bolestným* zážitkem. Ztráta **jedinečnosti** duše pro duši společensky neutrální je patologickým jevem současného systému výchovy.

Málokterá učebnice píše o tom, co je v životě nejdůležitější, a kde můžeme znovu nalézt ztracenou duši po tom, co o ní *zdá se*, přijdeme. Hegel dodává: „Bytnost nazírá ve svém bytí pro sebe toliko sebe; je v tomto **sebezbavení** pouze u sebe, ...je vědění bytnosti sebe sama; je to **Slovo**, které, je-li vysloveno, zbavuje vyslovujícího sebe sama a zanechává jej **vyprázdněným**, ale které je právě tak bezprostředně zachyceno, a jen toto zachycování **sebe sama** je jsoucнем Slova. Pravda a skutečnost je právě tento pohyb **kroužící** v sobě samém. Cíl této

¹⁵³ JUNG, C.G., On the Nature of the Psyche, s. 28.

¹⁵⁴ HAVEL, I. M., Prožívání epizodických situací, s. 27.

posloupnosti je zjevení **hloubky**, a hloubka je absolutní pojem; toto zjevení je následkem toho překonání této hloubky - sebe zbavení“¹⁵⁵

Když člověk nemá **hloubku**, nemá nic. „Pravý vnějšek je otiskem vnitřku“¹⁵⁶, říká F. Hegel, otiskem hloubky. Přitom jsme naopak udržováni v povrchnosti, „v (závislé) průměrnosti, zatlačování k tomu dělat a myslet to, co se dělá a myslí,¹⁵⁷ nerozvíjíme **o-sob-nost**¹⁵⁸, ale **o-tom-nost**, průměrnost a konformitu. Bytí **o sobě** je nahrazeno bytím jiným, ne-vlastním. Často ti, kteří nějakou osobnost z dětství zachovali, nejsou přijímáni ostatními, alespoň ne do té doby, dokud se nepřizpůsobí, nezakamuflují - „nezabarví“ pod šedou masu. Být sám sebou je jakýsi luxus, který si málokdo může dovolit, zvlášť pokud se jedná o vzdělávací proces. Proto, podle Michálka, v pozadí myšlenky neafirmativní výchovy stojí požadavek vést vychovávaného k vlastnímu **sebeuskutečňování**.¹⁵⁹

¹⁵⁵ HEGEL, G.W. F., Fenomenologie ducha, s. 36.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 37.

¹⁵⁷ MICHÁLEK J., Topologie výchovy, s. 36.

¹⁵⁸ Zde bytost o- sobě, která je sama sebou, pozn. aut.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 61.

5 Lidské Já jako zrcadlo vesmíru

Každá sebereflexe je zároveň **reflexí**, **zrcadlením** toho druhého, jakýmsi obratem kolem dokola se opakujícího kruhu výměny nejen myšlenek, ale i samotného bytí. Nacházíme se před obrazem sebe sama a pohled do očí toho druhého způsobí prolínání v druhém, *pronikáme* do jeho duše a *sdělujeme* jediné to, co JSME niterně. „Země a nebe, píše Heidegger, božstí a smrtelní, sami od sebe zajedno, patří k sobě z jednoduché semknutosti jednotného součtveří. Každý z těchto čtyř **zrcadlí** svým způsobem bytování těch ostatních. Každé se přitom zrcadlí svým způsobem opět do toho, co je mu vlastní, uvnitř jednoduché semknutosti těch čtyř. Toto **zrcadlení** není vytvářením nějaké kopie. Tím, že každé z oněch čtyř je zrcadlením prosvětlováno, uvlastňuje zrcadlení vlastní bytování každého z nich do jednoduše semknutého vzájemného uvlastnění. V této uvlastňující a světlící hře zrcadlení přihrává se každé z oněch čtyř jedno druhému. Uvlastňující zrcadlení uvolňuje každé z oněch čtyř do toho, co je mu vlastní, viže však takto uvolněné do jednoduchého semknutí jejich bytostné vzájemnosti.“¹⁶⁰

Jen empatické nahlížení světa očima toho druhého nám je schopno **odzrcadlit** pohled *v jiném světle*. Dialogos je tím transcendentním vhledem do událostí, jevení pravdy a samotného poznání. Sdílení *přesahu* bytostně semknuté čtveřiny je poznáním nejen seberefektováním, ale i vychovávající je zároveň vychováván. Vcítění (**přijetí**) se automaticky vytváří další zrcadlové Já jakéhosi nového disociovaného pozorovatele zmíněné události, vjemu a jiných faktorů příznačných interakcí s transcendentem. „Člověk je tak tím, jak jej charakterizuje ve svých dílech J. Patočka - je bytím na cestě, vykonávajícím tři základní pohyby - pohyb **akceptace**, pohyb obrany a pohyb pravdy. Tento trojí pohyb bývá vymezován také jako pohyb *přijímání*, reprodukce a transcendence“¹⁶¹.

¹⁶⁰ HEIDEGGER, M., Básnický bydlí člověk, s. 29.

¹⁶¹ PROKEŠOVÁ, M., Filosofie výchovy.

Bytí v **akceptaci**, přesahu, v obecné jednotlivosti je nelehkým úkolem, co se týče integrity vědomí. Nedokonalá plynulost nebo *rozptýlenost* způsobuje *roztržité* snění, odtržení se od reality. Každé jednotlivé vědomí **reflektuje celek**, druhé a zároveň (ne nutně samozřejmě) sama sebe. Samozřejmost v tomto případě není tolik jasným termínem, a že i ten nejosvícenější člověk není schopen dokonalého poznání sebe a druhého. Vědomí zaměřující pozornost **zrcadlí** směrem ven (extraverze (od lat vertere)), získává nové zkušenosti. Do sebenavracení takového vědomí způsobuje vstřebání nových zkušeností duší a následné přijetí, řečeno Patočkovými slovy akceptaci (nebo neakceptaci) sebe ve světle těchto zkušeností. Mysl, která se točí směrem dovnitř, je na cestě nazření svého nového Já v dimenzi těchto zkušeností. Představy v tomto směru poněkud selhávají a zde jaksí tušíme, že se dostáváme do sféry tak neuchopitelné a víme, že i při vši snaze nebudeme nikdy schopni dokonale zachytit a popsat slovy bytí svoje ani bytí druhého. Můžeme se jen snažit o vbliknutí, něco jako blesk z čistého nebe, „blessings“, ve kterém se vydáváme mimo svět vědy a dostáváme se do vědomí Boha.

Tam, kde je světlo, není místo nevědomosti. Tam, kde je *vidění*, *nazírání* přichází vedení, zrození naslouchání vnitřního hlasu. Introspekce tváří v sobě, sebereflexe napojuje do činnosti zrcadlové neurony vědomí odrážející vnější skutečnost ven. Tvář začíná být čitelná, vyzařuje shining true, projevuje se. Naopak nepropustná, nevyzářená tvář zamezí *sloučení*, zamezí *přijímání světla* jiné tváře. „Já“ není bytost, která zůstává stále stejná. Riziko *inkarnace* do druhého může být doplňováno chvilkovým pocitem prázdnoty, ztráty sebe, ale i hegelovským *znovu nalezením* v případě, že se duše znovu setkávají. Vhled je nástrojem spontaneity božského vědomí a náhlého **uvědomění** sebe v **reflexi** druhého.

Vědomí jím neviditelně probíhá znovu, ale zároveň nikoliv stejně jako poprvé, píše Hegel. „Učinilo totiž o vnímání zkušenost, že výsledek a pravda vnímání jest jeho rozklad či **zrcadlení** pravdy do sebe. Tím se pro vědomí určilo, jak jest jeho vněm bytostně utvářen, totiž nikoliv jako jednoduché čisté pojímání, nýbrž v tomto pojímání zároveň jako odraz do sebe z oblasti pravdy, reflexe. Tento

návrat vědomí do sebe, který se bezprostředně vměšuje do čistého pojmání — neboť to se ukázalo jako pro vnímání bytostné — proměňuje pravdu“,¹⁶² která se jeví a **vzniká** (počátkuje) ¹⁶³.

Kdybychom vznikání přirovnali ke vznícení ohně, mohli bychom tuhle myšlenku připravit pro hlubší pozorování vedoucí k náhledu do podstaty. Rusové, když se člověk nějak náhle **projevuje**, řeknou „*ne vznikaj!*“ - **nevznikej**. Jevení je vznikání, vstup do existence. Jiskra vedoucí ke vzniku myšlenky, společného zápalu pro novou věc, je tím božským a lidským podílem na **kreaci**. Pohled zapalující lásku, pohled spalující hněvem, to jsou emoce a bytí. O moci pohledu bychom mohli dlouho vyprávět. Pohled jako rozvinuté a *prodloužené* já by se dal přirovnat k včelímu roji, vylétávající ven za účelem sběru. Každý pohled je pro nás přínosem informací. Každá „včela“ (scintila ducha), která přinese „med“, vrací se obohacená o zdroje duševní obživy a je potenciálním zdrojem vnitřního světla. Ne nadarmo se člověku s prázdným pohledem říká, že mu *ulítly včely*.

Očištěná a obohacená mysl vnímá své okolí mnohem intenzivněji. Rostoucí stromy, projíždějící auta a jen tak čekající lidi na zastávkách, to vše je součástí **rozšířeného vědomí**. Pokud je nám tento život souzen, duchovní prozření nám poskytuje možnost nejen sdílení nových zážitků, ale i účast na celku. **Rozšířené já** přináší náhled pod jiným úhlem, zaostřené vnímání v světelném spektru našeho ducha. Zde duch obohacený o nové zážitky hegelovsky přináší **dimenzi** nových možností a idejí.

Svět Boha je ideální svět poskytující nezkreslený vjem pomocí pojmů popisujících jevení fenoménu. Vnitřní pohoda, naladění na tento svět vede k otevření se vůči světlu světa, a přijetí nového smyslu života. Rozšíření vnitřního já někdy vede k proměně a ztrátě dosavadního ega. Schopnost někomu rozumět je ale někdy podmíněna absencí ega, přičemž ego je to, čím je zastřeno vnímání, *duchovní*

¹⁶² HEGEL G. W. F., Fenomenologie ducha.

¹⁶³ HOGENOVÁ, A.

zavěs (angl. „veil“). Ego (jungovská persona) tak poctivě námi budované, nás ve skutečnosti svazuje, přivazuje k jsoucnům a tak nutí lpět na neskutečném.

5.1.1 Krása a láska

Když chceme mít krásnou duši, musíme ji krásou „vyživovat“. Idea nekonečna sídlí v kráse - je nekonečná, jako nekonečný je vhled v hloubku krásy. „Estetickou kvalitu tušíme více jako ukrytou esenci, kterou autentický projev duše, v rámci své vnitřní nutnosti a při naladění na onen tvůrčí rytmus, nalezne. Možnost konfrontace s touto esencí pak spočívá v pružnosti ega, jeho schopnosti ponoru a toleranci k vystavení se autentickému intrapsychickému prožitku“.¹⁶⁴

Vnímání krásy, estetika a kreativita úzce souvisí se samotnou interakcí duší. Krása je něco, čeho se naše oči nemůžou nabažít, něco jako „strava“ pro duši, stejně jako hudba, poezie, divadlo, architektura a umění. Estetické vnímání je instinktem mnohdy hlubším, než pud sebezáchovy. Krása nás dokáže zcela pohltit a unést na křídlech nevysvětlitelné harmonie a barev, zapadnout do naší duše jako klíč do zámku. Milujeme něčí krásu, ale zároveň vnímáme před Bohem naši zodpovědnost za toho druhého, který vyžaduje být milován bezpodmínečně, aniž bychom ho soudili, protože tím bychom soudili Boží záměr.

Etika je duchovní optika krásy a dobra. „Ale svět, pravda, krása – to vše je také přístupné člověku, ale jinak než předměty a věci v ontickém smyslu slova. Každý člověk ví o dobru. Ovšem toto vědění není verifikovatelné a falzifikovatelné. Protože, jak verifikovatelnost, tak falzifikovatelnost afikuje nanejvýš prospěšné, pragmatické, užitečné. Ale na Dobro nemá, na Krásu nemá, na Jedno nemá. Jak se dostáváme k Dobru? Dobro je zachytitelné jen v napětí bytostného tázání, proto jsou otázky důležitější než odpovědi.“¹⁶⁵

¹⁶⁴ ŘEPA, K., Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie, s. 71.

¹⁶⁵ HOGENOVÁ, A., K problematice dobra, s. 1.

Každý z nás nosí v sobě romantický ideál krásy a dobra, který má za svou formu podstatně niternost a subjektivitu, mysl, cit. Romantický ideál vyjadřuje proto vztah k jinému duchovnu, které je tak spojeno s vroucí niterností, že jen právě v tomto jiném žije duše ve vroucí niternosti sama se sebou. Toto žití v sobě, žijící v jiném, je ve formě citu vnitřní vroucnost lásky. Pokud se necháváme krásou unášet, krása naplňuje naši duši. Pro tvorbu naší duše jsou krásno a láska jako stavební materiál. „Opravdová podstata lásky, píše Hegel, spočívá v tom, vzdát se vědomí sebe sama, zapomenout na sebe v jiném já, ale v tomto zániku a zapomenutosti teprve sebe sama mít a být svým vlastníkem.“¹⁶⁶

I was lost without you,

You are my everything... I treasure you

*'Cause you made me whole again*¹⁶⁷

Probuzení se v jiné duši, to je zážitek **sdílení** se, zbavení se sebe, zbavování se dosavadního já, zážitků, které do nás byly vepsány již dříve. Dosavadní inkarnace, inkarnace tváří, které v nás zanechaly otisk duše? Nekonečný koridor, scenerie jiných duší, které nás naplnily novými vjemy. Ukazuje se pravda tváře, pravda výskytu člověka v srdci jiného. Co máme vepsáno ve tváři? „Druhý se nahotou svojí tváře doslova prolamuje a vpadá do prostoru mé osobní existence, jako bytost, který nespadá do žádné racionální totality. Přítomnost druhého jako druhého vtiskuje stopu. Meziobní vztah vytváření metatetický náboženský prostor v něm se ohlašuje a zjevuje ten absolutně Druhý a zcela jiný – Bůh. Setkat se tváří v tvář s bližním je v posledku jako stát před tváří Boží.“¹⁶⁸ O kom, kdo nám zůstává v srdci a kdo ne, rozhoduje vyšší moc přidávající nám schopnost oprostit se

¹⁶⁶ HEGEL, G. W. F Estetika: svazek druhý, s. 389. in ŘEPA, K., Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie, s. 35.

¹⁶⁷ CAREY, M., Hero.

¹⁶⁸ Dostupný na WWW: <http://klubslunicko.cz/slunce/levinas.htm>.

od něj, anebo naopak ho vepsat do reliéfu svojí duše. Rozplývání hranic mezi egem a objektem se například připodobňuje ke stavu zamilovanosti.

So blessed

Looking inside you

My world is complete -- You can find love

If you search within yourself

And the emptiness you felt, ll disappear---

You'll always be a part of me

I'm part of you indefinitely----

*Cause I've **drowned** in you*

And I won't pull through

Without you by my side¹⁶⁹

„Prázdnota zmizí a ty budeš vždy mojí součástí, jsem „utopená v tobě, můj svět je kompletní,“ píše Mariah Carey. **Nekonečnost** je ztvárněním **věčnosti**. Je to zakoušení nových vjemů a zároveň ztráta sebe. „Metafyzická touha po jiném, **jinosti**, nemůže být uspokojená cestováním, změnou prostředí, klimatem ani útekem od sebe. Jinost je relikt, který mě může nasytit, píše Levinas, který se rozpouští v mé identitě“¹⁷⁰, pocit, který je schopen nás zcela pohltit a strhnout jako list unášený větrem. Toto vznikání kompletnosti je propojeno s pocitem hluboké účasti na bytí jiného, není jen doménou naší tělesné schránky, ale nekonečné vznikání lásky, počátkování (Hogenová), je hlavní náplní našeho ducha, ducha a jeho touhy ke kvantové multiplikaci, touhy zanechat svoje já v jiném, touhy zůstat v srdci jiného, sdílet nejen přítomnost, ale i nekonečnou lásku.

¹⁶⁹ CAREY, M., Hero.

¹⁷⁰ LEVINAS, E., Existence a ten kdo existuje, s. 19.

Láska je jako hřmící setkání dvou rozmanitých světů, které byly určeny, aby střetnutím stvořily nový svět. Každé setkání vzniká technicky jako kosmos – „katastrofou“, která z chaotického hluku nástrojů nakonec stvoří symfonii, již nazýváme hudba sfér. „**Krásná duše**, prostá skutečnosti, žijící v rozporu své čisté osoby a nutnosti této osoby odvnitřit se k bytí a převrátit se ve skutečnost... tato krásná duše je tedy jako vědomí tohoto rozporu ... rozervána k pomatenosti a rozplývá se v roztoužených úbytích. Vzdává se tím nezlomného trvání na svém bytí pro sebe, vytváří však toliko bezduchou jednotu bytí.“¹⁷¹ Stvoření setkání je stvoření světa. *Být naplněn*, *filled with fillings*, mít autentické pocity je základem bytí, je možností, jak být živoucím duchovním zdrojem, potokem napájejícím mysl. Duše vnímá, i když si to teď neuvědomuje, později se rozpomíná ... v *metanoi* ve chvílce osvícení při tvorbě.

Svoji existenci vnímáme, když prodléváme v přítomnosti, když jsme „tady a teď“ sjednocení ve spáře. Přítomnost tvorby je spárou – nicotou, vstupem do nekonečnosti. Není to minulost ani budoucnost, je to neznámo provázané s náznaky a předporozuměním, proto napětí setrvávání v neznámu v nekonečném teď je transcendencí časoprostoru. Očekávání něčeho, co přijde „Touha po jistotě je ošidná“, píše Anna Hogenová, „naprostá jistota v přirozeném empirickém světě prostě není. Náš tok cogitationes je intencionální, tzn. obsahuje v sobě poukazy na intence, které jsou reálně transcendentní, reálně transcendentní či reálně imanentní (některá psychologická tvrzení chápající vnitřní subjektivní platnosti jako objektivně dané). Reálně imanentní platnosti jsou urimpresí, což je základ naší veškeré jistoty i nás samých i o světě. (...) Klíčem k jistotě je **přítomnost**.“¹⁷² . Například, i obyčejné čekání ve frontě vyžadující **přítomnost**, pociťujeme ji jako nekonečnost, kde nežijeme, jen jsme v napětí. V přítomnosti se čas zpomaluje a najednou máme spoustu času, v samotě. Dasein- bytí ve spáře, v koncentraci, v *přítomnosti*, bytí zde. Tedy tou spárou je nekonečné teď, přítomnost.

¹⁷¹ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

¹⁷² HOGENOVÁ, A., Myšlenky o dnešku.

Naše já v přesahu je *přítomno* Božské podstatě. Toto zahrnuje tajemství stvoření, tvoření nového já, rozšíření vědomí a proniknutí do nových dimenzí existence. „Zázrak stvoření vede k tvorci, který je schopen přijmout zjevení, pochopit, že je stvořen a sebe sama uvést v pochybnost, tak v tom, že tvoří mravní bytosti“¹⁷³. Dřívější já chápané jako jednota transcendentálního a empirického já, podle Levinase, nemůže sloužit jako garant identity subjektu. Představa o transcendentálním vědomí je iluze. Jediná možná forma transcendentálního Já je dialog, kde druhý je pro mě jediný myslitelný garant mého já. „V ideji nekonečna myslíme o tom, co zůstává mimo myšlenku, je podmínkou každého mínění a každé objektivní pravdy.“¹⁷⁴

Vnímání existence poskytuje pohled nejen v novém světle, ale umožňuje pochopení podstaty bytí v přesahu. Touha se smíchat, re -inkarnovat se do jiného je jako znovuzrození. Proč malé děti v nás vyvolávají extraordinární pocit radosti? Nevědomě vidíme jejich světlo, *průzračnou čistotu*, víme, že jsme ji kdysi měli také. Malé dítě je schopno toto světlo vnímat lépe než my. Někdy je zajímavé pozorovat, jak malinkaté děti prohlíží lidi, jako by se nekoukali přímo, ale okolo člověka a vše, co *vidí*, se odráží v jejich výrazu. Druhý sice je naším zrcadlem, ale děti jsou ideálním čistým **zrcadlem**, které neumí lhát nebo se přetvařovat.

Naše ego podléhá představě o tom, jaké Já bychom chtěli mít. Avšak je to omyl. Každý nový krok spočívá ve ztotožnění Já s jeho novým obsahem, každý tento krok sebereflexe dělá tlustou čáru za každým novým Já, ať už je to krok od lepšího k horšímu nebo naopak. Většinou si ego ani není vědomo změn, jen v každou chvíli si říká, že „s ním“ „nic“ není. Ale přesto si někdy občas uvědomíme, že *nejsme ve své kůži*, jsme si *odcizení* („i am not myself today“, „ja sam ne svoj“), že naše představa o sobě neodpovídá realitě. Ve chvíli, kdy pocítujeme jinakost, je již totiž většinou pozdě: jsme již *in-spirování, zaujatí, unešení*.. v čase.. ve věčnosti.

¹⁷³ LEVINAS, E., Existence a ten, kdo existuje, s. 73.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 13.

5.2 Člověk a jeho universum

V jazykovém metaforickém obrazu lidská bytost představuje **mikrokosmos**, vytvářející svoji jedinečnou atmosféru, jakési pole, do kterého máme možnost vstoupit a zanechat stopy. Bytí se nám „ukazuje“, „jeví“. Duše mluví sama o sobě, popisuje svůj vlastní život v barvách a obrazech odlišných od představy stavů tělesného života. Transcendentní skutečnost se před námi prostírá jako „nepoznaná bytost“ a prosvítá skrze materii. My ji nejsme schopní vědomě spatřit, dokud nejsme dostatečně „ponořeni“ do jejího světa. Jedině pokud jsme schopni očistit brány vnímání a nahlédnout do našeho nitra, můžeme ji zpozorovat.

Existuje mnoho svědectví lidí, které mají schopnost vidět lidskou auru. Tato svědectví sdělují informace o auře, která bývá zbarvená mlhovinami, které by se daly přirovnat k polární záři kolem země. Aura je něco jako naše osobní **atmosféra** (ionosféra), ve které září duše. Podle jazykového obrazu atmosféra kolem lidí může „*houstnout*“, měnit barvy a intenzitu světla. Velké množství příkladů konceptů mlhoviny, která pokrývá člověka, nacházíme i v Koránu „Anebo jsou jako temnota nad hlubinou moře: pokrývá je vlna, za níž jde vlna jiná, a nad nimi jest mračno - temnota, nad níž je další temnota. Když člověk vztáhne ruku svou, málem ji nevidí. A komu Bůh neučinil světlo, ten nemá ani část světla.“¹⁷⁵

Naše atmosféra vchází do dveří dřív než my, a u jiných lidí ji vnímáme vždy dříve, než uvidíme samotného člověka. Zároveň v nás ale vytváří optiku vidění světa, jakousi projekci, která nám zkresluje vnímání světa. Svět tak můžeme vidět černě, pochmurně, nebo naopak růžově, aniž bychom si uvědomovali, že to vidíme **skrze nás samotné**. Nazírání lidské atmosféry není možné bez jasného ducha. „Oblačnost“ atmosféry vždy závisí na vnitřním stavu člověka, na jeho náladě. Například, český výraz *odhalení* ve smyslu ozřejmění - do ruštiny se překládá jako *разоблачение* (*raz-**oblač**-enije*)-rozjasnění „oblačnosti“. Přirozený jazyk popisující naši bytost je neuvěřitelně bohatý na tento druh metafor. Například:

¹⁷⁵ KORÁN 24:40.

vidět rudě, mít černé myšlenky, morocit golovu - mlžit, dosl. „zamračovat hlavu“.
Zde uvedeme několik příkladů popisujících duchovní atmosféru.

ATMOSFÉRU LZE VYTVOŘIT

*Tereza uměla vytvářet **atmosféru** lásky a vzájemné důvěry.*

*Artur se.. snaží navodit společensky - důvěrně - **konverzační** atmosféru, což Zina přičítá jisté deformaci z povolání¹⁷⁶*

ATMOSFÉRA BYVÁ HUSTÁ

*Atmosféra **houstla**.*

*Proč je na tebe tak „**hustej**“. Co jsi mu provedla?*

ATMOSFÉRA JE STRUNA

*Atmosféra v hale byla **napjatá**, každý netrpělivě čekal, co se stane.*

*Preferenci dostává napětím zesilující **atmosféra**, znásobená navíc šokujícími efekty.¹⁷⁷*

ATMOSFÉRA BYVÁ SVĚTLÁ A TMAVÁ

*Festivalové rejdní malých předškoláků, **zářivá atmosféra** a spontánní výkony dětí si získaly obdiv a uznání všech dospělých¹⁷⁸.*

*Na konci osmnáctého století existovala jistá **zářivá atmosféra** velkého řečnictví a to u nikoho víc, než u mužů činu.¹⁷⁹*

ATMOSFÉRA JE ZAPLNĚNA CITY

¹⁷⁶ Dostupný na WWW: http://krakatit.misto.cz/_MAIL_/kamenny.htm

¹⁷⁷ Dostupný na WWW:

http://www.google.cz/search?q=atmosféra+mlhav%C3%A1+temn%C3%A1+tmav%C3%A1&hl=cs&lr=&rlz=1T4ADBF_enCZ268CZ271&start=20&sa=N

¹⁷⁸ Dostupný na WWW: www.luze.cz/zpravodaj/zpr_0303.html - 18k

¹⁷⁹ Dostupný na WWW: gkch.wordpress.com/category/all-i-survey-jak-se-tak-divam-1933/
- 106k –

*Zvuky a hudba již jen dokreslují onu neskutečnou, snovou **atmosféru** Evil Twin.*¹⁸⁰

*...ani její úsměv nedokázal rozpustit studenou **atmosféru***¹⁸¹.

ATMOSFÉRA JE OBLAČNOST

*Jeho obličej se zamračí, stane se **pochmurný**, ztmavne a on sám je naplněn vnitřní duševní lítostí (Al imran(3) 106*

*Jeho obličej se **zakabonil**, jakoby vzpomněl na něco niterně smutného.*

*Šly na ni **mrákoty**, již z pomyšlení, že by měla vylézt až nahoru.*

*Jeho přednes vyvolával **matoucí** dojem.*

***Mrak** hříchu*

*ATMOSFÉRA JE OPTIKA*¹⁸²

*Má **ružové** brýle lásky.*

*Jan viděl **rudě** dlouho potom, co se to dozvěděl.*

*Neměla bys se na svoji situaci dívat tak **černě**.*

*You look like you feel **blue**. What's wrong?*

ATMOSFÉRU DÝCHÁME

*Mickey Rourke pobyl v ruském vězení, aby **nasál atmosféru** pro roli.*¹⁸³

¹⁸⁰ Dostupný na WWW: games.tiscali.cz/reviews/eviltwin/index.asp - 34k

¹⁸¹ Dostupný na WWW:
http://www.google.cz/search?q=atmosféra+mlhav%C3%A1+temn%C3%A1+tmav%C3%A1&hl=cs&lr=&rlz=1T4ADBF_enCZ268CZ271&start=30&sa=N

¹⁸² Koncept těchto výrazů vysvětluje Jungovu teorii o projekci. Pozn.aut.

¹⁸³ Dostupný na WWW:
www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/magazinovy_vyber/index_view.php?id=365622 - 19k -

*V exkluzivním obchodním domě patřícím rodině Al Fayed **dýchá atmosféra** starých časů a několik tisíc prodavačů je tu jen a jen pro vás¹⁸⁴.*

DO ATMOSFÉRY SE LZE PONOŘIT

*Kdo by nemiloval **ponořit se do atmosféry** dávných časů a žít ve světě starých civilizací¹⁸⁵.*

*Zavřít dveře za hektickým světem a **ponořit se do** zklidňující **atmosféry** domova plné harmonie, která nám přináší tolik potřebnou rovnováhu¹⁸⁶.*

Horizont události je hlavní kritérium, podle kterého duše vnímá přesah - atmosféru. Uvnitř tohoto horizontu pořád ještě zachovává svoji integritu, mimo horizont už je součástí celku, který vnímá jako zvnitřněný dialog svého obvyklého já a já začínajícího se měnit. Je to něco jako válka mezi minulostí a budoucností Já, kde se vědomé složky duše snaží získat nepolapitelnou budoucnost duše pro sebe a nevědomé ještě lpí na minulé identitě. Není objektivní hranice mezi tím, kde končí já a začíná jiné, Ty. „Ohraničenost tělesná nám dává jistotu, že i naše duševní obývání je ohraničené. Naše ek-sistence je obrácena k druhým, žijeme *odstředivě* směrem k druhým a s druhými (v duši), ať o tom chceme vědět či nikoliv“¹⁸⁷ Tajemství cogitationes extravertu (extra -ven vertere), jakoby spirála duše **vrtěla** se směrem ven a u introvertů směrem dovnitř. Tato naladěnost do svého nitra jim dává náskok v sebepoznání, ale o to více jsou překvapeni, když se setkávají s vnějšími vlivy a novými lidmi. To je dokáže doslova „**za-skočit**“. Na rozdíl od extrovertů, introverti mají tendenci k hloubavosti a extroverti k povrchnosti. Přesto z introvertů, kteří jsou více v sobě, můžou být lepší skladatelé, filosofové, malíři, a z extrovertů jsou lepší profesionální **baviči**¹⁸⁸, performeři, tiskoví mluvčí. Extrémně citliví

¹⁸⁴ Dostupný na WWW: www.people.cz/travel/cs/articles-detail/aid-11465 - 32k

¹⁸⁵ Dostupný na WWW: www.italiecestovani.com/toscana.asp - 19k -

¹⁸⁶ Dostupný na WWW: www.zivotnistyl.cz/clanky/bydleni/669/kreslo-do-nepohody.html - 29k

¹⁸⁷ HOGENOVÁ, A., Jsme rozhovorem, s. 70.

¹⁸⁸ Bavení v ruštině znamená ředění, (ředění ducha), pozn. aut.

introverti jsou natolik vnímaví, empatičtí, že je nejmenší změna okolního prostředí (atmosféry) dokáže **rozhodit** tak, že se člověk tak přestává ovládat. Proto vznikají panické poruchy spojené s agorafobií. Jakmile takový člověk, například student, se dostává do prostředí zkoušek a setkává se nejen se svým strachem (který dejme tomu už zvládl), ale i se strachem jiných, nejdříve se cítí nesvůj, protože podléhá **atmosféře** paniky, kterou generuje okolí.

Pokud se vrátíme opět k jazykům, bilingvisté zase mají rozvinutější asociační síť. Ne dvojnásobně, ale je tam uplatněn **exponenciální** růst. Pro dva jazyky je to 4násobek, pro 3 je to 3x3, tedy devítinásobný počet synapsí a tedy i **možnost** propojení myšlenek. Tedy počet kombinací (a následně i synapsí) může být i devítinásobně větší. Nestačí ten jazyk umět na uživatelské úrovni, ale musí člověk se v tom jazyku *zabydlet*. Jasným příkladem zabydlení se v jazyce je, když se nám zdají sny, kde přemýšlíme v angličtině, nebo v jiném sekundárním jazyce, který začíná být svým vlastním.

Když chceme pracovat na expanzi vědomí, je dobré se naučit pár jazyků navíc, tím se dostaneme nejen do ducha toho jazyka, ale i do kolektivního nevědomí „jeho“ národa. Nejlépe jsou na tom jedinci, jejichž jazyk je nejvíce rozšířen, jsou napojeni na **podvědomí všech**, kdo tím jazykem mluví nebo má cokoliv v tomto jazyce uloženo v paměti, protože duch v *jinobytí* sdílí podvědomí jiných lidí, pokud umí jejich jazyk. Hegel říká: „absolutní bytost, duch jsoucí o sobě a pro sebe, pokud je **jednoduchou věčnou** substancí... totiž jest duchem, **přechází** však v bytí pro jiné“¹⁸⁹

5.2.1 Umělecká tvorba

Osvícení múzou nás vedou skrze temnoty vstříc *pronikavému* vidění světa. „Viděním se malíř dotýká obou konců. Vidění je setkání všech aspektů bytí jako na křižovatce.“¹⁹⁰. Svět malířova vnímání je prodloužené oko, které vnáší do reality

¹⁸⁹ HEGEL, G. W. F., Fenomenologie ducha.

¹⁹⁰ PONTY, M., Oko a duch, s. 32.

způsob nazírání bytí v jeho neprobádané hloubce. „Jeden z výrazných motivů objevujících se jak ve Freudových spisech, tak především v neopsychoanalytických koncepcích umělecké tvorby je označován jako *oceánický stav*, *manicko-oceánický stav*¹⁹¹ nebo také *manicko-oceánická fuze*. Tento jev je lokalizován v jedné z výrazných fází tvůrčího procesu, ve které tvůrce prožívá specifické spojení se vznikajícím dílem. Jak shrnuto Rycroftem, lid se jako archaická složka osobnosti strukturuje v nevědomí a má svůj původ v samotné somatické organizaci člověka. Má chaotický charakter, je plné neorganizovaných **vířících excitací** a pudových energií.“¹⁹² Povznesená inspirovaná duše tak září a je povolána Bytím k tvorbě. Prosycená živými barvami radosti, je přesto průhledná, a to znamená, že je *prozíravá*, schopna projevu sobě vlastního.

Hledání nových idejí, duchovních barev a umělecké inspirace, je jak „vdechování a vydechování bytí“¹⁹³. „Malba vystupuje z viditelná, vyjevuje tkaninu bytí. Malíř nezachycuje vizuální (aisthetickou) stranu věci, naopak tuto „vizuální danost proniká“ a vstupuje do viditelná tkaniny bytí tak, jak z ní příslušná věc vystupuje. Malíř následuje své oči a své tělo, které jsou součástí viditelná. Důležitý pocit, který doprovází pronikání povrchem vizuality, je malířův pocit, že se na něj věci dívají“¹⁹⁴. Otevřená mysl malíře mu umožňuje na plátno vbliknout někým inspirovanou myšlenku, která se jen mihla, prolétla jako záblesk v nebi.¹⁹⁵ Podobné *ladění* osobností napomáhá této inspiraci, která se jakoby *duchovně vplétá* do obrazu. Možná je to chápání, vdechování v otevřenosti, možná intuice... transcendence. Možná jsou to jen různá slova pro bytí: *Erscheinung*, vbliknutí světla. „Malířovo oko (koncentrace jeho živoucího těla) vidí a malíř malbou zachycuje určitá vlákna **tkaniny** bytí - ta vlákna, která opřádají jeho živoucí tělo a věc nebo situaci, jejímž vizuálním povrchem proniká. Pokud přijímáme (opět

¹⁹¹ ŘEPA, K., Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie.

¹⁹² Tamtéž, s. 24.

¹⁹³ PONTY, M., Oko a duch, s. 14.

¹⁹⁴ NITSCHKE, M., Oko a objektiv.

¹⁹⁵ HEIDEGGER, M., Parmenides. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann 1982, s. 178.

zrakem) výslednou malbu, je třeba respektovat, kde je vlastně její místo: nikoli na povrchu zobrazeného, nýbrž ve struktuře tkaniny bytí“¹⁹⁶. Ostatně „*blessings*“ shůry mohou být propojovány a předávány jiným člověkem. Musíme být na to vždy připraveni a schopni ujmout se nové role, pohybu akceptace, být dostupní k vyjití vstříc vznešenosti a nevědomému souznění. „Tvůrce se musí v této fázi spoléhat na nízkoprahové nediferencované způsoby vnímání (*low-level perception*)“¹⁹⁷, které mu dovolují uchopit celou neviditelnou strukturu vznikajícího uměleckého díla. Pro tento specifický druh vnímání užívá Ehrenzweig pojmu *unconscious scanning*.“¹⁹⁸

Kreativita vyžaduje ztrátu sebe. Hluboká vnitřní spojitost, *přesah* nutí k přemýšlení až jak daleko na nás působí jiní lidé, zda nás nepozorovatelně vytváří stejně jako my sami vytváříme sebe na základě jakéhosi mixu mezi Já a Ty. *Manicko-oceánický* stav doprovází veškeré aktivity spojené s tvořivostí ducha. Hogenová říká: „To, co je v našem myšlení podstatné, přichází vždy cestou vblíknutí. Proč se jedná o vblíknutí? Protože mezi tím, co vblíknutí vyvolalo a mezi vblíknutím samým je die Fuge (spára, která je „Ničím“).“¹⁹⁹ V případě umělecké tvorby se jakoby *rozpouštíme*, transcendujeme prostor, uskutečňujeme „quantum leap“²⁰⁰ do dimenze společného nevědomí, protože bytí není substantivum, je to **proces**, samotné **já** je **proces** vznikání a zanikání v nekonečnu.

Pravý dialog s dílem zahrnuje naladění na stejnou vlnu jakoby mluvení z duše, hlubokou **přízeň** (se-tkání) v myšlenkovém toku nazírajícím realitu v její neskutečné čistotě a průhlednosti, v světlé chvíli znamená být osvěcen myšlenkou, je to jako náhlé vynoření smyslu kde pohled najednou *bystří*. „Platón zdůrazňuje cenu vytržení, jež přichází od Boha, „okřídlené myšlenky“, v druhém vytržení je rozum sám, který se pozvedá k idejím, myšlení v nejvyšším smyslu. Ovládnutí

¹⁹⁶ NITSCHÉ, M., *Oko a objektiv*.

¹⁹⁷ Blessings , pozn. aut.

¹⁹⁸ ŘEPA, K., *Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie*, s. 67.

¹⁹⁹ HOGENOVÁ, A., *K problematice logu*.

²⁰⁰ Kvantový skok, pozn. aut.

Bohem není iracionálno, nýbrž konec osamělého (ekonomického myšlení a počátek nového a noumena, -je to totiž Touha. Touha po nekonečnu, nezištná touha-dobrota“²⁰¹

Musíme definovat člověka jako bytost především duchovní, tvůrčí. Člověk se musí rozvíjet k dokonalosti k tomu, aby byl *do-konán*. Tvorba je výchovou k dokonání lidské podoby v každém z nás. Bez uskutečnění, nalezení lidskosti v sobě nevzniká nárok na považování svého života za něco jako vzor, tvorba je nejen působením, je to sdílení sebe druhému. „Bytí dává smysl v časo-prostorové textuře svého tkaniva. Časoprostor zakládá situace, jejich souvislosti. Malba zobrazuje to, co prožíváme - vazebnost situací“²⁰², vztažení se ve *spáře*. Umělecká intuice je první myšlenka přicházející odnikud, je jako blesk z nebe ozařující vše v okolí, jako hrom probuzení. Jasnost i čistota myšlení nám pomáhá přijít rozumem k sobě samému, najít celistvost, stát se kompletním. Uvidět pravou skutečnost uchvácený nadšením, splynout v nazření pravdy, je to obrovský průlom pro vědomí, které zahlédlo pravou skutečnost.

²⁰¹ LEVINAS, E., Existence a ten kdo existuje, s. 34-35.

²⁰² NITSCHÉ, M., Oko a objektiv.

6 Kvantová mysl

Živoucí kvantum je jedno nekonečné tkanivo bytí, soubor světelných paprsků vzájemně propojených a se-tkaných v přesahu. Každý z nás je „zasazen“ v tomto přesahu. U Heideggera je to „světlna“, u Hejdánka „osvětí“. Člověk nemůže nikdy být úplně izolován. Jung v této souvislosti rozvíjí ideu synchronicity těchto polí, která ozřejmuje spojení mezi psychologií a fyzikou elementárních částic.²⁰³ Martin Nitsche pokračuje: „Tkanivo bytí se otevírá živoucímu tělu, dokonce lze říci, že živoucí tělo **tkaninu** bytí²⁰⁴ spoluotevívá. Živoucí tělo, ona spleť vidění a pohybu, je totiž samo konstituováno otevírajícím napětím, v němž se nachází jako „současně vidoucí i viditelné“.²⁰⁵ . . Tělo je zároveň vidoucí i viděné, dotýkající se i dotýkané.

Lidské duše jsou navzájem spojeny, připomíná to také paradox Einsteina, Podolského a Rosena: „Pár subjaderných částic, vznikajících při jaderné reakci, přestože jsou několik desítek centimetrů vzdálené, nemohou se rozpadat nezávisle jedna od druhé. Pokud se jedna rozpadne, nebo se otočí v průběhu krátkého intervalu času, druhá musí udělat to samé.“²⁰⁶ **Nelze** zároveň uvažovat, že by si předaly signál, protože ten signál by musel překonat rychlost světla. Z toho vyplývá, že kvantový systém je propojen. Pokud to platí pro kvantovou fyziku, vědu o *noumenon*, máme ještě víc důvodů, píše Nalimov, odmítnout představu o izolovanosti lidského Já.^{207 208}

²⁰³ ЧЕРНИКОВА, Н., Психологизм видения реальности

²⁰⁴ Viz. příloha: Obr. 5.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ НАЛИМОВ, В. В., Вероятностная модель языка, s. 94.

²⁰⁷ НАЛИМОВ, В. В.; ДРОГАЛИНА, Ж., Realnost nerealnogo Verojatnostnaja model bessoznatelnogo. s. 349.

²⁰⁸ MACHOVÁ, S.; & KLEČKOVÁ, J., The Quantum of Language. A Metaphorical View of Mind Dimension.

Jedním z typicky noumenálních objektů je zmíněná vlnová funkce od de Broglia.²⁰⁹ „Výpočtem této funkce se zabývá kvantová fyzika. Přestože byla de Broglieova hypotéza experimentálně ověřená a potvrzená, otázka podstaty de Broglieových vln se nevyřešila. Ukázalo se, že částice procházející dvojštěrbinou projevují **interferenční** vlnové vlastnosti nejen při rovnoměrném přímočarém pohybu, ale při jakémkoliv pohybu v prostorově a časově vymezených oblastech.²¹⁰

Jazykový obraz nabízí několik výrazů spojených s intencionálním předmětem - „**vlnovým**“ projevem lidského bytí. Pokud „duch je světlo“ a „světlo má vlnovou povahu“, pak to koreluje s výrazy jako: он меня не **волнует** (dosl. on mě „nevlní“), я **взволнована**, něco mně rozechvívá, bouří („dělá vlny“), nebo říkáme „koukej kmitat“. Samotná podstata interakce je *interferencí vln* (spirál) neboli platónských **kruhů**. Anglicky míchat se překládá jako *interfere*. I slovo *se-tkání* konečně dává smysl až při pohledu na Já jako na zářící světlo. (Her personality is **shining** thought. Zářil radostí.) Interference světla ve smyslu optického vázání (optical binding) byla nedávno objevena a popsána ve výzkumu konajícím se v Rowland Institutu na Harvardu²¹¹. Toto „vázání“ při interferenci světelných vln vytváří **optický krystal**²¹² (jako Leibnizova monáda), strukturu připomínající zrcadlo

6.1 Kvantové vědomí

Jedna z kategorií přístupů k vědomí se týká dalšího vývoje nebo zobecnění dnešní kvantové teorie. Jasným kandidátem v tomto ohledu byl návrh Penrose vztahovat základní vědomé činy k gravitačně vyvolané redukci kvantových stavů. Nakonec to vyžaduje rámec budoucí teorie kvantové gravitace, který je dalek od toho, aby byl patřičně rozvinut. Spolu s Penrosem, Hameroff (Orch- OR teorie) argumentoval, že mikrotubuly v mozku by mohly být tím pravým místem k hledání

²⁰⁹ Dostupné na WWW: www.chronos.msu.ru/RREPORTS/vladimirov_fizika.htm - 38

²¹⁰ Dostupné na WWW: fyzika.jreichl.com/index.php?sekce=browse&page=729

²¹¹ Dostupné

na

WWW:

http://www.rowland.harvard.edu/organization/past_research/optics/default.html

²¹² Viz příloha. Obr. 5

takové redukce stavů. Tímto způsobem, formálně zobecněné pojmy jako komplementarita a **zapletení** (duchovní pouto -entanglement) lze aplikovat na jevy v obou duševních a materiálních doménách. Zejména vztahy mezi těmito dvěma mohou být koncipovány s ohledem na dvě hlediska jedné základní „reality“. Toto pojetí, založené na filozofii Spinozy, bylo považováno za zajímavé takovými vědci 20. století, jako Bohr, Pauli, Bohm, Primas, d'Espagnat, a další.²¹³

Michael Schermer píše²¹⁴: „Pokus spojit podivnosti kvantového světa a tajů makrosvěta (jako vědomí) není nic nového. Podle Hameroffa a Penrose uvnitř našich neuronů jsou malé duté mikrotubuly, které fungují jako konstrukční lešení. Jejich hypotéza je, že něco uvnitř mikrotubuly zahajuje **kolaps vlnové funkce** (uvědomění), který vede v kvantové provázanosti atomů²¹⁵. Kvantové koherence způsobují, že neurotransmitery v synapsi mezi neurony, jsou aktivovány v jednotném vzoru, jenž vytváří myšlení a vědomí. Vzhledem k tomu, že vlnový funkční kolaps může přijít pouze tehdy, když je atom „pozorován“, neurovědec Sir John Eccles, další zastánce myšlenky, dokonce navrhl, že „mysl“ může být tím *pozorovatelem* v rekurzivní smyčce z atomů do molekul neuronů myšlení na vědomí, mysl a atomy“.²¹⁶

Výše popsaná „Orchestrated objective reduction“ (Orch-OR) teorie koreluje s naší teorií o duchu, jako o kvantovém světle transcendingícím a zrcadlícím naši duši a univerzum. A pokud budeme dále studovat stavy duše, například smutek, zmatek, *zamlžení*, uvidíme, že tento problém je hlavním pro nevědomou světlem neprobuzenou duši, duši, o kterou musíme pečovat.

213 Dostupné na WWW: <http://plato.stanford.edu/entries/qt-consciousness/#4.1>

214 Dostupné na WWW: <http://www.quantumconsciousness.org/content/hackeryquackery-scientific-american>

²¹⁵ Srov. RADIN, D. I., Entangled minds.

216 Dostupné na WWW: <http://www.quantumconsciousness.org/content/hackeryquackery-scientific-american>

Jak nás toto duchovní světlo transcenduje, a jak to, že jsme si toho vědomi, když se najednou cítíme ne-sví. Je to okamžik propojení s druhým? Přestáváme být sami sebou, stáváme se dvoj-osobou kvantově propojenou s druhým. Jen ten, kdo opravdu pozná sám sebe, dokáže odlišit stav Já od stavu Já + druhý. Každá světelná částice, kterou zanecháme v jiné duši, je zrcadlově propojená se svým kvantovým dvojčetem v nás, které cítí to, co cítí on a zároveň reflektuje naše nitro. Proto někdy, když se zadíváme do očí druhého, máme pocit, že se díváme do **hologramu** vlastního já. To je tajemství kvantového klonování.

Pravděpodobně vše, v čem zanecháváme částičky své duše, je naším odrazem, kvantem, jako foton v de Broileho šterbině, který prolítl zároveň dvěma otvory²¹⁷ a stal se „dvojkvantem“. Odborníci na kvantové počítače tento dvojkvant nazývají *kubitem*- provázanou informační jednotkou dvou fotonů nacházející se v *superpozici*, tj. ve dvou polarizovaných stavech zároveň. Každá z těchto částic navzájem **zrcadlí** spiny druhého dvojčete a to nezávisle na tom, jak daleko v časoprostoru se nacházejí. Může to být stovky kilometrů, ale možná i stovky let. Proto obrazy geniálních malířů se nám zdají pořád aktuálními, živými, obsahují totiž neopakovatelnost ducha umělce a *ducha loci*. Tohoto ducha nejde napodobit, ale lze se jím inspirovat, jako nás může inspirovat čtení Heideggera nebo Hegela.

Duch nezná čas, je nadčasový, proto je to tajemství, které je ukryto napříč generacemi umělců a majitelů galerií. Proto nás pořád inspiruje hudba Mozarta a Bacha. Je totiž stále živá a věčná, jako je živý a věčný stvořitel- Bůh. On je veliký inspirátor, který vládne časem-oním nekonečným teď.

6.2 Bioontologie komunikace

Podle M. Prokešové „Lidské tělo a jeho podstata“ může být na základě nejnovějších vědeckých teorií chápáno jako akord, který vzniká souzvukem miliard tenkých strun. Přívrženci této teorie tvrdí, že veškerou hmotu a energii si lze

²¹⁷ dvě oči, pozn. aut.

představit v podobě nekonečných tenkých strun, které se chvějí v desetirozměrném vesmíru. Profesor Michio Kaku z City College of New York je přirovnává k houslovým strunám. Víme, že noty A, B, C, které lze na houslovou strunu zahrát, nejsou notami základními. Základní je sama struna. Existuje nekonečný počet frekvencí, jimiž struna může vzduch rozechvívát. Také superstruny vibrují na rozdílných frekvencích. Každá frekvence přitom odpovídá jedné subatomové částici. Lidské tělo, které se ze subatomových částic skládá, může tak být chápáno jako akord, který vzniká souzvukem miliard tenkých strun. Představme si, že kvantové částice jsou notami, harmonie produkované superstrunami pak představují fyzikální zákony a vesmír můžeme vnímat jako velkolepou symfonii vibrujících tenkých vláken²¹⁸ světla.

Světlo je život, proto jsou lidské bytosti v podstatě světelné bytosti, živé, vyzařující světlo informace. Ke kvantové komunikaci, podle všeho, tělo využívá biofotony. Jsou to informační balíčky, které posílají signály z jednoho bodu do druhého v podstatě stejným způsobem, jako optické kabely přenášejí signály pomocí světla. Je vědecky dokázáno, že každá buňka v těle emituje více než 100 000 světelných impulzů nebo fotonů za sekundu. Tyto světelné emise, které nejsou jen vypouštěné člověkem, ale všemi živými entitami, se nazývají biofotony a bylo zjištěno, že je to mechanismus řízení všech biochemických reakcí. Biofotony nesou informace o stavu těla, protože zdravé buňky, nemocné buňky, nádorové buňky, a infekční viry a bakterie mají různé světelné signály. Biofotony, stejně jako všechny druhy fotonů, mohou tvořit buď vzor *koherence*, kde se individuální světelné frekvence vzájemně doplňují jako v laserovém světle, nebo chaos, kde jsou jednotlivé frekvence neuspořádané. Tyto principy biofotonů tvoří základ pro biontologii.²¹⁹ Údaje z výzkumu Van Wijka a J. Ackermana (2005) podporují navíc

²¹⁸ PROKEŠOVÁ, M.,. Filosofie výchovy.

²¹⁹ Dostupné na WWW: <http://www.biontology.com/research/what-is-biophoton-science/>

hypotézu, že zvýšení emise fotonů člověkem může být ovlivněno meditací ²²⁰, ve filosofii známé jako kontemplace,, neboli nazírání fenoménů.²²¹

Jak můžeme objektivně dešifrovat světelné signály biofotonů? Pomůže nám v tom kvantová fyzika? Co všechno mohou sdělovat obrazy ducha? Pokud je mozek zatížen pouze na 10 procent, je možné, že zbylá část mozku se právě zabývá zpracováním duchovního nazírání? Tyto a jiné otázky by mohly pomoci vědě přiblížit se k duchovní pravdě a mlhavé podstatě naší existence. I když život, který prezentován vnějšími atributy je životem, a spíše připomíná mlhavý sen nežli autentické bytí nebo autentické uvědomělé prožívání, svět není tím, čím se jeví, ani my nejsme to, co vidíme vnějším zrakem. Otevírání se novým světům naděje a vizionářské bdělosti mysli jsou jedním z cílů našeho pobývání ve světě.

6.2.1 Oči - portály do dimenze bytí

Oko je okno duše, duše, která vykračuje do viditelná pro jinou duši. Společný duch je tak spleť, *interdimenzním* pohybem, kde my nedovedeme s jistotou určit, kde končí naše já a začíná já jiného. „Některé věci vidíme jen zrakem naší duše, nikoliv anatomickými očima“²²², říká Anna Hogenová. Vzhledem k *nonlocalitě* mysli a multidimenzionalitě vjemu, *zapletení* se do dialogu je odleskem niterné skutečnosti, přesto i pouhý odlesk mysli v jazyce nás dokáže zaujmout a postavit do pozice přijímajícího toto „zapletení“ jako přirozený důsledek interakce bytí a jednání. Duch je **spirálovitý tvar** vycházející „na procházku skrze oči“²²³. Představuje sebou jednotu, vpletenou do sítě jednotlivých aktérů činnosti. Existence průzračné jednoty pozorované *vnitřním zrakem*, je vnímaná jako společný organismus, který vytváří a *nazírá* sám sebe. Jako modelový příklad je tento organismus důkazem existence **reflexe** aktérů a vnitřní percepce. Percepce, kde

220 Pozn. autora

221 WIJK, V., ACKERMAN, J., Effect of meditation on ultraweak photon emission from hands and forehead. 2005.

222 HOGENOVÁ, A., Jsme rozhovorem, s. 10.

223 PONTY, M., Oko a duch.

každý směřuje svoji po-zornost do očí jiného (v-padnoutí do oka) a vnímá samého sebe jako součásti společného ducha, zakoušeného celkového bytí.

Co to je nazít bytí? „Vidění je setkání všech aspektů Bytí“²²⁴. Je velkým pokušením zjistit náhled Boha, jak si to přál Einstein, ale ještě větším je pokušení UVIDĚT to, co vidí Bůh, neboli nahlédnout krajem oka do zazrcadlí fenomenologie ducha. Pokud provedeme paralelu mikrovesmíru a vesmíru, naše oči také slouží jako **portály** do dimenze jiné duše. Kromě toho pravděpodobně přirozená empatie funguje díky kubitové jednotce dálkově provázaných kvantových částic²²⁵ zanechaných v jiném člověku a zároveň zrcadlících v nás. Uvedeme příklady:

*Jejich oči (pohledy) se se-**tkaly**. Po-**tkám** tě ještě někdy?*

Se-**tkání** je zde interferencí paprsku pohledů, zapletení duchovních nití.

*Ty mne bavíš.*²²⁶ Doslova lze interpretovat jako „ty mne ředíš“. Například metafora: „roz-**loučit** se“ (rozdělit louče, světlo) nám sděluje, že komunikujeme pomocí světla. Jazyk vyhmataává niterné **po-chody** duše i v tomto příkladu:

Potichonku duša prosočila.

*Skvoz pesočnye eti časy.*²²⁷

Básník říká „pomalu duše *prosákla* (pronikla) skrz tyto **přesýpací** hodiny. Portál, skrze který *prosákla* duše, jsou oči, které autor přirovnává k **přesýpacím hodinám**. Pokud se podíváme na obrázky černých děr, jejich tvar, horizont vstupu a výstupu, pak nám také připomínají přesýpací hodiny.²²⁹ Říkáme: „*oči jsou*

²²⁴ PONTY, M., *Oko a duch*, s. 32.

²²⁵ nacházejících se v superpozici, pozn. aut.

²²⁶ Bavít je rusky ředit

²²⁷ ГОСТИ ИЗ БУДУЩЕГО - Девушка которая поет.

²²⁸ Потихоньку душа просочилась. Сквозь песочные эти часы.

²²⁹ Dostupné na WWW: <https://apatruno.files.wordpress.com/2014/02/blackhole-79083611.jpg>

branou duše“. Podle toho, jak je nám člověk příjemný (je přijímán, přitahován námi, padnul nám do oka), oči, panenky se dilatují (viz metafora „chtělo se mi utonout v jejích očích“) a naopak. Pokud je nám člověk nepříjemný, „brána“ se uzavírá na minimum. Pokud duše je *hluboká*, tak pohled se nám zdá hluboký a *přitahuje* nás více nežli pohled *povrchní* a *prázdný*. Když pochopíme fungování vesmíru, můžeme přibližně chápat i fungování mikrovesmírů. Gravitace černé díry, očních panenek, umožňuje kvantum „leap“ - přechod mezi jedním a druhým *universem duší*. Dvě galaxie (duše) fúzí, tj. gravitačně se *zhrouť* do sebe. Zde si můžeme vzpomenout na anglické slovo **con-fused**. Někdy, kdy to propojení proběhne velmi intenzivně, se cítíme nesví, con-fused, v ruštině v *zamešatělstvě* (zamíchání).

Abychom mohli provést paralelu mezi **očima** a fenoménem černých děr, pokusíme se podívat do teorie fyziky. Jak vlastně vznikají černé díry? Podle Leonarda Susskinda za pět miliard let našemu Slunci dojde vodík a jaderné palivo se vyčerpá, hvězda se smrskne na zlomek původní velikosti, a stane se z ní bílý trpaslík. Pokud by Slunce bylo o polovinu těžší, dodatečná hmotnost by jej dokázala přenést přes fázi bílého trpaslíka a vznikla by neskutečná hustá koule neutronů. Pokud by Slunce bylo ještě hmotnější, ani hustá neutronová koule by nevydržela gravitaci v konečné implozi a byla by vecpaná do singularity nekonečné hustoty destruktivní síly. Úniková rychlost z tohoto jádra by byla větší než rychlost světla, zrodila by se skrytá hvězda, nebo jak říkáme dnes **černá díra**. Imaginární sféra opsaná kolem singularity, zvaná horizont událostí, rozděluje vesmír vedví²³⁰.

Je-li světlo vyzářeno uvnitř horizontu, zhrouť se do černé díry (viz metafora přitažlivý pohled), je-li vyzářeno za ním - světlo se vymaní z gravitace. Stejnou analogii můžeme vytvořit i na příkladu jezera, které má uprostřed výpust', kde voda uniká do jeskyně pod jezerem. Voda se žene k výpusti, avšak daleko od ní je rychlost pohybu vody tak nízká, že výpust' nejde odhalit. Každé těleso, které

²³⁰ SUSSKIND, L., Válka o černé díry.

podlehne *přitažlivosti*, se zhroutí do toho bodu, z něhož není návratu. Tento bod je analogií horizontu události černé díry. Jestli umístíme černou díru do gravitačního pole jiné hmoty (jiné galaxie), bude na černou díru působit zrychlení, jako na jakékoliv hmotné těleso, Černá díra může spadnout do větší černé díry, kde tato funguje jako portál do jiné dimenze (duše).²³¹ .

Zde uvedeme příklady metafor, kde oči jsou představovány jako nádoby na city

OČI JSOU NÁDOBY NA CITY

*V jeho očích vidím strach. Jeho oči byly **plné** zloby.*

*V jejích **očích** se zračila vášeň.*

*Jeho oči dávaly najevo hluboký **soucit**.*

*V jejích očích bylo vidět **lásku**.*

*Její oči přetékaly **citem**.*

OČIMA SE LZE DOTKNOUT

*Nemohu od ní **odtrhnout** oči.*

*Sedí s očima **přilepenýma** na televizi.*

*Její oči pozorně **ohmataly** každou podrobnost na tom vzorku.*

*Nemůže **odpoutat** své oči od jeho tváře.*

***Přeběhla** očima po všech předmětech v místnosti.*

POROZUMĚNÍ JE NAZÍRÁNÍ JINÝMA OČIMA (očima ducha)

***Vidím** do tebe.*

*Začít se dívat **jinýma** očima.*

*Já do něj nevidím, nijak se **ne-projevuje**.*

²³¹ Tamtéž.

*Dívat se z **jiného** úhlu.*

*Vidět něco v **jiném** světle.*

*Mám o něm **mlhavé** představy.*

*Už **vidím**, o co ti jde.*

*Z mého pohledu to **vypadá** trochu jinak.*

Kdybychom věnovali zkoumání duše stejný čas jako zkoumání těla, ontologie ducha by mohla být jedním z hlavních oborů našeho vzdělání. Ale jelikož introspekce vyžaduje určitou dávku sebezapření a intuitivního *ponoření* do hlubin duše, ne každý je tohoto schopen. Psychika má tendenci dynamicky **zrcadlit** duševní pohyb (po-chody), což ji přivádí k empatickým stavům zapomnění svého vlastního já, proniknutím do já jiného a prožíváním jeho vnitřního stavu. Tento stav je jako *přenos*, přenos myšlenek, jevu *i toho, co se nejeví*, pouze je naznačeno duchem v prozatímním nebytí. Levinas říká: „Existují situace, kde se totalita láme. Takovou situací je záblesk exteriority či transcendence ve tváři jiného. Tento koncept se vyjadřuje pojmem **nekonečná**“²³², jako dvě zrcadla naproti sobě.

Veškerá potíže ve snaze o popis ontologie komunikace je fakt, že tato interakce doposud byla *viditelná* pouze bytostí, která přesahuje čas a prostor, a to člověkem. Jen samotné Dasein má přístup ke svému vlastnímu bytí. „Hlubinná psychologie pramení z dimenze, kde věnujeme svou pozornost něčemu „tak mlhavému a prchavému, jako je duše“.²³³ Tedy schopnost vědění, stejně jako schopnost myšlení, se odvíjí hlavně od schopnosti fenomenologického nazírání, vidění sebe (introspekce), jiných lidí a celkové situace. Toto vidění, jak jsme již řekli (zjednodušeně řečeno) je podmíněno vnitřním světlem (*osvícením*) způsobujícím pronikavost pohledu. Tak například lze „vidět“ i do „*temných*“ či

²³² LEVINAS, E., Existence a ten, kdo existuje, s. 12.

²³³ ŘEPA, K., Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie, s. 15.

„mlhavých“ lidí. Např: „*On hned do každého vidí, hned každého prokoukne*“. Neschopnost vidět a chápat druhého je spjata s neschopností nazírat sama sebe.

Naše vnímavost a jasnost myšlení, jak už jsme se zmínili, se přímo odvíjí od vnitřní čistoty (duševní hygieny, pokud se vyjádřím slovy psychologů). „Smysly, zmítané příchylností či nenávistí, pokřivují lidskou přirozenost. Necht' nikdo nepodlehne jejich nadvládě, neboť to jsou překážky na cestě k poznání.“²³⁴ Duševní slepota odnímá lidem schopnost jasně myslet. V Koránu se popisuje tento fenomén takto: „Bůh **srdce** jejich i **sluch** jejich **zapečetil** a přes **oči** jejich **clonu** položil a pro ně je určen trest hrozný.“²³⁵

6.3 Mysl jako vznešená spirála

Duchovní *spirála* naší inteligence se rozvíjí do přítomnosti nového bytí, strhává a koncentruje naši pozornost, které nemůžeme okamžitě rozumět. Jak se to stává? Heidegger vysvětluje: „Čtveřina bytuje tak jako **zrcadlová hra** v jednoduché semknutosti sobě navzájem oddaných. Čtveřina bytuje jakožto světování světa. Zrcadlová hra světa je krouživý rej uvlastňování. (...) Rej je víření a zároveň *prsten*²³⁶, jenž víří a *hraje* tak hru zrcadlení. V uvlastňování světli ony čtyři do lesku jejich jednoduché semknutosti. Tím, že jim uděluje tento lesk, uvlastňuje vířící **prsten** vzájemně ony čtyři, dokořán otevřené v záhadu jejich bytování. Soustředěné bytování takto **vířící** zrcadlové hry je lehounký vír. V lehounkém **víru zrcadlově vířícího** prstenu vinou se ti čtyři do své jednotné, a přece každému z nich vlastní jednotné bytnosti. Poddajně se snoubí a ohebně kloubí v světování světa. Což jim umožňuje, aby se vykroutili do vlastního kroužku svinutého bytostného jádra. Ze zrcadlové hry tohoto drobného svitku uvlastňuje se věcnění věci“²³⁷. Jako polární záře blýskající na horizontu opojená magnetickým vlněním země, raduje se náš

²³⁴ BHAGAVATGITA 3:34.

²³⁵ KORÁN 2:7.

²³⁶ Viz příloha Obr. 2

²³⁷ HEIDEGGER, M., Básnický bydlí člověk, s. 31.

vnitřní zrak, tak cizí duše vnáší do nás nové netušené zážitky, **vy-víjí** nás, vytahuje nás ze spánku a vtláče do neomezených možností transcendujících naše bytí. „Do všeho je zapleteno bytí“, píše Hogenová, „zapléta se tak, že se kroutí podobně, jako se vplétají květiny do věnce. Proto je život, pobyt „der Kranz“ (věnec)“²³⁸.

Každé Boží stvoření je náповědou pro pochopení stvoření jiného. Příroda je kniha, ze které lze vyčíst tajemství kreace. Jako typický „**pattern**“²³⁹ může sloužit Fibonaččeho spirála, kterou můžeme nalézt ve tvaru mušle, konečků prstů, hurikánech a galaxiích. Tento vzor připomíná tvarem vír čtveřiny, „die Verwindung“²⁴⁰, „**zavinuté bytí**“, o kterém mluví Heidegger. „Počátek je to nejvyšší ve věnci, jemuž říkáme pobyt (Dasein). V tomto věnci je zavinut počátek a každý náš posun vpřed je současně možností návratu, po závit *zavinutí* květin do věnce.“²⁴¹

Duše **vine** se ven, tím napodobuje pohyb rostlin, ale v milion násobném zrychlení. „**Motá** se“ *dokola* jako dervišové v mystickém tanci. Ve stejném tvaru se **točí** částice plasmy²⁴² (viz kap. Duch jako plasma). K vidění duše potřebujeme „interní osvětlení“ - vnitřní světlo duše. Nepřestává nás udivovat, jak mohl James přijít na svoje *toky cogitationes*²⁴³. A jediné řešení, které nás napadá, že je nejspíš **uviděl** duchovním zrakem. Sebereflektující cogito v ideálním stavu je **schopné** se nazírat a může tyto vjemy převádět na vědomé zrkové obrazce. Není to nic nového. Stoupenci Pythagora měli například za to, že z očí **vystupují** pronikavé **paprsky**, které ohmatávají pozorované předměty jako jakási tykadla. Například metafora *touching-dojemný*.

²³⁸ HOGENOVÁ, A., Jsme rozhovorem, s. 123.

²³⁹ Viz příloha Obr. 7

²⁴⁰ Tamtéž, s. 125.

²⁴¹ Tamtéž, s. 118.

²⁴² Viz příloha Obr. 1

²⁴³ Viz příloha Obr. 4

„Světlo jako paprsek, který se lineárně šíří, různě se láme a zanechává v paměti (nebo paměťovém médiu) hmatovou stopu. Hmatové stopy mají schopnost zachytit a znovu vyvolat odražený obrys věci“²⁴⁴. Pomocí studia metafor můžeme se pokusit odhalit fungování černých děr stejně jako pomocí teorie černých děr a kvantové fyziky přiblížit představu, jak interaguje duch, jak vypadají platónovské **kruhy** duše a čtveřinový **vír**, který usebírá (legein) duch v jediný celek- přesah transcending čas a prostor. „Příroda je v nitru,“ říká Cezanne. Kvalita, světlo, barva, hloubka, jež jsou tam, před námi, jsou tu jen proto, že vyvolávají ozvěnu v našem těle, protože je přijímá“²⁴⁵. Stejně tak druhý člověk vyvolává ozvěnu v našem těle, když je přijímán – zanechává *otisk duše* v našem nitru. Tajemství skryté v této větě je jako náhlé procitnutí ze spánku nevědomí, jako proud myšlenek přesahující časoprostor v touze po neviditelném. Pohlčení pocitem sounáležitosti s celkem, jsme uchvázeni, uneseni **spirálovou** euforií jinobytí, jehož hlavním úkolem je pomoci probudit **vědomí**, pronikavost mysli.

Vznešenost ducha je určujícím faktorem vzdělanosti, právě té vzdělanosti, která náleží aristokratickému duchu v tom nejlepším smyslu, duchu schopnému bleskurychle pronikavě reagovat, bystře chytat myšlenky toulající se éterem. Zaostřené vnímání okolí a všeobjímající láska dávají nám náhlé osvětlení, to překrásné světlo, které prozařuje srdce. Lukášovo Evangelium ²⁴⁶říká „Nikdo přece nerozsvítí světlo a nepřikryje nádobou ani je nedá pod postel, ale dá je na svícen, aby ti, kdo vcházejí, viděli světlo.“ Je to světlo, které přináší nazření do nehmotné části našeho nitra. Jsou to vždy pochody do neznáma, **duševní „pochody“**, skládající často nevyzpytatelnou puzzle našeho já, které přivádí nás samotné k sobě. Duševní rozpoložení přinášející blízkost našeho nitra projevenou *přízní* k našim nejbližším, duševní blízkost k samému sobě a Bohu, *prozírá* naši existenci z neprůhledných temnot mračen minulých starostí.

²⁴⁴ NITSCHKE, M., *Oko a objektiv*.

²⁴⁵ PONTY, M., *Oko a duch*.

²⁴⁶ BIBLE, *Evangelium od Lukáše 8:16*.

Ušlechtilá vlastnost duše tkví v tom, že její stav mysli je **nad** věcí, je jakoby *povznesená* oproti duším přízemním. Taková duše si může dovolit být vřele příjemná, ušlechtilá a zabraná do něčeho, co ji dělá *zavinutou* v niterné části srdce, koncentrovanou a *ponořenou* do sebe. Duše upoutává pozornost nejen tím, že je něčím zajímavá, ale i tím, že je uchvácená věcmi, kterých si nikdo jiný nevšímá, věcmi **beyond** našeho chápání. Duše, která se stává *průhlednou*, vyzařuje napříč dimenzemi vstříc k druhému. Empatie je proniknutelnost duše, v jejíž hloubce cítíme s někým, kdo je nám duševně blízký, tato blízkost je téměř hmatatelná. Cítit s někým znamená se jím niterně stát. Chápat někoho do hloubky je přijmutí jeho názoru, pohledu, jeho *zamotávané* pozornosti hluboko v srdci. Chápat znamená mít **vhled**, porozumět jeho zkušenostem a zážitkům, jako by to byly naše vlastní.

Pečovat o tento **vhled** znamená odejít od všech bezvýznamných činností přinášejících zkalení duše a uvidět v tom nekonečném koridoru události **světlo**, které nám nese pochopení celku jako logu, usebraného v jednoduchou **zářící** spirálu. Někdy to znamená existenci v *rozevláté rozlitanosti* smyslů nespoutanou duševní *skleslostí a chladem*. Je to vždy boj o duši o její nepředstavitelný jas, jas, který je nám propůjčen Bohem. „Neboť Bůh, který řekl ‚ze tmy ať zazáří světlo‘, osvítil naše srdce, aby nám dal poznat **světlo** své slávy“²⁴⁷. Tato světelná **spirála** jsou kruhy duše, řečeno s Platónem, nebo **vír** podle Heideggera, místo, kde se nám ukazuje bytí, kde se stáváme vědomím vlastní identity. Vědomí není nikdy dokonale funkční nebo vypnuté. Jeho stavy (*koncentrace* ducha) se pohybují v nekonečné škále možností od *soustředěnosti* (v ruštině *sosredotočennost*, (*spinning mind* metafora)) do rozptýlenosti. Tedy legein, usebírání je vlastně **točení se ducha ve spirále**. Uvedu příklad z angličtiny „She tried to *slow her mind down* , but not only mind was **spinning**, the room was too.“²⁴⁸ Její mysl byla ve **víru** kvantových spinů, říkájí metaforu.

²⁴⁷ BIBLE2. Korintským 4:6.

²⁴⁸ BARNDEN, G., ATT-Meta Project: Metaphor, Metonymy and Mental States.

6.3.1 Duch nebo plasma?

Pokud zkusíme pozorovat stopy částic, uvidíme, že jejich obvyklý pohyb má také tvar **víru** (spirály)²⁴⁹. Konceptuální počítačová ilustrace zobrazuje rostoucí lidské chápání kvantové fyziky jako pohled prohlížejíci pohyb subatomárních částic stop vypadajících jako víry. Stopy tohoto **víření** vyplývají z energetických nabitých částic pohybujících se přes bublinové komory obsahující přehřáté kapaliny. Ionizace kapaliny přivádí částice k varu a každá částice vytváří výraznou stopu, jako jsou **spirály** u elektronů a pozitronů.²⁵⁰

Ale pokud si vzpomeneme na platónské kruhy, Leibnizovy zrcadlové monády, Heideggeruv „ring“, můžeme předpokládat, že de Broglieho vlny²⁵¹ nejsou vlny, ale opět **spirály**, jak to dokazují experimenty ve švýcarském CERNU. Kromě toho duch podle všeho má povahu plasmy. V tabulce dole uvidíme, že duch jakož i plasma jsou schopny všech čtyř skupenství, kterých je schopna materie. Tudíž, plasma může být, jak ve stavu plynu (aura), vody (vliv) i ledu - pevné materie.

Vrátíme se k Dasein. „Heidegger přesně říká: „Jen skrz světlo se barva dostane ke svému Dasein, jen v jeho „Da-“, zde jest. Proto je Dasein charakteristické svým osvětlováním, proto každé „Da- seiende „(tu – jsoucí)“ potřebuje zásadní nasvícení, pak teprve se věc ukazuje.“²⁵² Ne nadarmo Aristoteles na mnohých místech srovnává **nús** - νοῦς a fós – φῶς (rozum a **světlo**). Platónské **kruhy** totožnosti a rozdílnosti se ukazují v pohybu duše, pohyb je nasvícením, v němž se ukazuje identita a rozdíl, ale identita a rozdíl musejí být už v duši předem dány jako předpoklady, nevznikají v nějakém procesu. To je platónský pohled na duši a její

²⁴⁹ Viz příloha Obr. 6

²⁵⁰ Dostupné na WWW: <http://fineartamerica.com/featured/1-particle-tracks-and-head-mehau-kulyk.html>

²⁵¹ Viz. Double slit experiment.

²⁵² HEIDEGGER, M., Grundbegriffe der Aristotelischen Philosophie, s. 201. in HOGENOVÁ, A., K „úsebirání“

logos. **Nús** se fyzikálně podobá naskrz pronikajícímu **ohni** (plasmatu)²⁵³. Tento oheň projde vším, rozděluje vše na základní elementy. Oheň penetruje vším, stejně jako duše, proto svým způsobem vše spojuje."²⁵⁴ Ten zmíněný „oheň“ nús se právě chová jako čtvrté skupenství hmoty - **plasma**.

Podle nejnovějších výzkumů plasma ve vesmíru ve stavu beztíže vypadá jako **vír** popsaný Heideggerem a má tvar „**vířícího prstenu**“²⁵⁵ (Ring). Kromě toho, experiment prokázal, že plazma není tekutá, ale má **krystalovou** mřížku, která by teoreticky mohla provádět zrcadlení (reflexi vědomí), jak to popsal Leibniz. Tato struktura přesně opakuje tvar naší galaxie a při zmražení tekutým dusíkem se plasma proměňuje ve strukturu s přesností opakující tvar DNA²⁵⁶. Tento jev byl potvrzen v nepřítomnosti gravitace a změnil názor vědců na to, co znamená čtvrté skupenství hmoty.²⁵⁷

Plasma, jak jsme uvedli, je čtvrté skupenství hmoty, přirozeným způsobem doplňující řadu pevná látka, kapalina. Vzniká pomocí ionizace plynu a lze ji spatřit v mlhovinách, sluneční koruně, polární záři, blescích, jádrech hvězd, tokamacích. Z plasmy je stvořeno devadesát devět procent vesmíru. Vlastnosti plasmy jsou odlišné od vlastností plynu a kapalin, protože reaguje na magnetické a elektrické pole a sama je vytváří. Plasma je skupenství, odlišné od plynu tím, že jeden nebo více elektronů byly odtaženy od některých nebo všech atomů. Plasmová vlákna dokážou rychle vyrábět všechny formy hmoty, které můžeme vidět v prostoru: plyn, voda, oheň, pevná hmota. Do plasmy je zakomponováno velmi silné elektromagnetické pole a nabitě částice mohou rotovat podle magnetických indukčních čar a v oblasti intenzivnějšího magnetického pole se mohou odrážet. Tak vzniká **magnetické zrcadlo** (reflexe ducha). Tento elektronový plyn může být

²⁵³ Pozn. aut.

²⁵⁴ HOGENOVÁ, A., K „úsebirání“

²⁵⁵ Viz příloha Obr.2, 3

²⁵⁶ Viz příloha Obr. 8.

²⁵⁷ Dostupné na WWW:<http://the-day-x.ru/kristall-vremeni-i-chetvertoe-sostoyanie-veshchestva-plazma.html>

částečně nebo úplně ionizován. Také magnetické pole plasmy může být dokonale „vmrznuté“, ve tvaru DNA, nebo difunduje do okolí²⁵⁸

Když se podíváme na tuto tabulku, zjistíme, že mysl, neboli Self (jak to nazývá Lakoff) se chová jako plasma a odpovídá ontologickým metaforám, které zde vizualizují všechny čtyři skupenství hmoty.²⁵⁹

Fyzikální stavy Ducha	English	Český	Ruský
Duch v tekutém stavu	To in- <i>flu-ence</i> someone	Má v- <i>liv</i> na někoho je vliv-ný	Ona silno <i>vlijaet</i> na kogo-to (lit. She strongly pours herself into someone)
Duch jako nestabilní hmota	She is broken down. He is torn to pieces	Se zhroutil. Je roztržitý.	Ona совсем rassypalas' ot gorja.
Duch jako světlo nebo tma	Shine with happiness., personality is shining through, to have dark thoughts	Vlité světlo víry, zářít radostí. Mít temné myšlenky, mít zatemněno	Sijat' ot radosti. Temny celovek eto
Oddělení dvou duší je vyzáření	Dissociate, disjoin	Roz-louč-it se.	Raz-luchit'
Duch jako plyn nebo aeter.	To be distracted, concentrated, dispersed	Rozptýlený, koncentrovaný. Ona působila velmi étericky.	Rassejannyj (lit. dispersed)
Mračný, mlhavý Duch	Frowning, scowling, scattered being	Zamračený, zakaboněný, chmuřit se, mlžit	Na- <i>chmur-ennyj</i> (<i>shmary</i> -clouds), Moročit' golovu (lit. Making clouds, fog around sb's head)
Duch vytváří atmosféru	To create fun /learning atmosphere. His <i>presence</i> still lingers here.	Zanechávat za sebou atmosféru strachu. Vytvářel příjemnou atmosféru	Sozdat' prijatnuju atmosferu otdyxa. V offise byla veselaja atmosfera

Kosmologický model představený dnes ve školách a médiích popisuje velký třesk a účinky gravitace, kde se předpokládá, že vesmír se náhle rozšířil z

²⁵⁸KULHÁNEK, P., Úvod do teorie plazmatu.

²⁵⁹Srov. MACHOVÁ, S., KLEČKOVÁ, J., Are we waves or are we particles.

nekonečně malého kousku něčeho, ke své současné velikosti a stále se rozšiřuje. Tvorba samotných galaxií, ale i hvězd a planet má být údajně výsledek gravitačních sil. Díky tomuto modelu však vznikly problémy teoretiků najít podstatu takových jevů, jako temné hmoty, temné energie a temné síly, aby jejich model fungoval. Porovnáme-li tento model s Biblí, nemáme problém s tím, že vesmír byl rozšířen na začátku. Alespoň to vysvětluje, odkud počáteční energie pochází. Nicméně Bible považuje rozšíření za hotový čin. Porovnáme-li Big Bang gravitační model, s tím, co vlastně vidíme ve vesmíru, stejně jako v našich laboratořích, jsme konfrontováni s něčím hodně odlišným, a mnohem silnějším než gravitace. Je to plasma.²⁶⁰

Takže pokud tomu dobře rozumíme, nejen 99 procent vesmíru je stvořeno z plasmy, ale pravděpodobně i náš duch. Pokud to tak je, pomocí teorie plasmy můžeme zkoumat nejen **pochody** (*pohyb*) duše, ale i kognitivní funkce - zejména vědomí. Podle Stuarta Hameroffa, který se zabývá teorií kvantové mysli, stav uvědomění je kvantový, výše zmíněný „self collaps of the wave function“²⁶¹. V moment uvědomění se náš duch chová jako kryogenně **zmražená plasma**²⁶². - zastaví se, duch se *projasní*, stává se *transparentní*, a jeho krystaly fungující jako **zrcadla**, odráží sebe sama i vše, co se děje v jeho okolí. Vlastně, pokud to hodně zjednodušíme, informace o našem vědomí je odražená a předávaná **opticky**, jako v optickém kabelu. Pro nás je to milisekunda, ale pro ducha nazírajícího z věčnosti je to dost dlouhá doba na to, aby sečetl informaci o našem bytí

Podíváme se dále do teorie plasmy a uvidíme, že procesy probíhající v ní korelují se stavy ducha. „Na počátku v plasmě lehké fotony byly uvolněny interakcí elektronů s volnými jádry. Předtím, než byly vytvořeny neutrální atomy, plasma se jevila na způsob mlhy,‘ (příklad *zamračený obličej*), neumožňovala dostat se světlu ven. Světlo bylo *rozptýlené* v plasmě samotné. Ale když ionty začaly formovat

²⁶⁰Dostupné na WWW: http://www.setterfield.org/zpe-plasma_model.html

²⁶¹Dostupné na WWW: <http://www.quantumconsciousness.org/content/hackeryquackery-scientific-american>

²⁶² Viz příloha Obr. 8

neutrální atomy, došlo ke změně. Jakmile neutrální atomy byly převládající, a většina elektronů začíná být spojována s atomy, světlo už není rozptýlené jako dříve. Plasma se stává průhlednou pro světlo.²⁶³

Fyzikální experimenty ukazují, že v plasmě, i když je ionizováno pouze 1 % z atomů v plynu, plyn se bude stále chovat jako plně ionizovaná plasma a podle toho reagovat na elektrické a magnetické pole. Takže i po okamžiku oddělení (decoupling) „hmota tvořící vesmír stále reaguje na elektrické a magnetické pole stejným způsobem, jako plně ionizované plasma. Ve skutečnosti bylo prokázáno radioastronomem Gerritem Verschuurem, že takzvané „neutrální“ vodíkové mraky v naší galaxii, kde ionizace je pouze jedna část z 10 000, se stále chovají jako plasma a jsou stále spojeny se silnými elektrickými proudy a magnetickým polem obvykle spojeným s plasmou. V okamžiku, kdy dochází k rozdělení a začíná neutrální tvorba vodíku v původní plasmě, světlo začíná proudit a plasma se stává **transparentní** jako duch²⁶⁴. Tento okamžik *projasnění* jako hinblick ve vědomí je základem pro transcendentní nazírání, které kvantové vědomí provádí. Vlastně **vědomí** JE samotný proces *projasnění a usebírání* se (legein) v jednoduchou jednotu **-Logos**.

Jsme zajatci vlastního bytí. Bytí se přesto nějakým nepochopitelným způsobem jeví našim očím. Inspirovat je jako dovést lidského ducha k dokonalému *spirálovitému* vzoru, patternu, který hýbe vesmírem, nechat světlo vznítit, o-slovit, přijmout tvořivý *věnc* jiného rozumu. Jakkoli je tato idea povznášející, není to vůbec lehké. Nelze kohokoliv přivést k introspekci, *nezamlženému* pohledu do sebe, aniž by se sám o to snažil. Nazření nitra jeho vlastní duše je jako probudit jeho intuici, *prozíravost*, k průhlednosti čistého bytí. „Neskrytost se zakládá v sebeskrývání (Sichverbergen). Sebeskrývání je vždy zprostředkováno spárou, jež není představitelná a předmětného charakteru. Překonat tuto spáru je možno jen vblíknutím, **vhledem**. A to je největší důvod pro tvrzení, že filosofické texty prvních myslitelů nemůžeme číst jako protokol, slovo od slova, pomocí jen a jen

²⁶³Dostupné na WWW: http://www.setterfield.org/zpe-plasma_model.html

²⁶⁴Tamtéž.

slovníkových významů, proto je tak důležitá hermeneutika textů. K významům prvních myslitelů se dostáváme jen připomínkou **vhledu**, a tak je tomu i v každém významném objevu v přírodních vědách. Vždy jsou jednotou metody a intuice“²⁶⁵, píše A. Hogenová.

²⁶⁵ HOGENOVÁ, A., K problematice logu.

7 Závěr

„Zkoumejme tedy, zda z poznanych cest tohoto vnějšího světla a z porovnání jich s cestami vnitřního světla lze vypátrat základy toho, oč usilujeme.“²⁶⁶

Polidštění světa je možné jen tak, že samotný člověk se stane více lidským, více člověkem, říká Hejdánek. Tato vzájemná blízkost se světem, s bytostmi kolem vzniká „skrže moji otevřenost, skrže moji osobní angažovanost, skrže můj zájem o druhého, moji sympatii, lásku k němu, a zároveň na něj reaguji jako na subjekt, přizpůsobením svých vlastních reakcí struktury „osvětí,, (Lichtung) jiné bytosti“²⁶⁷. Naše já zde dochází k bytostnému setkání v celé své složitosti, kontextury, jiná bytost se stává součástí mne, jsem to pořád já, ale již jiný. Tato kon-textura, **vě nec** života („Der Kranz“)²⁶⁸ je k nahlédnutí, pokud přistoupíme k vědě jako holistickému fenoménu a vytvoříme univerzální teorii interakce bytí.

Tématem disertační práce byla **ontologie interakce**. Cílem práce bylo pomocí kognitivních metafor zmapovat **nepředmětnou dimenzi bytí** z hlediska interakce světla mysli v kapitole *Via Lucis*, konceptualizovat ontologii výchovy jako péči o duši v kapitole *Výchova k transcendenci*, určit možnosti studia vědomí, pochodu ducha z hlediska spojitosti náboženské mystiky, kognitivně- fenomenologických pojmů a poznatků kvantové fyziky (v kapitole *Kvantová mysl*) a prozkoumat, nakolik tyto poznatky korelují s již známými fenomenologickými studiemi. V této práci jsme se dotkli pozorování z oblasti biologie v kapitole *Bioontologie komunikace*, v neposlední řadě jsme se přiblížili k ontologii umění a krásy v oddíle zvaném *Lidské Já jako zrcadlo vesmíru*, prozkoumali povahu mysli a duševních pochodů jako základních způsobů interakce.

²⁶⁶ KOMENSKÝ, J., A., *Via lucis*, s. 56.

²⁶⁷ HEJDÁNEK, L., *Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti*, s. 63.

²⁶⁸ HOGENOVÁ, A., *Jsmo rozhovorem*, s. 123.

Fenomenologie přístupu k vědění se mnohdy liší od tradiční metodologie vědy, avšak v této práci se nám podařilo nastínit společné pilíře, podle kterých by se mohla ubírat jak fenomenologie, tak kvantová fyzika. Tímto hlavním pilířem je studium vědomí. Mysl a vědomí je nedílnou složkou duše interagující s jinými dušemi na základě společného přesahu (průniků vědomí). Hlavní přínos této teorie spočívá v tom, že se nám najednou **otevívá** nová dimenze nepředmětného bytí, a to ve zcela empiricky **vnímatelném** rozměru. Pomocí studia metafor bytí jsme zjistili, že *univerzální pojmy jazyka duše* vykazují stejnou konceptualitu ve všech zkoumaných jazycích.

Edenský univerzální jazyk byl a stále je odrazem ducha a proniká do jeho hlubin – základů bytí – Logu. Univerzální koncept interakce bytí je zabudován a spolehlivě ukryt v pojmech, kterými *promlouvá duše*. Vnitřní život – život ducha lze nahlédnout právě v těchto výrazech přirozeného jazyka. Právě **slovo** je opravdovým můstkem mezi **duchem** a **vědomím**, mezi metafyzickou a empirickou realitou. Lidská duše je pro něj otevřenou knihou, jak říká M. Heidegger²⁶⁹, *řeč je řeč bytí*, **kontext** vetkaný do duše, je zde pramenem poznání, otevírajícím horizonty, **spáry** - bytostného pochopení druhého a nakonec... i pravého *setkání*.

Pokusíme se tedy shrnout dynamiku bytí pomocí kognitivních metafor znovuobjevených v průběhu této práce. Podstatou **ontologie interakce** je *reflexe* a *transcendence* – **pronikavost** mysli (sharpness), otevřenost (open mind), vystoupení ze sebe (existence), dávání najevo (**jevení**, Erscheinung), uvolnění, odpoutání se od dosavadních představ, jasnost, čistota mysli (nezamlženost, nezmatek), zájem (bytí uvnitř -inter-esse), se-**tkání**, vnímavost, pozornost, dojem, otisk ducha (im -**pression**), schopnost akceptace (**padnouti** do **oka** (fenomén černých děr), hloubka duše, zamíchání se (smích, bavení), *propletenost* zavinutého bytí (die Verwindung²⁷⁰, **entanglement**), vytvoření **atmosféry**, empatie, vztažení se (*at-tention* - napětí), **přízeň** (*be-longing*), následné **pouto** („bond“, provázanost

²⁶⁹ HEIDEGGER, M., Bytí a čas.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 125.

kubitových jednotek), sdílení (přesah), naplnění interakce (vliv, působení), **rozloučení** (vyzářením), následná péče o duši, mysl.

Dále jsme zde prozkoumali nové fenomény **kvantové provázanosti**, **plasmatické** povahy ducha, **komunikaci** očí podle naší hypotézy fungujících v mikro vesmíru jako *černé díry* v kosmu. Z hlediska psychologie zde dopodrobna rozebíráme povahu mysli jako *vznešené spirály*, povahu zraku duše, její stavy smutku a zmatenosti, vnímání krásy a umění. V neposlední řadě se věnujeme hermeneutice Písma svatého (kap. *Vnitřní světlo jazyka*), **filosofii víry**, vzorům stvoření a povaze **světla** – **božské podstatě** duše společného pro **všechna náboženství**, která může být dobrým základem pro **mezináboženský dialog**. Snažíme se zachytit a vyjasnit existenciální otázky jako: „Co je náš účel na zemi?“, „Jak můžeme pečovat o svoji duši a duši ostatních?“ „Co je podstatou duše a jejího vývoje ve světě?“ Chceme tak napovědět čtenáři, že naším úkolem na cestě světla je být odrazem Božím, zrcadlem (to znamená čistým „**zrcadlem**“, s čistou duší), stvořeným k odrazu a šíření světla, což je podle Komenského neúčinnějším lékem na „tmu lidských zmatků“. Pro mysl zasaženou *mlhou* je obtížné nazít ideji o světle duše. Je nesnadné pro ni pochopit, že navracení mysli k *jasu* je pro nás otázkou života a smrti. Edenský jazyk nezmizel, ale zůstává hluboko ukrytý v našich duších. Stále jím mluvíme, aniž bychom si to uvědomovali, stále jsme schopní vnést (vlít) světlo porozumění do duše jiného, nebo jak se říká: „Pogovorit po dušam.“²⁷¹

Když si uvědomíme praktické důsledky týkající se ontologické interakce mezi lidmi, pochopíme, že zachování vlastní integrity mysli (duše) v průběhu každodenních setkání je téměř nemožné. Důležitý moment je vědět, že ne vždy si odnášíme jen světlo, ale někdy nechtěně vstřebáme i „darkness“²⁷² cizí mysli. Abychom si udrželi jasnou, pronikavou, bystrou, tvořivou a nespoutanou mysl a předešli následkům „špatných“ vlivů, je důležitá péče o duši: její pravidelná očista, protože *genius* je duch, proto i genialita je především duchovnost. „Z duševní

²⁷¹ V jazyce ducha, pozn. aut.

²⁷² Duchovní „náказа“, pozn. aut.

čistoty vykvétá moudrost (...), kdežto zmatek, sebeklam a tupost jsou trojím plodem **temné nevědomosti**“²⁷³.

²⁷³BHAGAVATGITA 14:17.

8 Literatura

BARNDEN, G. *ATT-Meta Project: Metaphor, Metonymy and Mental States*, [online]. 2012 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.cs.bham.ac.uk/~jab/ATT-Meta/>>

GADAMER, H. G. *Philosophical Hermeneutics*, University of Kalifornia Press 1976, ISBN 10: 0520034759

GRANDPIERRE, A. *The physics of collective consciousness*. Cambridge university press, cambridge, 1999, 235pp., ISBN 0 521 66025

HAVEL, I. M. *Zjitřená mysl a kouzelný svět*. Praha: Dokořan, 2013, ISBN: 978-80-7363-503-9

HAVEL, I. M. *Prožívání epizodických situací – modality a hraniční případy*, In: *Kognice a umělý život VI.*, (J. Kelemen, V. Kvasnička, eds.), Slezská universita v Opavě, Opava, 2006

HEGEL, G.W.F. *Fenomenologie ducha*, Praha: OIKOYMENH; ISBN: 978-80-7298-316-2

HEGEL, G.W.F. *Estetika: svazek druhý*, Praha: Odeon, 1966

HEIDEGGER, M. *Besinnung*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann. 1997, s. 238. in HOGENOVÁ, A. *K problematice logu*, [online], 2013 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z WWW: <<http://sffp.sweb.cz/archiv/hogenova4.htm>>

HEIDEGGER, M. *Grundbegriffe der Aristotelischen Philosophie*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann 2002, s. 201. in HOGENOVÁ, A., *K „usebírání“*, [online]. 2013 [cit. 2013-09-05]. Dostupné z WWW: <<http://sffp.sweb.cz/archiv/hogenova5.htm>>

HEIDEGGER, M. *Básnický bydlí člověk*, Praha: OIKOYMENH, 2006 - 203 s. ISBN 80-7298-165-X

HEIDEGGER, M. *Bytí a čas*. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-12-7.

HEIDEGGER, M. *Zrození uměleckého díla*. Orientace, 1968, roč. 3, č. 1, 2, 3.

HEJDÁNEK, L. *Nepředmětlost v myšlení a ve skutečnosti*, 1997. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-39-9.

HOGENOVÁ, A. *K problematice logu*, [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://sffp.sweb.cz/archiv/hogenova4.htm>>

HOGENOVÁ, A. *K problematice dobra*, [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.pvsps.cz/data/document/20100503/kolo07-hogenova.pdf?id=66>>

HOGENOVÁ, A. [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <http://collegium.skauting.cz/verejnost/materialy/profesorka_hogenova_rozhovor>

HOGENOVÁ, A. *K usebrání* [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://sffp.sweb.cz/archiv/hogenova5.htm>>

HOGENOVÁ, A. *K problematice celku*. [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://nb.vse.cz/kfil/elogos/miscellany/hogen102.htm>>

HOGENOVÁ, A. *J sme rozhovorem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7290-526-3

HOGENOVÁ, A. *K filosofii výkonu*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-35-X

HOGENOVÁ, A. *Starost o duši*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-

HOGENOVÁ, A. *Myšlenky o dnešku*, Paideia 4/X/2013 - Autumn 2013, [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/index.php?sid=2&lng=cs&lsn=10&jiid=32&jcid=264>>

- HUMBOLDT, W. *O rozmanitosti stavby lidských jazyků a jej vplyve na duchovný rozvoj ľudského rodu*. Bratislava: Veda, 2000. ISBN 80-224-0607-4.
- JASPERS, K. *Filosofická víra*. Praha: OIKOYMENH, 1994. ISBN 80-85241-77-3
- JUNG, C.G. *Člověk a duše*, Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0543-9
- JASPERS, K. *Šifry transcencie*. Bratislava: Kalligram, 2004. ISBN 80-7149-655-3
- JUNG, C.G. *Osobnost a přenos* (Výbor z díla, III. svazek), Nakladatelství Tomáše Janečka, 1998, ISBN 80-85880-18-0
- JUNG, C.G. *On the Nature of the Psyche*, in Collected Works vol 8. *In The structure and Dynamics of the Psyche*, London: Routledge. 1970, ISBN 978-0-415-06581-8,
- KOHUT, P. *Crisis of Contemporary Theoretical Physics and the Truth in the Mirror of Dialectical Logic*, [online]. 2015 [cit. 2015-22-03]. Dostupné z WWW <<http://www.lifeenergyscience.it/english/2014-eng-1-01.pdf>>
- KOMENSKÝ, J., A. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. 2. díl. Praha: Svoboda, 1992. ISBN 80-205-0228-9.
- KOMENSKÝ, J. A. *Via lucis*. Praha: SPN, 1961. ISBN 80-205-0226-2
- KRATOCHVÍL, Z. *Výchova, zřejmost, vědomí*. Praha: Herrmann & synové, 1995. ISBN 80-238-0473-1.
- KULHÁNEK, P. *Úvod do teorie plazmatu*, Praha: AGA 2011, ISBN 978-80-904582-2-2
- LAKOFF, G. & JOHNSON, M. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-071-6.
- LAKOFF, G. & JOHNSON, M. *Philosophy in the Flesh*. New York: Basic Books, 1999. ISBN 0-465-05673-3.
- LEVINAS, E. *Existence a ten kdo existuje*, Praha: OIKOYMENH, 2009. ISBN-10: 80-86005-36-4

MACHOVÁ, S. & KLECKOVÁ, J. *Are we Waves or are we Particles? A New Insight into Deep Semantics in Natural Language Processing*. Proceedings of the 2010 6th IEEE International Conference on Natural Language Processing and Knowledge Engineering. Beijing, China, 2010, pp. 351–354. ISBN 978-4244-6897-3.

MACHOVÁ, S. & KLECKOVÁ, J. *The Quantum of Language. A Metaphorical View of Mind Dimension...*: INTELLIGENT INFORMATION AND DATABASE SYSTEMS, Lecture Notes in Computer Science, 2012, Volume 7198/2012, 163-168, Springer Berlin / Heidelberg, ISBN: 978-3-642-28492-2. [online]. 2013 [cit. 2013-12-06]. Dostupné z WWW: <http://www.springerlink.com/content/67151p1315008h55/>

MACHOVÁ, S. *How Influence Creates Quantum Entanglement? Visualizing Mind – Mind Interaction*, TOWARD A SCIENCE OF CONSCIOUSNESS 2012, The Center for Consciousness Studies at the University of Arizona, Tucson, AZ, USA, [online]. 2013 [cit. 2015-12-03] Dostupné z WWW: http://www.consciousness.arizona.edu/documents/TSC2012CCS_BookofAbstracts_forweb2012.pdf

MACHOVÁ, S. *K metafyzickým otázkám jazyka*. Diplomová práce FF ZČU, 2009.

MACHOVÁ, S. *Via lucis v univerzálním jazyce světla*, PAIDEIA, Číslo/Ročník/Rok: 4/VII/2010 - Autumn 2010, ISSN 1214-8725, [online]. 2013 [cit. 2013-18-03]. Dostupné z WWW: <http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/index.php?sid=2&lng=cs&lsn=10&jiid=23&jcid=183>

CAREY M. *Hero*, Columbia records, 1993, [online]. 2013 [cit. 2015-12-03] Dostupné z WWW: <http://www.azlyrics.com/lyrics/mariahcarey/hero.html>

NITCSHE, M. *Oko a objektiv*, [online]. 2015 [cit. 2015-12-03] Dostupné z WWW: http://casopis.ergo.sweb.cz/texty/martin_nitsche.htm

- MERLEAU-PONTY, M. *Oko a duch a jiné eseje*. Praha: Obelisk, 1971.
- MERLEAU-PONTY, M. *Viditelné a neviditelné*. Praha: OIKOYMENH, 2004. ISBN 80-7298-098-X
- MICHÁLEK, J. *Topologie výchovy : (místo výchovy v životě člověka)*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-01-1.
- MOORE, R. C. G. *Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-195-9.
- NALIMOV, V. V. *Verojätnostnaja model jazyka*, Moskva: Nauka, 1979.
- NALIMOV, V. V. DROGALINA, Ž. *Realnost nerealného. Verojätnostnaja model bessoznatelnogo*. Editor: „Mir idei“, 1995.
- ŽDARSKÝ, P. recenze knihy HOGENOVÁ, A. *K filosofii výkonu*, [online]. 2015 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/index.php?sid=3&lng=cs&lsn=1&jiid=11&jcid=83>>
- PALOUŠ, R. *K filosofii výchovy: východiska fundamentální agogiky*. 1. vyd. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25390-3.
- PALOUŠ, R. *Paradoxy výchovy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1650-6
- PATOČKA, J. *Tělo společenství, jazyk, svět*, Praha: OIKOYMENH, 1995. ISBN 80-85241-90-0
- PATOČKA, J. *Komeniologické studie* 1. Praha: OIKOYMENH, 1997. ISBN 80-86005-52.
- PATOČKA, J. *Péče o duši: soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě a v dějinách, I*. Stati z let 1929–1952. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-24-0

PELCOVÁ, N. *Vzorce lidství: filosofie o člověku a výchově*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-64-1.

PENROSE, R. & HAMEROFF, S. *Consciousness in the Universe: Neuroscience, Quantum Space-Time Geometry and Orch OR Theory*. Journal of Cosmology 14. 2011. [online]. 2011 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://journalofcosmology.com/Consciousness160.html>>

PROKEŠOVÁ, M. *Filosofie výchovy*. Ostrava: PdF OU, 2004

RADIN, D. I. *Entangled minds: extrasensory experiences in a quantum reality*, New York: Simon and Schuster, 2006

MARTIN, A. *Nezkalená mysl*. Praha: Arbor Vitae, 2000. s. 53. in ŘEPA, K., *Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie*, s.31,88, Jan Evagelista Purkině, Universita Usti nad Labem, doctoral thesis

PONĚŠICKÝ, J. *Uvod do moderni psychoanalzy*. Praha: Triton, 2003. s. 28 79 in ŘEPA, K., *Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie*, s. 77, Jan Evagelista Purkině, Universita Usti nad Labem, doctoral thesis

ŘEPA, K. *Tvůrčí proces z pohledu hlubinné psychologie*, Jan Evagelista Purkině, Universita Usti nad Labem, doctoral thesis

SCHWARTZ, S. *Towards science of Consiousness*, 2012, The Center for Consciousness Studies at the University of Arizona, Tucson, AZ,USA,

STARK, S. *Filosofie 18. - 20. století: vybrané kapitoly*, 2000 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-592-8

SUSSKIND, L. *Válka o černé díry*, Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-1021-0

TOTH, R., *Deset omylů naší školy*, [online]. 2014 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://psychologie.cz/deset-omylu-nasi-skoly/>>

VAŇKOVÁ, I. a kol. *Co na srdci to na jazyku*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0919-3.

VOPĚNKA, P. *Meditace o základech vědy*. Brno: Práh, 2001. ISBN 80-7252-044-X.

WIJK, V., ACKERMANN, J. *Effect of meditation on ultraweak photon emission from hands and forehead*. 2005, [online]. 2015 [cit. 2015-22-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16086532>>

СЕРГЕЕВ, К.А., СЛИНИН, Я.А. *Феноменология духа Гегел как наука об опыте сознания*. 1994. [online]. 2014 [cit. 2014-22-05]. Dostupné z WWW: <<http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z00000394/>>

ЧЕРНИКОВА, Н., *Психологизм видения реальности*, [online]. 2014 [cit. 2014-22-05]. Dostupné z WWW: <http://ido.tsu.ru/other_res/hischool/4ernikova/r1gl23.htm>

ГОСТИ ИЗ БУДУЩЕГО - *Девушка которая поет*, [online]. 2015 [cit. 2015-16-01]. Dostupný z WWW <<http://megalyrics.ru/lyric/gosti-iz-budushchiegho/dievushka-kotoraia-poiet.htm#ixzz3SUXgs4cW>>

Náboženské texty, dostupné elektronicky:

BHAGAVATGÍTA, [online]. 2012 [cit. 2012-18-05]. Dostupný z WWW: <<http://osviceni.unas.cz/texty/bhagavadgita.html>. >

BIBLE, [online] 2012 [cit. 2012-18-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.biblenet.cz>.>

KORÁN, [online]. 2012 [cit. 2012-18-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.islamweb.cz>. >

Elektronické zdroje:

Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006. [online]. 2015 [cit. 2015-19-03]. Dostupné z WWW: <https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=Stanford+Encyclopedia+of+Philosophy%2C+2006>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04]. Dostupný z WWW: <www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/magazinovy_vyber/index_view.php?id=365622 - 19k - www.italiecestovani.com/toscana.asp - 19k>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.matrix-2001.cz/clanek-detail/4693-evoluce-a-vzajemne-propojeny-vesmir/>>

[online]. 2013 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <www.chronos.msu.ru/RREPORTS/vladimirov_fizika.htm. fyzika.jreichl.com/index.php?sekce=browse&page=729>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://ou.tsu.ru/hischool/4ernikova/r1gl23.htm>>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <www.chronos.msu.ru/RREPORTS/vladimirov_fizika.htm - 38>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <duchovnipodpora.vzestup.net/Portals/0/web/deti/svetSkritku/cast5.htm - 20k>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <games.tiscali.cz/reviews/eviltwin/index.asp - 34k>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://fineartamerica.com/featured/1-particle-tracks-and-head-mehaukulyk.html>>

[online]. 2012 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <http://fyzika.jreichl.com/main_article/view/729-vlnova-funkce>

[online]. 2014 [cit. 2014-12-02] Dostupný z WWW: <<http://klubslunicko.cz/slunce/levinas.htm>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <http://krakatit.misto.cz/_MAIL_/kamenny.htm>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<[http://plato.stanford.edu/entries/qt-consciousness/# 4.1](http://plato.stanford.edu/entries/qt-consciousness/#4.1)>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://the-day-x.ru/kristall-vremeni-i-chetvertoe-sostoyanie-veshhestva-plazma.html>>

[online]. 2015 [cit. 2015-28-03] Dostupný z WWW:
<<http://www.biontology.com/research/what-is-biophoton-science/>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<<http://www.casodej.cz/filosofi.htm>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<<http://www.csfd.cz/uzivatel/535-galadriel/komentare/?page=33&podle=hodnoceni>>

[online]. [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<http://www.google.cz/search?q=atmosféra+mlhav%C3%A1+temn%C3%A1+tmav%C3%A1&hl=cs&lr=&rlz=1T4ADBF_enCZ268CZ271&start=30&sa=N>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<<http://www.quantumconsciousness.org/content/hackeryquackery-scientific-american>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<<http://www.quantumconsciousness.org/content/hackeryquackery-scientific-american>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<http://www.setterfield.org/zpe-plasma_model.html>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <http://www.world-mysteries.com/sci_cymatics.htm>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW:
<<https://apatruno.files.wordpress.com/2014/02/blackhole-79083611.jpg>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<https://gkch.wordpress.com/category/all-i-survey-jak-se-tak-divam-1933/%20-%20106k>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000394/st000.shtml>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://fyzika.jreichl.com/main.article/print/729-vlnova-funkce>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://the-day-x.ru/kristall-vremeni-i-chetvertoe-sostoyanie-veshhestva-plazma.html>>

[online]. 2015 [cit. 2015-28-03] Dostupný z WWW: <<http://www.biontology.com/research/what-is-biophoton-science/>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <<http://www.nature.com/news/2008/080813/full/news.2008.1038.html>>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <http://www.rowland.harvard.edu/organization/past_research/optics/default.html>

[online]. 2015 [cit. 2015-28-03] Dostupný z WWW: <http://www.world-mysteries.com/sci_cymatics.htm>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <http://uzilevsky.orags.org/art_ru_01.html>

[online]. 2014 [cit. 2014-18-04] Dostupný z WWW: <http://www.rowland.harvard.edu/organization/past_research/optics/default.html>